

Mira Donadini

Dodir vremena

MIRA DONADINI / DODIR VREMENA

Biblioteka *Crkve u svijetu*
Teologija
knjiga 23

CIP - Katalogizacija u publikaciji
SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA U SPLITU

UDK 821.163.42-32
821.163.42-1
821.163.42'282-32
821.163.42'282-1

DONADINI, Mira

Dodir vremena / Mira Donadini ;
<ilustracije Mladen Donadini>. - Split :
Crkva u svijetu, 2007. - (Biblioteka Crkve
u svijetu. Teologija ; knj. 23)

Sadrži stihove i prozu.

ISBN 978-953-256-010-7

470417008

Nakladnik: *Crkva u svijetu*

Zrinsko-frankopanska 19, Split

Odgovara: *Nediljko Ante Ančić*

Ilustracije: *Mladen Donadini*

Ovitak: *Mladen Donadini*

Računalni slog: *Mira Donadini*

Računalni prijelom: *Vidici d. o. o.*

Lektor štokavskoga dijela knjige: *Vlade Lozić.*

Korektor: *Vlade Lozić.*

Tisak: *Vemako tisak*

Naklada: *1000 primjeraka*

Mira Donadini

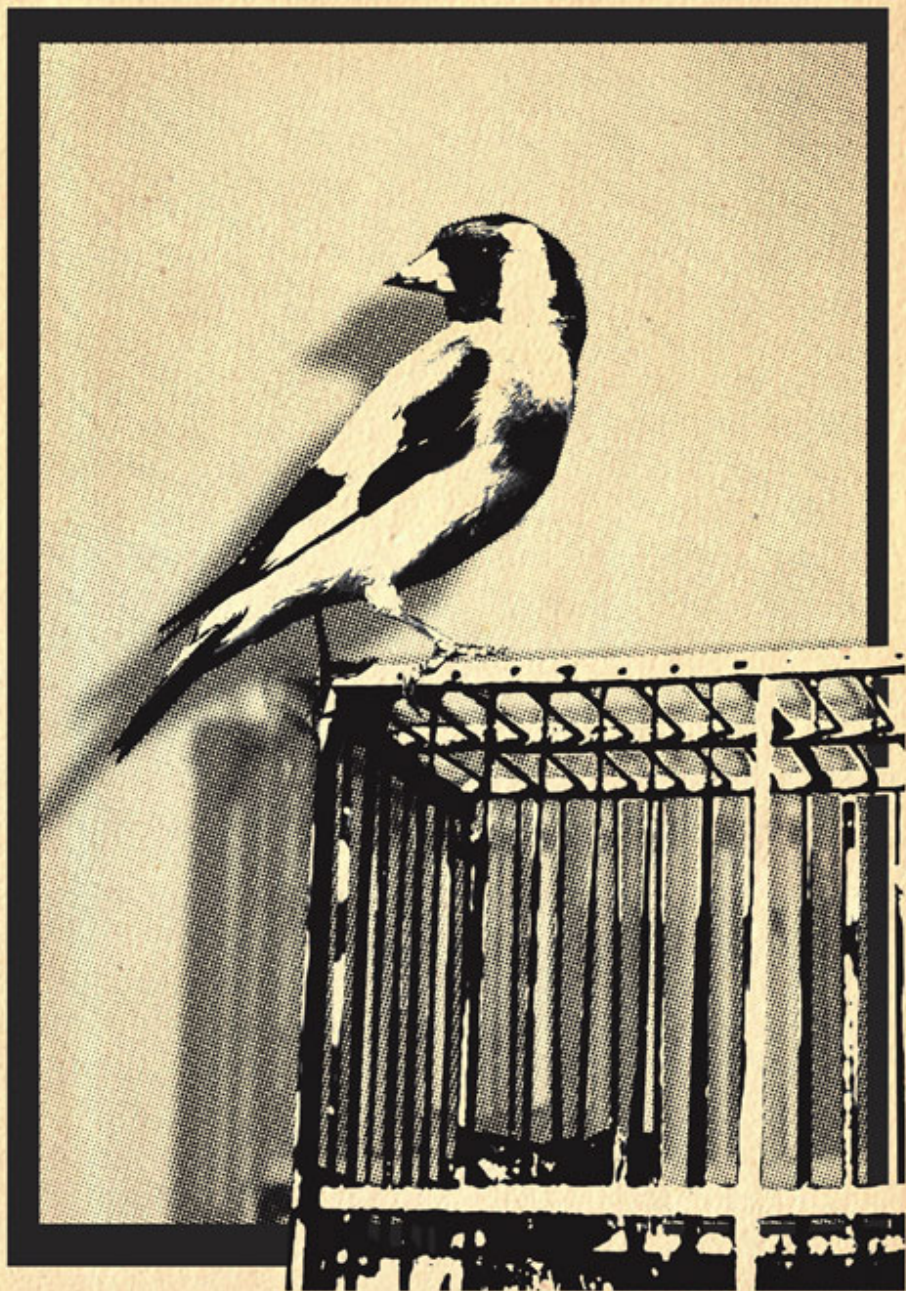
DODIR VREMENA

Split, 2007. god.

Svojim tetkama, splitskim klarisama: s. *M. Serafini od Duha Svetoga* (Ani Mikačić, 1874.-1957.), s. *M. Kerubini od Presvetoga Srca Marijina* (Vicenzi Mikačić, 1875.-1921.) i s. *M. Anđeliki od Uskrsnuća* (Milici Mikačić, 1879.-1947.), harno i zahvalno posvećujem ovu knjigu: Mira Donadini.

Ostava srca

PRIJE PROLJEĆA*

Danas sam gledala nakostrušenu dlaku ovaca
i krivljenje maslina.
Zapuštena me zemlja sjetila suvišna čovjeka.
Ponovno sam došla,
prije proljeća.

Split-Zagreb, 1958. god.

* Objelodanjeno u *Svačiću* (zbornik), Zagreb knjiga 1., 1969. god., kao [*Danas sam vidjela...*], str. 403.

SKRIVENI*

Svugdje možemo biti sami,
rekla sam,
i ne ću te izdati.
Ti ne skrivaj iskidane konce
starog haljetka.
Ogrtačem smo se sigurno sakrili,
nitko nam ne će gledati kosti.
Popit ćemo malo vruća punča
i ponovno biti malo zdravi
i jaki.
Svugdje možemo biti sami.

Split, sustjepansko groblje, 1958. god.

* Objelodanjeno u *Telegramu*, Zagreb, god. VII. (1966.), br. 303., str. 7., kao [*to što mogu*]. Dorađeno u listopadu 2006. god.

ZBOG RASTANKA

Pratim se u sprovodu do kuće
i nepotjerana,
kao ptica liježem u sumrak.

O, zašto naše sunce
zalazi tako rano?

Zagreb, 1958. god.

ZA TEBE

Postoji ljubav,
koja će,
u najvećoj bijedi,
jesti sjećanja.
Postojiš ti.
Zar to nije dovoljno
da se Bog smiluje
i pokloni nam još jedan život?

Zagreb, 1959. god.

VISINA *

Prozor na tvrđavi bio je nad svim krovovima,
a ruka šume prekratka.
Dodirnula sam visinu
i sad znam
da ljudi mogu biti daleki mravi,
zvukovi nejasni,
rijeka nedohvatljiva.

Zagreb, 1959. god.

* Objelodanjeno u *Mogućnostima*, XIV. (1967.), br. 5., str. 493., kao [*Nakon neuspjelog bijega*]. Doručeno u listopadu 2006. god.

PROSJAKU

Ne plači, dijete!
Ulica nije još nikoga progutala
i zima se smiluje.
Voda ne ulazi uvijek u šuplju cipelu...
Tvoj junak ne će umrijeti,
priča će dobro završiti.

Zagreb, 1959. god.

OSTAVA SRCA

Ovo je lutaličina duša,
koja sjedi na pribadačima,
nasmijana,
za ljude,
koji stalno igre traže,
duša koja drhti,
plač zaglušuje,
pljeskom mnoštva,
bol, smiješeci se,
priča i grli život,
rukama trenutka,
u tužnoj ostavi srca.

Zagreb, 1959. god.

ČUDNE ZAMJENICE

Javljam ti se,
dok, na požutjelim listovima slovnice neke,
(sjećaš se, francuski smo tada učili)
gledam ime tvoje,
tisuću puta,
napisano rukopisom čudnim,
da luta,
po štivu nekih zamjenicâ.
Ponavljam: mon, ton, son, ma, ta, sa, mes, tes, ses.
Čiji si?
Učiš li još nešto?
Tko te sada ispituje?
Ne, ne ću te mnogo pitati.
Važno je da živiš negdje,
da je dobro...
U trenutcima crvenim od sreće,
nemoj pisati ime koje želiš,
na stranici svakoj,
jer dogodi se svašta,
godine i tuga,
knjige, pjesme,
neka čaša čudna.
Tada boli susret,
tvoje ime,
žuta boja,
bole zamjenice.

Zagreb, 1960. god.

U KLETI

Tu,
u našoj kleti,
kraj posljednjeg stola,
začučena,
na latici nekog cvijeta,
želja je uginula,
u čaši monologa.

Stubičke Toplice, 1965. god.

PROLJEĆE

Djevojka,
koja nemirom propupalih ruku,
otkriva draži svoje,
zelene,
žute,
crvene boje.

Zagreb, 1964. god.

PROSVJEDNA PJESMA IZ 1965.

Ovo je...

vrijeme koje nam skupo naplaćuje dane,
a dani škrti, proračunani,
određeni zakonom, protiv zakona, uime zakona.
Ljudi od ništa, s jednom željom,
do jučer tuđi,
s nekoliko zahtjevâ i naredabâ,
s osmijehom, koji nudi zaštitu,
određenu zakonom, protiv zakona, uime zakona.
Vrijeme koje ne može prekriti svoje grijehе,
prijevare,
ludosti,
svoju brzinu,
nesređenost.
Vrijeme bez mjerila,
koje tečajevima rađa duhovne neznalice,
s potvrdama o stručnoj spremi.
Vrijeme koje ocjenjuje i zbraja manjke
obično poštuje ništa,
uljuljava se u skupe mirise.
Vrijeme koje dopušta preljub iz koristi.
Vrijeme kultova neizobraženih,
vrijeme laži i propadanja,
vrijeme željezne proze,
vrijeme bez duha,
vrijeme odjeveno u skupo,
vrijeme koje se lomi u visokim petama,
na nesigurnim i neishranjenim nogama.
Vrijeme nebitnosti s crvenim tablicama,
određenim zakonom, protiv zakona, uime zakona.
Vrijeme loše budućnosti

OSTAVA SRCA

jadnih obećanja,
vrijeme bez nade.

Zagreb, 1965. god.

Dalvine

MOĆ I NEMOĆ*

To što mogu,
što pjevam,
što se smijem
i tako često izazivam vrijeme,
bojim sliku,
pjevam prošlost,
to što šutim i zabrinuta,
katkada,
oblačim grijehe,
u svile ludih bojâ,
to što volim mnoge
i osjećam sebe u njima,
to je ta moć,
utjeha,
varka,
ta nemoć.

Zagreb, 23. siječnja 1966. god.

* Objelodanjeno u *Telegramu*, god. VII. (1966.), br. 303., str. 7., kao [*to što mogu*]. Dorađeno u listopadu 2006. god.

VOLJENJE*

Vjera u tebe ludo je vjerovanje,
jer ti si jedno,
za sve ljude jedino voljenje,
a mi smo mnoštvo koje te pohlepno uživa.
Zato ništa čudna u tomu
što se pretvaraš dok nas napajaš.
Ludo je vjerovati
držati te nad uzglavljem,
zapisivati vječnost u papire,
uživati te s mirisom mora i travâ,
držati te za ruku
i voditi kao bitak,
imati i ne imati te,
slučajno i nikada.
Vjera u tebe, jer si ničije,
vrijeme je uzalud.

Split, 1967. god.

* Objelodanjeno u *Mogućnostima*, XIV. (1967.), br. 5. god., str. 491.-492., kao [Voljenje]. Dorađeno u listopadu 2006. god.

KROZ PROZOR

Zima je.
Na ovratniku rijetkoga prolaznika
uštirkana nedjelja.

Split, 1968. god.

GRANA S KOZJAKA

Maginje u široku vazinu grlu.
Drhti ukradeni život,
nezreo,
žut
i zelen.

Kozjak, 1968. god.

BEZ TEBE*

Po starim krovovima
ptice se vole,
listovi grle,
u košuljama zelenim.

Gledam proljetnu igru
i tražim te.

Bez tebe ništa ne mogu,
zato reci,
koji si među pticama,
koje se vesele.

Doleti!
Igrat ćemo se zajedno.

Split, 1966. god.

* Objelodanjeno u *Vidiku*, Split, god. XVI. (1969.), br. 9.-10., str. 153. Doradeno u listopadu 2006. god.

DALJINE

Uranjam te u svoje male luke,
bez brodova
i dovodim čista.
Gledam te.
Čini mi se da te nitko ne pozna.
Nosim ti sunce,
na dlanovima rosu,
crveno čekanje,
toplo,
siječem tisuću niti naših daljina.
Ti dolaziš posve blizu.
Znam,
želiš ostati...
Okrećem glavu,
ne shvaćam te,
ne mogu što želim.
Tada obično dođe netko,
a ja te ponovno,
sebično,
uranjam u svoje male luke,
bez brodova.

Kozjak, listopad 1966. god.

VRIJEME I TI*

Istom otkrivam život u tvom moru, ribo.
On je modar i zelen,
a valovi ga njišu.

Vrijeme me odvodi k tebi, o more,
o, luda ribo, bez putanje,
koja si otkrila šutnju.

Dok osjetim da si ugrizla,
da bi mogla voljeti moju hranu,
utapam se,
dajem se,
tebi u dubine.

Kad se vraćam,
riba u svakom oku
i ruka umorna,
koja je molila more,
satima ispružena,
sada prihvaća svijet i grad,
ulazi u magle očiju
i ponovno biva ono što nije.

Split, 1966. god.

* Objelodanjeno u tjedniku *Gdje*, god. I. (1969.), br. 1., str. 11., kao *Do mora*.
Dorađeno u listopadu 2006. god.

DOK

Ljepotu doživjeh,
kad uskladi se
zvuk Haydnove glazbe
i jugom izmamljeno
njihanje vrbinih grana.

Split, 1967. god.

NEMIR*

Prolazim tvojim dvorištem.
Dodirujem stablo
i pitam nemir,
koji si danas ostavio,
koliko će trajati.

Split, 1968. god.

* Objelodanjeno u *Vidiku*, god. XVI. (1969.), br. 9.-10., str. 153., kao [*Dvorištem tvojim prolazim*]. Dorađeno u listopadu 2006

DALEKA

Služavka sam,
daleka,
osjećaja,
koja lomi obećanja u tvojim rukama,
vara oči,
mijenja srca,
po ulicama,
u gibanju tijela,
u susretu riječi bez rata,
služavka neka,
koja služeći voli,
pijana i nijema,
do tvojih vrata.

Split, 1967. god.

TIŠINA *

Stablo,
koje lako može postati križ,
razapet će jednom tišinu
potamnjele šume.

Nešto nikada dokraja izrečeno,
prelit će se,
u čaše zjenicâ
i suzom poteći,
niz lice,
koje se ljubavlju zove.

Split, 1968. god.

* Objelodanjeno u *Vidiku*, god. XVI. (1969.), br. 9.-10., str. 153., kao [*Stablo koje*]. Dorađeno u listopadu 2006. god.

LJETO*

Uskipio val ludosti,
na borovim iglicama.
Cvrčak cvrči strpljenje.

Nadanje,
skriveno u školjci,
negdje,
na dnu nas,
progonjeno postaje.

* Objelodanjeno u *Vidiku*, god. XVI. (1969.), 9.-10., str. 153., kao *Ljeto*.
Dorađeno u listopadu 2006. god.

Dodir vremena

BEZ SEBE

Ja,
koje je bježalo
utapalo se,
izranjalo.
Ja,
tvoje,
svačije,
danas izrođeno.
Ja bez prostora dragih,
bez tragova u stazi.
Ja jeseni uvenule.
Ja nad morem nagnuto,
(muk koji sluti),
u algu zapleteno (ljepote otuđene).
Ja na kraju,
na dnu,
bez sebe.

Split, 1982. god.

USHIT

Kada dolaziš,
radost se u meni dogodi,
stabla uspravno zazelene,
a sunce mi noć obasja.

Split, 1977. god.

POD LICEM

Devedeset četiri godine,
babe tvoje u susretu,
zvon ovce izgubljene,
pijetlov kukurijek,
usnulo deblo,
pod licem mahovine,
i vjetar s kišom,
koji srce štipa,
a sve je samo tamnosivo, sivo.
Tako vidjeh grudu tvoju,
dok je zima bila.

Mirlović Polje, 1977. god.

NA DNU MORA*
(Mami i Papi)

Na prudu val razbijen,
u kapi raspršen,
dubini bi vraćen.

Nasred mora
ljuljuška se barka
strpljiva ribara.

Do Svetoga Križa
bijeli se groblje
Belasa, Jakovčevića.

Nagnuto bez sjene
čempresova hlada,
upaljena cvijeća,
izgorenih trava.

S borovim cviljenjem,
svoje drage ovo jutro
pokapam na dnu mora.

Čiovo, Sveti Križ, 1990. god.

* Objelodanjeno u *Svetoj baštini*, god. IX. (1990.), br. 11. (84.), str. 16.

PODNE*

Cvrči podne.
Sunce im pocrnilo,
lice i ruke,
a njih deset,
na trećemu peronu,
popravljaju prugu.

Split, 1976. god.

* Objelodanjeno u *Rastu*, god. III., br. 3., str. 14., i u *Vrijeme nas*, str. 30., kao *Pružnim radnicima*. Dorađeno u listopadu 2006. god.

TI NIČIJA

(Grozđani, 21. V. 1959. – 11. V. 1977.)

U početku
nagonom,
neželjom te rodi,
koja mati ne bijaše
i ti tako posta sama.
Grieh ti nepoznat
teret svakodnevnij bijaše,
život tvoj svačiji a ti ničija.

Dok tako rijetku čekali smo smrt,
tvoj smiraj,
pjevica ti odar okiti.
Potom kratak zbor
i nevezan pod suncem hod.

Na kraju, umjesto nas,
umjesto nje,
koja mati ne bijaše,
tužno se zaljuljahu lovrinački čempresi,
zaslavuji ptica suzom,
u nebo vedro;
bila si ničija,
sad naše ćeš biti čedo.

Split, Lovrinac, 1977. god.

U DOMALDOVOJ ULICI

Jutro užurbano, školsko, radno,
politično, mrzovoljno, nesigurno.
Popodne, do večeri, kupci,
a noć do ponoći:
okvir bolesti glasne, skupina mlada.
Vjerujem u djetinjstva neljubljena,
mladosti nezrele,
snage neizrađene,
života smislu utekla,
bijesa, psovke,
krika i urlika,
sreće, od nesreće.

Mi umrli od stida, zatvorenih kapaka.
Mrtvi su strogi.
Slušamo.
Lome se urlici bespomoćnih,
bez oca,
bez riječi i slova,
umorna ulica ova,
jednako u prvi i posljednji dan.
Za njih nema umora ni rada.

Neki posljednji autobusi,
svake noći, prije ponoći,
odvode ih kući, dalje od grada,
do sutra, do druge noći, do ponoći.
Danas je, u nedjelju, na mjestu, gdje nas je,
u noći, do ponoći,
uspavljivalo razbijanje boca,
Bog doveo starog harmonikaša.

Na tom mjestu zapjeva on,
tiho, ispod glasa, sve naše pjesme.
Osvijetli Domaldovu ulicu,
uspори prolaznikov hod.
Iz ruku klizne dinar milosrđa.
U vrijeme ručka, harmonika utihne,
mjesto ostade prazno...
To isto mjesto, na kojemu će,
u noći do ponoći,
ponovno bjesnjeti urlici,
prskati staklo razbijenih boca,
jada i promašena mladenaštva.
Uokolo toga bolesnog okvira,
razdragana mladež priča svoje priče.

Žamori ljubav i igra, mladenački zanos.
I oni će u ovoj noći cvrkutati do ponoći,
bespomoćni,
od bijesa i psovke,
krika i urlika.

O, Bože! Vrati starca i harmoniku,
u prvi i posljednji dan.
Neka svira, o, Bože,
na tom istom mjestu,
svake noći, do ponoći.

Split, travanj 1991. god.

ŽIVOT U PRIRODI

Još neobrani kukuruzi, riđih kosâ,
a listovi im šumom zavaravaju šetača.

Lijevo šuma - hlad tamni.

Na ulazu platane,
hrastovi, četinjače,

grmlje obraslo,
a zapletene grane stabilâ družbu čine.

Gnijezda kao crni slamnati šeširi,
po sredini, između deblâ i granâ.

List padne a šuma kao da se pomakne.

Iz nje se svaki čas spusti,
njišući zeleni, zlatni, smeđi list,
zaustavi se uz neki drugi,
nasloni i počine.

Do njega se začas spusti novi list,
slažući gotovo bešumno mekani sag.

Noga korača sve mekše i dublje.

Razdragani, pozdravljamo jesen 1981.

i ostavljamo svoj trag u Jesenicama na Dolenjskem,
u Bregani, Velikoj Dolini i gradu Mokricama.

Mokrice, 1981. god.

PROSJAK

Težina k'o stablo široke krošnje, granato,
spustilo se na moja ramena,
da ga vučem,
dok njegovo korijenje
zemlju mrvi,
posljednjom snagom.
Teško postaje teže.
Ljubav netko krade.
Polet je iz srca zaustavljen,
kao da um sâm caruje.
Strah zjapi pred siromaštvom dodira.
Vrijeme je izigralo obećanja,
susret nikada.

Ako vjerovanja ne bude,
ako se ne probudi,
bit će to kruh prepečeni,
otvorena kućna vrata,
prosjak u duši.

Split, 1982. god.

OŠTRO

Na momu oknu maleni puž
i još jedan manji.
Zaustavili se.
Vjetar oštro zapuhao,
kišu je nakosio.
Umiva se raslinje,
smola se hladi,
zemlja diše drukčije.

Split, rujan 1984. god.

MALO

Ljude sam pustila
da malo zaoru snagom,
da razviču svoja tijela,
u ovaj rastegnuti prostor.
Zemlja ih primi.
Prepoznana priroda.

Split, 1982.

VISOKO

Zorim nebo gore visoko.
Korak mi u noći odzvanja,
gore visoko,
krošnjama široko,
nebo visoko,
visoko.

Split, 1976. god.

VELIKA DUŠO!

Tijela minijaturu,
pratnjo u boli,
u hodu, patnjo moja!
Trnovito dok slutim,
u noćima miješaju se oči,
a ja šutim,
san se zaboravlja,
patnja sama.

Za ljubav golubova
i zrna im u kljunu,
za krila i vječnost našu,
ti sakrivaš tugu.
Velika dušo,
tijela minijaturu!
Molim te,
moli za slobode malo
i bojâ mnogo,
za zeleno moje,
za sve crveno,
za bijelo,
za boje modre.
Molim te,
moli za pticu svaku,
za visine,
za mene,
za Hrvatsku!

Split, 1976. god.

HRVATSKA *

Kad ime tvoje zaustim,
Hrvatska,
srce moje trepti,
tebi ga prinosi.
Hrvatsko nebo žedam,
hrvatske zvonike,
hrvatsko more,
hrvatskoga mira galebove.
U srcu led,
željeza siva,
do Splitskih i Bračkih vrata,
ljepotu ruši,
paklom rađa,
to nisi ti
moja Hrvatska!

Split, 1991. god.

* Objelodanjeno u *Našim ognjištima*, god. XXII. (1992.), br. 1.-2., str. 16.; Fra Mario Jurišić, *Krik ranjene duše*, Split, 1994., str. 40.; *Naša Gospa od Zdravlja*, Split, god. I. (1991.), br. 1. (1.), str. 12. Dorađeno u studenom 2006. god.

ŠAPAT*

Hrvatska je ljubav,
koju je djed Frane naučio moga Oca,
a on nam je
šaptom tepao 1938., 1940., 1944. godine,
do smrti svoje iznenadne.

Hrvatska je potpis
odanosti moga Oca,
povijesti, kulturi, ljepotama njenim.
Naučili smo je tako nositi
u sebi, u socijalističkim školama,
pedeset godina.

Moja je braća sanjaju,
prepoznatljivo, znano, sneno,
štite je i pjevaju glasno.
Moja, uplakana Hrvatska,
prevarena,
osiromašena!

Hitam prema danu Svih svetih,
moja Hrvatska,
na grobu mojih dragih,
jedna ivančica i čempresa šapat,
ljubav,
sloboda,
moja Hrvatska.

Split, 1991. god.

* Objelodanjeno u *Listiću Gospe od Zdravlja*, Split, god. I. (1991.), br. 1. (1.), str. 9. Dorađeno u studenom 2006. god.

DAR GENERALU GOTOVINI

Je li moguće svjetlo u tami,
svjetlo okrjepljujuće,
ohrabrujuće,
koje ne će dati mjesta ni vremena tami,
koje će ga osvjetljivati,
kao stup hrvatske muke,
na Oltaru domovine
i u Svetoj Materi Slobode,
koje će, u olujnim vremenima,
poslije Oluje, rastjerati tamu?
Bože! Ne dopusti tami
da ga zarobi,
i onda kada ona raste,
kada prekriva i zahvaća vidike
i zidove njegove uzničke sobe.

Neka Tvoje svjetlo, o Bože,
rastjera bijes i zloću,
ubojitost i breme tame.
Očisti nas od svake ljage,
da bi naši vapaji Tebi,
bili dostojni Tvoje milosti.

Gospodine!
Svim našim uznicima,
generalu Anti Gotovini,
njegovoj djeci,
supruzi, roditeljima, obitelji,
daruj božićni mir,
pošalji im svoga Svetog Duha,
Duha pobožnosti,

Duha jakosti,
Duha mudrosti,
Duha razuma,
Duha savjeta,
Duha znanja,
da se po njima razlije
Tvoja milost i dobrota!

Split, 16. prosinca 2005. god.

Do kraja

NA TRAGU

Ako ne bude čovjeka,
srca, ako ne bude,
ako se zlo pomami,
tuđe zaželi,
ako naiđemo,
na smrt pretučenoga,
vinogradarova baštinika,
ne prepoznamo ga,
i ne povijemo...,
ako radost postane samo imati
ako zaboravimo ljubiti,
svijet će potamnjeti
i bit će mrak.

Split, 4. listopada 2005. god.

KUKOLJ

Kukolj i u meni raste,
ako ga ne iščupam,
klasje guši,
kao neprijatelj,
zlo proriče.

Dobro i u meni klija, raste.
Preraste ga Zlo,
ne da mu zraka,
ne da mu disati.

Kako sačuvati Dobro od Zla?
Na njivi ptice pozobaše klasje,
kukolj im se ne mili.
Zatvorih njivu u se,
a Gospodin reče da će kukolj spaliti
kada žetva završi.

Gospodine moj!
Zar svaki dan borba s kukoljem,
rad na njivi?

Dobro suprotstavljeno Zlu,
u vječnoj borbi, do kraja, ne prestaje.

Split, 30. srpnja 2006. god.

PRED TOBOM

Pokaži nam, Bože, put iz ove šume, u kojoj svatko nudi svoje stablo, plod ljubavi, da je, da se grana, zdravo, da hlad i spokoj pruža, pluća jača.

Bezbroj riječi razasutih, zvukova pomiješanih, sklada narušena, a Ti činiš da se zvuci razliježu.

U krošnjama Tvojim, šušur Zemlje moje!

Pomozi!

Koje je stablo pravo?

Je li to ono malo, istom izraslo, u sjeni velikih,

ili je to ono veće, šije rano pognute, imelom bijelom ovijeno?

Ne reci da je to ono, gromom užeženo, stabla rascijepana, grana pocrnjelih

ili ono, tamo, na kraju šume, samo, iz čije krošnje u nebo strše dvije ogoljele grane,

kao Kristove ruke, s Dulčićeve freske.

Ako je to ono pravo, znak nam daj,

okupi nas,

pomozi,

jer slabi, u opasnosti,

ponovno raspršeni i razjedinjeni,

stojimo.

Zemaljski sjajne, kvarljive, promidžbene,

k'o bljesak kratkotrajne... vrijednosti naše,

bez dobra su,

ni tezulju Tvoju da pomaknu.

Utječemo se Duhu,
da nas očisti,
obnovi,
vodi,
da u krošnjinu hladu otpočnemo,
Tvojoj se providnosti predamo,
klanjajući se bez prestanka,
Tebi, Bože!

Split, 7. rujna 2005. god.

MUKA NAŠEGA GOSPODINA ISUSA KRISTA

Moj je Krist mučen pod Poncijem Pilatom, raspet umro i pokopan. To se događalo na Zemlji, među ljudima, ne nekim ljudima, koji su živjeli prije dvije tisuće godina i više ih nema, nego među ovakvim ljudima kao što smo mi, koji ćemo zatajiti čovjeka, prevariti, zvesti ga, a isto tako i biti suosjećajni, brižni, dobri i ljubiti ga. I mi smo nastavili potvarati, osuđivati, vrijeđati, ponižavati, bičevati riječima, presudama, premda znamo biti i dobri sudci. I mi razapinjemo riječju i djelom!

Na platnu slikopisne dvorane, smjenjuju se slike Kristovih mučitelja s tugom shrvane majke Marije, Marije Magdalene, Ivana..., njegovih učenika.

Takvu bol nitko ne podnese za otkupljenje svojih grijeha, nitko križ tako težak ne donese na kalvariju života.

Nitko.

On uskrsnu treći dan od mrtvih, a oni ga nisu prepoznali!

Moj je Krist tako velik a istodobno tako mali da ga mogu u srce staviti.

Dolazi polagano i nenasilno. Govori mi, opominje i vodi me, drži me za ruku, otklanja moj strah pred vratima liječničkoga ureda, čuva me...

Moj Krist ima neograničeni duh, u neograničenu vremenu i prostoru.

Moj Krist je početak i svršetak. On će ponovno doći na Zemlju suditi žive i mrtve, koji ne može biti manje velik, manje dobar, manje istina, manje ljubav!

Moj Krist je neomeđena vječnost.

On ne glumi. Glavni je redatelj od postanka svijeta.

Kroz njegovu muku vidjeh muke mnogih, ali ne nađoh njegovu svetu poniznost, ni predaju zbog svojih grijeha.

Ona se ne vidi,
ne pokazuje,

ne uspoređuje,
ne glumi.
Ona je nevidljiva,
neopipljiva,
nedosegnuta,
neprikazana,
između Krista i mene,
između njega i tebe,
izvan slikopisne dvorane,
koja te može potaknuti
da izideš iz sebe i da ga počneš tražiti
i izvan svih popisanih sudionika, koji su se trudili prikazati
što je izvan ljudskih mjera patnje.
Moj je Krist izbrojio najveći odaziv posjetitelja
(svojoj slikopisnoj mucu),
koju su nam dobri ljudi željeli posvijestiti.

Okupio nas je.
Ne nađosmo ga!
Otišao je predati se u tamnice,
u bolnice,
u staračke domove,
među djecu bez roditeljske brige i ljubavi,
spriječiti samoubojstva očajnika,
sagraditi porušene crkve i domove,
biti malen i neznatan,
darivati mir,
biti put i istina izgubljenima,
ljubav onima koji ga traže.

...i ponovno će doći suditi žive i mrtve...

Split, 21. travnja 2004. god.

RANAMA OJAČANA

Korizmom hodeći,
sama sa sobom,
u sebi protiveći se,
pustinjom pravi put tražeći,
izvor žeđajući,
u ustima pijesak držeći,
pod nebom otkrita,
Bogu znana,
ja grješnica,
jadni crv,
umišljeni.

Žulje drugima skrivih,
dobra zaboravih,
čudim se prosutu vremenu,
podcijenjenu,
škrtu,
sebeljubnu.
Što zaslužih,
koliko puta četrdeset dana pustinje,
koliko do muke,
do krvavoga znoja,
u Getsemaniju,
moga Otkupitelja?

U mnoštvu koje ga pljuje,
psuje,
trsku mu dajem,
krunu trnovu na glavu mu stavljam,
ja grješni stvor:
- Raspni ga! - vičem

i pratim ga s križem.
Čudim se Šimunu,
Veronici se smijem,
majci njegovoj, Ivanu,
Magdaleni,
ne sluteći da će ova patnja,
križ koji čeka na kraju puta Kalvarije
i posljedni uzdah: svršeno je!,
biti radi mene
i grijeha svijeta,
zbog svega zla,
svakoga doba,
svakojakih boja,
nečisti, koja se ne čisti,
koja se u glibu slaže.

Bože!
Mogu li još jednom pokušati?
Molim Te za još jednu prigodu.
Sve priznajem.
Kajem se.
Želim se promijeniti, popraviti,
hoću za Tobom,
hoću Ti obrisati izranjeno lice,
smirnom Ti pomazati izmučeno tijelo.

Dopusti da ostanem budna s Tobom,
u Getsemanskomu vrtu,
kada svi zaspu,
da budem Tvoj bližnji,
na križnomu putu,
da sjednem do Tvoga groba i okajana,
treći dan,
budem dostojna pjevati:

uskrsnu Isus doista,
u vjeri,
tvojim ranama ojačana,
grleći drvo križa,
s kojim ću,
sigurno doploviti,
na drugu stranu rijeke,
ako bude Tvoja volja.

Split, 13. ožujka 2006. god.

PATNIK

Kada idem k Tebi,
korak je dulji, sigurniji.
Svega je dovoljno.
Nitko mi na put ne izlazi.

Poranila Ti ljubav
pred vratima,
zahvaljuje.

Reci kako patniku
produljiti nadu,
od zemne crte do vječnosti!

Tko će to izreći,
taj prijelaz,
kada vjera i uzdanje malakšu,
odijele se od ljubavi,
a ona ostaje sama
i čeka predati se?

U tu čašu ulij svoga Duha,
molim Te, Gospodine!

Split, 27. kolovoza 2006. god.

OČE!

Ušla sam u ispovjedaonicu i u njoj rekla:

- Oče! Unatoč svemu, zločesta sam,
srasla s kukoljem.

Zar ću takva dočekati žetvu?

Ne će li biti prekasno? -

Pogledam prema kipu Srca Isusova.

Lice mu se kao znojno, sjaji i svijetli.

Ono ne broji ljeta.

Sva su vremena odjednom,
zima i ljeto.

To se njegova muka sjaji.

Kao da čuh riječ:

- Nisi me zvala, ni ime moje izustila.

U žurbi si vrijeme štedjela,
a ja sam te čekao.

Na svaku sam tvoju molbu odgovorio.

Nikada te nisam zaboravio.

Znaš da gnjev prema meni nije pravedan.

Nisi se trudila razumjeti moj odgovor.

Nisam ti rekao ono što si htjela čuti,
ali sam rekao ono što je moj Otac želio da čuješ.

Stvorio sam te. Htio sam da budeš i da jesi.

Kada sam ti postao 'teret',
pustio sam te.

Mojim si dopuštenjem provela bezbrižno vrijeme,
a kada si se predugo zadržala,

kada si pomislila

da svime možeš upravljati i vladati,

kada si bila najjača,
darovao sam ti bolest,
jedanput,
dvaput,
triput.
Toliko si bila jaka ali ne i nesavladiva.
Tvoju sam vjeru oslobodio, putove otvorio. -

Kada se uzoholim
i zločesto rečem,
savjest me muči.
Spokoj ne osjećam
dok ne čujem
da si me zazvao,
dok ne vidim Tvoju ljevicu
stavljenu na božansko Srce,
pomirilište grijeha naših.

Vraćam ti se, Oče!
Nijema.
Tvoja me muka privlači.
Ti ne odmaraš ni ljeta ne brojiš.
Umjesto mijene vremena,
osjećam samo tijek.

Split, 9. kolovoza 2006. god.

HVALA, OČE!

Da bih Te našla,
ne trebam hodati, ako ne mogu,
putovati, uspinjati se visoko...
Da bih Te našla, dovoljno je uho napeti i čekati.
Ako ne dođeš, pomislit ću da sagriješih mnogo...
Želim biti s Tobom 'oči u oči', da me čuješ, Svemogući.
Ne samo kada dvojim i kada sam u tjeskobi.

Nemoj reći da si bio i da me nisi našao,
da su vrata moga srca bila zatvorena...
Ako je tako, oprosti.

Danas Ti govorim: - Hvala, Oče! -
Hvala za dobrotu, kojom me obdaruješ
i čuvaš od zla u svijetu, koji do starosti ne upoznah.
Hvala, Oče, za dobrotu, kojom daruješ i druge ljude,
koji mole i traže, a zaborave zahvaliti za primljenu milost.

Hvala za dar Tvoga Duha,
koji mi pokaza Tvoju beskrajnu ljubav,
pred kojom je svaki zemaljski čin beskoristan,
ako nije od Tebe i ako ne vodi k Tebi.

Oče, dopustio si neizmjernu sušu među ljudima.
Izvor je od huka došao do muka.
Riječ se o narav spotaknula, vijest nije više vijest,
crnilo pocrnilo tisak,
čovjek okrenuo ustav i sustav.
Bijelo posta crno a crno bijelo.
Život se mjeri automobilom-bombom
ili bombom ispod automobila, svejedno.

Izgubljeni smo, Bože! Što dati djeci, kamo ih odvesti,
što im reći gdje da sjednu?

Škola? TV? Različite udruge? Zaposleni roditelji.

Oni rastu pred nama, a mi ih gledamo.

Pišu po blogovima, psuju, svađaju se,
jer im se čini da su tako ozbiljniji i odrasliji.

Nokte mažu crnim lakom, pred zrcalom igraju glavne junake, bez
kojih ne prođe dan.

Tetoviraju se, a kada sve to stane, urliču, galame, jer takvi su i
njihovi junaci.

Jučer se naša djevojčica vraća s kupanja, ljuta i bijesna. Društvo je
ne će. Da bi je htjelo, treba vikati, prostačiti, da svi čuju. Ako to ne
će, otpada, pa je više ne zovu.

Svi imaju društvo.

Kako, Bože, ovo shvatiti?!

Izgubljeni smo, Bože! Što im dati? Kamo ih odvesti, gdje sjesti?

Nudim, doduše, tiho, u Tvoje ime, žrtvu: ostaviti, promijeniti,
ponovno otkriti, naći trijezne, nebijesne i roditelje bez žurbe,
okupljanje oko Tvoga stola, Tvoje Riječi, Tvoga svjetla,
oko vječnoga Tebe.

Split, 6. srpnja 2006. god.

MILOSRDNI OTAC
(Usp.: Jon 3,1-10)

Dobro čuvano,
od djedova do unučadi,
od kolijevke do bakina štapa,
dobro požutjela spomenara,
prenošeno blagošću i poukom.

Dobro nasmiješeno iz okvira slike na zidu,
koje potiče nasljedovanje,
hrabri,
jača.

Dobro koje se pokazuje,
daruje,
uvijek i svakomu,
dijeleći se,
da bi ga ponovno našli,
baštinjeno,
ponovno izraslo.

Danas preimenovano, u bescjenje, po ulicama,
trgovima, izlozima,
ismijano,
iz rječnika izbačeno,
nekorišteno.

Dobro, pak, strpljivo čeka, kao dobar, milosrdan Otac, koji, kada ugleda Ninivljane u kostrijeti, kako sjede u pepelu i zazivaju ime Njegovo, odvrativši se od grijeha, odluči ne razoriti Ninivu, nego se sažali i oprosti im.

Split, 4. listopada 2005. god.

KRUH VREMENA

Kada bih mogao,
htio,
želio,
dara imao,
ljubav gajio,
bez ugode i lagode,
slijepu za vid,
gluhu za sluh,
kada bih sve razdao,
otišao,
siromašan,
ne osvrćući se,
predao se kugi naših dana,
služeći okuženima,
rane vidajućí,
usne im vodom vlažeći,
bez riječi,
nijemima,
milosti Tvojoj ostavljenima.

Kada bih mogao samo
prema njima íći,
bez ugode i lagode,
da budem,
dobro na ranu,
bez vremena,
samo dobro.

Kada bih mogao
bez imena,
koje ćeš mi na kraju

Ti nadjenuti,
među okuženima,
kruh
koji samo pas donosi,
blagovati,
dobro dokraja iznijeti.

Na blagdan sv. Roka, 16. kolovoza 2006. god.

JEDINI KRUH

Kada poslije svega što pročitaš (16. kolovoza, o sv. Roku, bolesnima od kuge i čudesnu ozdravljenju), u pekarnici ipak išteš kruh pšenični, kukuruzni, raženi, ječmeni, žitarice u vodenici samljevene, misleći da si našao/la zdravlje, varaš se. Zalutao si i izgubio se.

Kruh koji se uvijek dijeli i daje, kojega ima za sve koji ga traže, kruh samo jednoga Proizvođača, jedinoga Vodeničara je: Kruh Posljednje večere.

Split, 16. kolovoza 2006. god.

DOBRO JUTRO, ISUSE!

Molim Te! Učini ovaj moj dan plemenitim.

Ukloni iz mene mrmljanje i traženje tuđih pogrješaka.

Oplemeni me zauzetošću, malim i običnim stvarima.

Kada dođem među svoje, obdari me obiljem dobrih djela za njihovo vrijeme.

Odagnaj od mene primjedbe i suviše savjete.

Pomozi da im primjerom pokažem što želim da slijede i žive.

Daj da u brzoglasnim pozivima onih koji traže utjehu,

budem nadahnuta Tvojom dobrotom, strpljiva i darežljiva.

Izbriši iz mojih riječi oholost, da u očajnikovu srcu ne ostavim gorčinu.

Kada sam s ljudima, spriječi u meni hvalbu.

Drugomu treba moj osmijeh i dobra volja.

Neka se u meni nikada ne utrne suosjećaj za one koji ga očekuju.

A, tko ga ne očekuje?

Kada dođem među stare znance i prijatelje, daj mi poštovanje i ljubav,

pokloniti se njihovu radu i žrtvi za bolesne.

U susretima s neznancima, daruj mi pravu riječ - mir ljekoviti.

Ako mi daruješ vrijeme, pa se vratim, daj mi zahvaljivati

za sve zlo što si otklonio od mene,

samo za jedan dan, što si me nahranio.

Split, 2006. god.

U ZORU

U prašini je trag vidljiv. Trava je požutjela,
cvijeće je uvenulo, latice su smežurane otpale, a voda je ishlapjela.

Ususret ide troje starih,
kojih do izlaska sunca tu više ne će biti.

U zoru.
Crne mravlje povorke vuku svoje terete.
Zbijeni u redu, pomažu jedni drugima.
Kada jedan posustane,
drugi mu pomogne.
Zajednički dolaze k cilju.
I oni su uranili.

Pozorno preskačem njihovu povorku.
Tko bi ih zgazio, tko bi prekinuo njihov put?
Ipak će se i njima jednom to dogoditi.
Možda već danas?

U zoru, odlazim po vodu. Čekam da se ohladi.
Punim bocu i vraćam se cvijeću.

Kos, skačući, prelazi s jednoga kraja puta na drugi.
Vjeverice kraj cvjećarnice nalaze vodu i
omekšani kruh, malo jedu i vraćaju se,
odlijećući na čemprese.

Zora se bliži jutru. Sunce će zapeći staze i kamen.

Istom u suton, cvrkut će se i pjev zagrliti,
šum premještati s grana.

Jedan je vrabac zakasnio, s otvorenim kljunom,
žedan. Vratim se i napunim pojilo.

Užijem svijeću i druge nezapaljene.
Svjetlost im vječna svijetli.
S nama si, Gospodine!
Iz zore k suncu.
Oni počivaju u miru.
Pod Božjim okom, čuvari vječnoga mira.
Zora je za sutra ostala.
Sunce sja.
Utihnulo je grobljanskoga pjevališta sklad.
Vraćam se k svomu tragu.

Split, 16. srpnja 2006. god.

TAJNA

Jugo,
olovno, sivo,
toplo, olujno.

Vrtuljak boja,
lišće zrakom,
na ramenima,
u kosi,
jesen nosi,
zapuhe miješa,
prostire vrijeme,
sagove zlatne tka.

Hodim k moru,
daleko izbačena.

Bura,
nebo vedro,
plavo, hladno,
nad more nagnuto,
pomodriilo.

Pod njima život raste.
Lelujaju alge,
tajna diše,
tone mudrost,
u dubine.

Utihla.

Split, 15. listopada 2006. god.

Crime

RVACKA MOJA

Infišana san u te.
Koliko smo godin mučali,
kucu činili,
u prsiman te držali,
tišćali,
uvik mučali?
Svi smo te u se čuvali,
jedni drugiman Rvacku mirili.
Pari se ka da je Otac bi najžešći.
Kad bi se ujutro prikrižija,
ime bi tvoje prvo izustija,
za te se pomolija.

A pinku, prin vengo će umrit,
obuka je svečani veštit,
na glavu metnija borsalin,
uša u moju kamaru i reka:
- A ča si stala tot?
Vanka se kupidu potpisi za Rvacku!
Finilo je! Triba izać! -
Čuje se *Ustani bane...*
Konfužjun je.
Ka' da se višje ne šapje?
Moja Rvacka!
Svit se fermaje:
dolazidu veli dani.

Mater ni u to puno virovala
- Dobro ste išempjani! - užala bi reć
i, malo pozan tega, umrila.
Otac, šesti dan, poza njon.

Ostavi je potpis za Rvacku,
pun vire da ovo više nikor ne more fermat.
A ondac si došla ti!
Ka' dica smo odili,
šterike užgali,
Boga molili,
pivali,
falu mu dali.

U čudu bi je vas svit.
Ondac san išla na greb.
Mater se više ne smije,
Otac je libre zaklopija,
prikriženin rukaman,
još uvek Rvacku u prsiman držidu,
tiščidu,
mučidu.

Dan hrvatske državnosti, 30. svibnja 1996. god.

PISMA VRIMENA

More prez poti i kraja.
Ka da sva mora gredu skupa,
ka da će isteć,
ka jugo da će ga odnit,
ka da ga višje ne će bit.
Bisni, svitli, bili,
gre bokun i prema Rivi.
Sve stoji, jedino ono gre i šumi.
U arji modri se mukli bariton,
šušur loze, masline, limuna.
Galebi, rebci i kosi.
Sve se miša u pismu vrimena.
More pod okon nebeskin,
more, na kojien se oblaci crtadu,
Sunce i Misesec čarolije ča činidu.

More: straj i kuraj,
žuji i radost.

Jugo kad projde,
bonaca kad dojde,
znani da te nikor ne će odnit,
da ćeš uviek ovod bit,
da te nikor nidir ne more izlit.

Seget, svibanj 1996. god.

VRIME

(Rođaku dr. Marinu Donadiniju, 1938.-1996.)

Ni vrime samo čovik,
gruba vist,
zal jazik,
đeložija.
Ni vrime samo ambicjun,
ni lupeščina.

Vrime jema dušu i viru.
I jubav vrime jema.
Vrime teče i toči se.
Jema vesla
i svoju valu,
pozna ti trude.

Vrime je dar izmiren,
doklen ćeš se popet,
dubina doklen ćeš uronit.
Vrime jubav nosi,
dili je,
kosi.
Ono je i krede.

Vrime je žal ča traje.
Moga si još,
moga si daje,
moj Marine!

Split, 8. kolovoza 1996. god.

BULENTIN ZA PENŠJUN

Za sve ča san bila,
a ni bilo kako si ti otija,
Bože,
ma, đeloža,
ma, škandaloža,
ma, malicjoža...

Kad bi brontulavala,
kad se utringavala,
kad botunavala,
kad petegulavala...

Za sve ča san bila,
a ni bilo kako si ti otija,
Bože!
Fala ča si mi od posla
godimenat činiija,
ča si me toliko jubija.

Split, 8. ožujka 1998. god.

PENŠJUN

Ne zunzi više žveljarin,
kosti kad iščedu,
tilo se samo budi,
kava sparićana unjulo,
prez beside,
ka prez cukra.

Nima foji,
ni mrtvi,
ni tvoj Pokoj vičnji...

Ka leroj,
sve samo naprid gre.
Ma, pasalo ča je,
ka da je bokun lipje,
bližje,
ma teplije,
pa štivajen u veltrinu
i cakal zatvaran.

Zagingana u lipost,
bordižajen,
ulizan u svit,
prez beside,
ka prez cukra,
unjulo.

Split, 11. ožujka 1998. god.

DUBA

Ne znan di se rodila,
ni ko jon je bi ćaća.
Bila je siromašica,
ostavjena u lučicu Zentu:
ruzinava,
izidene piture.
Pozan vrimena,
nagnila se,
na livu bandu.
Parilo je, deboto,
ka da nan jarbolin roge petaje.
Jemala je prav.
Nadili jon pusti riči:
ruina, starežina, nakaza.
Litratavali su je svaki dan,
u foje sliku joj mećali,
dane jon brojili...

Ondac je doša crni utorak.
Dizalica i remorker
izdricali su jopet Dubu,
a ona za'njin rešpiron,
da nikor ne čuje,
zavezana ciman i drita ka galeb,
partije uz bok remorkera.
Kroz bužu na desni vrj prove,
izbacije more i ko jon ča more!

Meni se pari ka da plače.
Ma, ne da se.
Nasri' mora,
potopit se mora.

Duba je jur onod doli.
Nima više ko reć da je lipa bila,
da je more jubila,
koliko svita vidila,
da je i ona jemala svoga kapitana,
da ga je dočekala zemja ka Dubu more,
da na kraj svega i nas niki remorker okriće,
vuče i pusti za nami sidro.
Adio Dube,
amore!

Split, 29. lipnja 1999. god.

Sami čovjek

MOĆ

Očaj u redosljedu kljucanja... Uvijek možeš biti kljucan, zaustaviti se u sebi, jer kljucanje ne nosi ljudsku poruku, a ni obećanje čovjeku u redu iza tebe. I danas, vjera u bolje sutra može dovesti čovjeka u stanje da sâm odluči, na dvjema daskama, ploviti oko svijeta, da bi našao čovjeka ili zemlju koja je to uredila.

Možda očaj nije nikada bio toliko opravdan i bezizlazan kao danas, kada se učvrstila moć na svim mjestima, moć u kojoj se ne može prepoznati čovjeka, moć bez razuma, čuvarova i ćudoredna moć, koja je izbrisala vijuge, koje je Bog darovao čovjeku, da bi ga uzdignuo nad životinje.

Putovi moći moraju biti nesigurni, jer je snaga naglo skupljena, prema dvojbenim načelima. Moć može veoma lako miješati prevratnu krv s kašom tuđih odnosno osobnih probitaka. Ona proglašava mrtve i žive, zakon i bezakonje, stvara svoja mjerila, ocjenjuje se, časti i hvali, samozadovoljno, do povraćanja, stišće pesnice prema neprijateljima društva, jer je moć moćna, najmoćnija, jer joj je dovoljno pet-šest imena, pa da sve drži pod nadzorom. Moć je nagodbena s najnečistijim napadom. Ona je razumije. Ne odobrava je javno, ali joj potom ponovno pomaže.

Moć je često izvršitelj pomoću društveno-političke zajednice, bez volje naroda, s velikim razumijevanjem. Boji se i stalno vidi nož u leđima, a svaki ga dan oštri za nečije lice.

Moć i rad ne idu zajedno. Moć ima zatvorene oči i žmirka, gledajući ima li straha, u kojemu se može udomačiti.

Kada moć dugo traje, nametnuta, bez izbora i bez mjere, iz nje se svašta izrodi. Zasljujepljena, svakodnevno traži nove žrtve.

Moć je bacila veliku kost među narod, koji se za nju bori. Ubija i grize, u vremenu, koje nemilo prolazi i sa sobom odnosi živote i živce.

Siromašimo i proklinjemo nadu. Vrijeme je splelo mrežu moći, koju smo i nehotice osigurali mnogobrojnim izborima, listićima,

proglasima, krilaticama. Razvijena moć neprestano traži neprijatelje, svjesna da ih mora imati, radi prijevara i iskrivljivanja činjenicâ i istinâ.

Moć ulazi i u školske rasporede. Mijenja povijest, književnost. Igra se u društvu, koje je stvorila, osiguravši svoj posvemašnji nadzor. Nezadovoljni narod i suradnici moći u sebi stvaraju spoznaju o zarobljenoj misli, jeziku, govoru i radu.

Kojega li obmanjivanja?! Lopovi govore o dugovima a pronevjeritelji o poštenju, zločinci nas uče kako otkriti prijestup. Pravda je opkoljena a prevrata nema. Ako treba, zdrav će postati bolestan, zahvalit će na službi i otići će, a pošteni će postati nepoželjan. Moć je u Partiji. Razočarani vraćaju knjižice. Šire se vrata moći, spoznaja se o moći produbljuje, psihijatrijske se ambulante pune brojnim umnim radnicima.

Bliži se ponovno doba ispiranja mozгова onima koji su već prisiljavani. Gdje je kraj?

Ako je moć sila, kojoj smo svi, na određeni način, omogućili da to postane, da se ustoliči, jasno je da je samo mnoštvo može slomiti i to: bez razgovora! Bit će to prevrat.

Kada o tomu razmišljam, ne vidim dvije ni tri predrasude ni tri narodnosti. Vidim i vjerujem u istinu, što znači, da bi, na jednoj strani, bio zlorabljen i izrabljivan, prema socijalističkim uputama, narod, a na drugoj strani oni, koji su, u ime bivšega prevrata, razvili svoje četrdesetogodišnje carstvo prava.

Učinak takva prevrata osigurao bi novo i čovječnije mjesto čovjeku i radniku. Dotada je lijek nemoćan.

Split, 1984. god.

PROTUSLOVLJE

U doba sveopćega zatora čovjeka, zamisli, vjere i nade, u čovjeku kao da proradi neki nemir, koji podsjeća na savjest, koja kopka, koprca se i traži čovjekov odgovor, njegovo drukčije ponašanje. Ne klanja se, ne miri se, ne uvlači se kao puž u kućicu, ne da bude ravnodušan, da bi svoje ljudsko spremao u neke ostave, između srca i želudca, pa da ga stalno nešto pritišće i da osjeća težinu, da se budi s mučninom.

Kada te takva savjest ne prestaje pozivati, kada se javlja svako jutro i traži da pođeš, da započneš odstranjivati prepreke do čovjeka, zaustaviš se najprije pred obiteljskim stolom.

Neka vide ti radnici, neka se uvjere tko ih i kamo vodi. Ti nisi pozvana o tomu govoriti. Pusti, budi sa strane..., a onda ponovno slijedi protuslovlje! Nema ničega dok ne pukne, do rata...

Tko to treba, tko treba podmetnuti leđa, dignuti se? - Ne ti,... oni. Koji oni...? -

Potom glasno pročitam Tanjugovu vijest, od 30. siječnja 1984. U Okružnomu javnom tužiteljstvu u Mostaru, podignuta je optužnica protiv D. Dragičevića (28) i S. Mandarića (28), iz sela Zvirovića, iz Čapljinske općine, zbog sumnje za kazneno djelo neprijateljske promidžbe, da su dijelili protujugoslavenske letke i time pozivali na rušenje ustavnoga poretka, razbijanje države, bratstva i jedinstva, na uspostavu države Hrvatske.

- Izvrsno! -

- Što izvrsno, što dobro? Treba li ovako? Dvapat po dvadeset osam godina života, dva života.

Bi li bilo izvrsno da sam ja u jednoj takvoj udruzi, pa... ovako? -

- Ne, ti ne! -

Aha, ne ja! A onda ti, tvoji prijatelji, mislioci iz prvih loža, doktori prava, ekonomisti. Možete li vi nešto učiniti? Ne možete, a jeste li mogli?

Šutiš! Mogli ste, itekako da ste mogli! Mnoštvo je vaših mišljenja ugnijezdilo snage. Strah vas je uvijek držao daleko od događaja. Zato i sada vaša poruka ne može biti djelotvorna.

Samac sam koji može sve dati i sve izgubiti. Slobodu? Koju i koliko?

Dok lomim prvu preprjeku, bezobrazno izbacujem nagodbu iz razgovora. Pogled mi se zaustavi na izazovnu napisu u dnevnomu listu: Što se događa u Kini? Strijeljanja za gospodarske prijestupe. Članovi Partije u Kini izjednačeni su s drugim građanima pred Zakonom.

Daljnja preprjeka je u zatvorenosti, zatvaranju mnoštva, kukanju i očajavanju, nepokretnosti, koja nije kod svakoga urođena nego je posljedica okomita utjecaja na svijest. Sustav je mnoštvo raspršio, pa stvarnost podsjeća na loše sastavljeni zbir različitih kakvoća, međusobno nepovezanih.

Split, siječanj 1984. god.

NAŠI

Čovjek se gubi i nestaje. Ako je gore, pretvara se u zvijer bez razuma, zaboravljajući da ga kod kuće čekaju žena i djeca, da postoji dan tjednoga odmora. Ako je, pak, dolje, boji se zamke, koju mu ona sutra donosi. S njim su dobri, ako treba glasovati, i tada, odjednom, treba mnogo uzdignutih crnih, žuljevitih, pa i onih drhtavih umirovljeničkih ruku (jer nekada i njihov glas vrijedi!).

Radnik je ucijenjen (nezaposlena žena i djeca, stambene poteškoće, dodatak na osobnu plaću za mirovinsku osnovu i sl.).

Sagrađen je sustav kazne za svako 'ne', koji društvenom zlu osigurava trajnost. Ni za trenutak se ne može reći 'dobro je' ili 'zadovoljni smo', jer je taj trenutak istodobno namjenski iskorišten. Broji se svaka glava.

Ovaj izmišljeni sustav služi uzorski, kao primjer drugim zemljama, a stvarno uništava svoje ljude.

Uostalom, nema više ni 'naših'!

Split, 1985. god.

IZMEĐU TUĐINACÂ

Polagano je, na grmlje, padala sitna kiša. Ono je, gotovo bešumno, podrhtavalo i mokrim sjajem pratilo moje prve korake ovoga jutra, prije svanuća.

Jučer sam, duboko ponirući, bol izlila i žudjela iščeznuti.

Nakon što su se, kraj mene, pomiješale obrazine i uloge, a predstave beskrajno oduljile, zaplele su se nevrijedne niti i nevrijedni konci. Spoznah da hodam između tuđinacâ.

Da nisam noćas osjetila da mi suze vlaže obraze, da čitajući *Ptice umiru pjevajući* i gledajući životopisni slikokaz *Bill Holiday*, ne bih spoznala koliko me život izranio, oteščao, jutros moje tijelo i moja duša ne bi bili tako čisti i pripravnici oglušiti se na sve koji ticalima umjetnika pletu mrežu 'zajedništva' i omamljeni odama, trećemu, četvrtom, petom... bogu, zahvalno igraju neke nove, meni danas nepoznate znake.

Split, veljača 1984. god.

UNA

Una, rijeka suprotnosti, bijesa i mira, urešena je zeleno-bijelim snijegom i sjenama. Golo šiblje i crna stabla, s rukama visoko uzdignutim k nebu, čine joj kosu, dužu i kraću, koja nestaje pred kapcima vlaka, koji hitro bježi, davno utrtim putem.

Odasvud stope i tragovi nepoznatih života.

Uokolo budne oči prostiru zeleni sag za sjetne zimske ljubavnike.

Na visokim jablanima, ptice trbuha žutih, a leđa im siva, kao ukrasi bez cvrkuta. Izgubljene tako, ne priznajući kob vremena, stoje ukočene i nijeme, žare narav svoga tijela.

Kućice do pola zabijene u snijeg, postaju još manje, kao da u molitvi kleče.

Postaje prekidaju ugođaj i čine crte, povorke teretnih vagona.

U sumrak snijeg tamni, a Una bježi. Nagnuto drveće pati od zime. Tu i tamo Una zapjeni, pobjesni i postane bijela kao snijeg.

Dolazi noć, koja kao grob čini sve istim. Una se, tada umorna, miri s drvećem, zemljom, kućercima, sjenama, koje stvara, i postaje tiha, tiha.

Putovanje Split – Zagreb, 1971. god.

SLOBODA ILI OSTATAK SEBE

Bolest može razarati, sve raspršiti, snagu okopniti, otpor utihnuti.
Vjetar je zapuhao naše namjere.

Razidosmo se.

Od ljudi koji, na našim vratima pomoć ištu, oružje učinismo.

U prsa se udaramo, kunemo, pripravnici ponovno isprositi povjerenje, za nastavak, ponovno nečisti.

Vrijeme protječe kraj nas, sjedine na glavi misao probijaju prazninama. Vapimo djetinjstva dane, cvrkute Zvončaca i Meja, mirise starih pašara, izvađenih iz mora, prije nekoga juga, pomiješane s dahom tamarisa i žuke...

Toliko desetljeća trčimo za istinom, da bismo je viknuli, nadajući se da tu kraj nje pravda i sada čuči... Sve to ne treba, jer ne će biti po istini i pravdi.

Bit će i dalje po jakosti, po zloduhu, teško.

Toliko je usijanosti na tako malu tv-zaslону, danima, godinama. U početku vjerovah da treba znati, da treba poštenje, ali ovo pred našim očima nije vojska spasa.

Zaboga! To je sjena vlasti, koja pjeva pjesmu jednoglasnu, s jednom mišlju: ostati ovdje, ovako, kao dosada.

Odnedavno je sve zauzdano izaslaničkim uzama, čije spone davno popuštahu, pa ostahu oni kojima se prsti mogahu dotaknuti vlasti, koji dodirom sve vlasti, osiguravaju otpornost i povlasticu, da nastave ovako kao dosada!

Vrijeme kraj nas protječe...

Vapimo djetinjstva dane...

Kratki, sve kraći predasi su od grča do grča, a duša se steže.

Zar svu snagu, sav ostatak sebe, sva jutra predati borbi koja to nije, koja ne priznaje drugoga na drugoj strani? Zar duh svoj utopiti, zaboraviti da ima drugih poruka, koje nismo svi spoznali, premda su jednako svijetu darovane?

Uputim se prema moru, utapajući sve nejasno, preskačući stijene čisto bijele, udišući zrak slobode, nebo nepripadanja, ljubeći zemlju, zelenilo istom izraslo, kukce-čeljad malu a znam da se treba vratiti. Znam da se sloboda ne može zatočiti. Širina je u mislima. Govorim glasno. Slušam prirodu i odgovaram u bojama, u mirisima, u suncu. Sve zapleteno je raspleteno, sve zamršeno jednostavno postaje. Tu ima mjesta za svakoga, nema prvoga, glavnoga, najboljega, nezamjenjivoga, svemogućega. Ne, Njega na zemlji odavno nema.

I mi smo možda čudo. Čudo od rada, čudo od gada. Mi sami možemo činiti, sami ne činiti, samo mi sami možemo graditi i rušiti. Nema toga drugoga. Sve je jasno. Znamo tko što hoće. Vrijeme je da utihnu sastanci, da se prestane zagovarati jedinstvo, da priznamo različitosti, da se rastanemo kad vrijeme razumijevanja istekne, a mi jedni druge nismo uspjeli uvjeriti ni u dobro ni u mir, a razbojljeli smo se.

Vrijeme kraj nas protječe, a mi vapimo djetinjstva dane...

Split, 1988. god.

Bogatstvo siromašnih

SLUŽITI

Kad nas vapaj zateče u snu,
po žezi sunca ili u olujnu vremenu,
kad silina vjetra zaustavlja naše tijelo,
a Duh nastoji nadvladati ga,
dok čupa stogodišnja stabla i nosi zrakom stare krovove,
dok putove naše lišćem i smećem prekriva,
dok korak naš zaklon traži...
Duh će sve pobijediti.
Kako ga susresti, ako ga ne potražimo?
Kako bez žrtve?
Kako, ako nismo na ulici, na putu, ususret patnji?
Izloženi i predani:
uz skut gladi,
uz postelju bolesti
i blagoslov nemoći.
Kad je ta žrtva još i bezimena, koliko je Bogu mila i draga?

Split, 2004. god.

BOGATSTVO SIROMAŠNIH

Nakon rada s malodobnim prijestupnicima, u 41. godini života, Bog moj rad usmjeri prema starima i bolesnima, ostavljenima i zaboravljenima.

Približi me ljudima koje sam dotada rijetko vidjela na ulici, kao pognute i usporene.

Prvih sedam godina kao da sam bila zagledana u njihove živote.

Moja pozornost bi okrenuta prema tristo osamdeset sudbina okupljenih u jednoj ustanovi.

Vrijeme se skratilo, njihova je prošlost postala moja sadašnjost. Preda mnom su se nizale priče, običaji, mode, sada utopljene u patnju odvajanja, bolesti i nemoći.

Tada se počelo raspravljati o eutanaziji, gdje sam u jednoj radio-emisiji čula učinke istraživanja među liječnicima, a pitanje je bilo: - Jeste li za ili protiv eutanazije? -

Sasvim očekivano, ispitanici-liječnici, do 50. godine starosti, bili su većinom za eutanaziju, a ispitanici-liječnici stariji od 50. godine bili su većinom protiv eutanazije.

Ti ljudi, koji su postali moj izazov, ostarjeli i oboljeli sugovornici, odredili su moj stručni tijek, kojemu sam se predala do posljednje snage.

U drugoj ustanovi, 1988. godine, gdje su sa svjetovnim radnicama radile i časne sestre franjevke i sestre služavke Maloga Isusa, ubrzo sam zapazila jednu od njih, za koju nisam nikada mogla utvrditi u kojoj smjeni radi. Ona je uvijek bila u ustanovi.

Kao i druge radnice, došla me je pozdraviti i upoznati. Popričale smo malo o poteškoćama naših stanara i ubrzo uvidjele da imamo mnogo toga zajedničkoga. Bila je to č. s. *Ema*.

Nije prošlo mnogo vremena da vidim da je uvijek traže, čekaju, odvođe, vraćaju, da bih shvatila da ona u slobodno vrijeme odlazi k bolesnicima, pomaže im, pomaže njihovim obiteljima, naročito siromasima i ostarjelima, uređuje njihove zapuštene prostorije i tako uvijek, bez kraja i predaha.

Zanimalo me je tko su ti ljudi, koliko ih ima, kako i koliko im se može pomoći, dok su se istodobno povećavale molbe za smještaj u Dom.

Tako smo 1988., nakon radnoga vremena, zajedno pošle, obuhvativši uže područje grada, pomagati patnicima.

Naravno, bez naknade. Išle smo sa srcem.

Pričale smo o tome u ustanovi i tako pridobili za tu namisao još pet-šest njegovateljica. Međutim, budući da je to bilo bez naknade, one to nisu mogle dulje raditi, jer su, u slobodno vrijeme, morale tražiti posao, da bi povećale obiteljski proračun.

Hodajući s jednoga mjesta na drugo, upoznavajući obitelji bolesnika i teških patnika, osobito onih, koji su živjeli u neuvjetnim prostorijama, vidjela sam i osobno doživjela radost, s kojom su nas dočekivali, i što je još važnije, uvjerali smo se da se tim ljudima može pomoći u kući i da vrijedi o tomu razmišljati.

Godine 1995. sazrelo je vrijeme za osnivanje *Službe za njegu i pomoć u kući*, čije je vodstvo Uprava Doma povjerila č. s. *Emi Damjanović*.

Samozatajna i skrovita s bolesnima, bez radnoga vremena, razumijevajući patnju, s velikim srcem dobročinitelja, ondje gdje je najteže, od čega najčešće zaziremo, kamo nitko ne će, ona će, naše *Bogatstvo siromašnih*. Tako su je, naime, prozvali neki od njezinih bolesnika.

Bez razgovora, snimanja, kamera, promidžbe...

Odlučila sam naše *Bogatstvo siromašnih* izvući iz njezinih potleušica i zabiti, osjećajući neodoljivu potrebu da bismo na ovim stranicama progovorili o patnji s kojom smo u radu sa starijim i bolesnim osobama neraskidivo povezani, koja je postala sastavni dio našega postojanja, pokazati kako se susreće, živi, dijeli, oblikuje s Kristovom pomoću i u njoj nalazimo svoj smisao.

Svatko je od njih osebujna i neponovljiva priča, vrijedna ljudske pozornosti i ljubavi. Svi oni oplemenjuju Emino srce, naše *Bogatstvo siromašnih*, koje u svako vrijeme i ne vrijeme, hita prema njima.

Oni su njezina savjest, a ona je, kažu, njihovo *Bogatstvo siromašnih*...

VRŠNJAKINJE

Živjele dvije vršnjakinje, posve različita životnoga usmjerenja, jedna u gradu a druga na obodu grada.

Proživjele su osamdeset tri jeseni.

Perina, nekada nadaleko poznata upraviteljica Doma, sudionica Drugoga rata, moćna, glasna, neustrašiva, kao što su mnogi bili, u ono doba. Bila je dobre duše i velika srca.

Sjećam se sastanka, na kojemu je udarila šakom po stolu i viknula: - Najprije će u Dom naš svit, a onda oni izvanka, pa nek' mi kažu da sam ljubitelj mista! Mogu oni govorit šta 'oće, al' će bit kako ja kažen! -

I bilo je tako.

Toliki su k njoj dolazili tražiti pomoć, a ona bi uvijek pomogla. Slušala sam njezin telefonski razgovor s jednim 'drugom' iz SKH u Zagrebu, kada je tražila da iz zatvora odmah puste jednoga našeg čovjeka. Način na koji je to tražila i kako je pričala o obitelji uhićenika bio je jednostavan i ljudski topao! Čovjek je, uistinu, još isti dan bio oslobođen.

Takva je bila naša Perina.

Govorili bi da je Perina imala partizansku školu. Ona to nije tajila. Još bi dodala : - Pa, šta mi fali? Zato sam zaposlila stručnjake oko sebe! -

Nisam se slagala s njezinim 'rječnikom'. Ona bi se nasmijala i rekla: - Znaš! Moju su mater ašištile švore na samrti i molile jon Boga, a bi' će tako i meni, ako Bog da. Ne slušaj svaku! -

Prošlo je od toga mnogo godina.

Prije nekoliko dana, Perina je završila u bolnicu. Nije bila dobro. Smještena je u neki dom iza brda.

Stisnulo me oko srca. Ružno bi rekla. To bi brzo i duhovito ispravila.

Pomagala je svakome. Nije bila zločesta.

Ipak, zašto Perina nije u jednomu od Domova u našem gradu? Je li to bila njezina odluka ili joj nismo, na primjeren način, ponudili da posljednje dane provede s poznatim osobama koje još rade u 'njezinu' Domu? Zar nije bilo nijedno mjesto za našu Splitsanku? Žao mi je.

Možda griješim? Ne znam.

Svejedno. Perina nam je oprostila.

Ona je sada ondje gdje se više nitko ne ljuti.

Split, 2004. god.

* * *

ANINA SMRT

U utorak, nakon predstavljanja Borovčakove knjige, zaustavili smo se, u malim skupinama, ispred crkve, pričajući o svojim dojmovima. Kraj nas su prošle dvije časne sestre, vodeći malu pogrobljenu staricu Anu, inače opslužiteljicu u jednoj splitskoj crkvi.

- Što se dogodilo? - pitale smo se i doznale da je te večeri Ane, čuvši, da će na predstavljanju knjige biti i glavni urednik *Radio Marije* iz Zagreba, uzbuđena izišla iz svoga stana, ne odjenuvši se, u jednomu starom, šarenom ogrtaču, samo s rupcem na glavi. Ušla je u autobus, izišla na posljednjoj stanici, došla ispred crkve i čekala glavnoga urednika. Tamo su naišle časne, koje poznaju Anu i polagano je otpratile, ponovno u autobus i kući.

Kolika želja i koliko snage u Aninu malu, pogrbljenu i bolesnu tijelu, koja se 'preko noći' promijenila i odlutala? Posve onemoćala, 'izgubila se'.

Do prije nekoliko dana, Ane je svako jutro, već oko pet sati, otključavala crkvena vrata. Uređivala je prostor, mijenjala vodu za cvijeće, skidala ocijedeći vosak sa svijeća, 'razgovarala sa svecima' i spremala se za prvu molitvu, prije svete mise. Odjednom, bez najave, iznenada, ostavila je prazno mjesto, u prvoj klupi pred oltarom. Kada se to pročulo, čulo se i za njezin vjerojatno posljednji odlazak u Međugorje.

Ane je, do prije godinu dana, upriličivala putovanja i hodočašća po Hrvatskoj i po cijelomu svijetu. Bila je voditeljica, više puta u Lourdu, u Svetu zemlju, u Fatimu, u Padovu... Prije malo vremena, dogodilo se posve neobično hodočašće.

Ane je, kao mnogo puta dotada, upriličila putovanje autobusom u Međugorje. Ali, taj su put, u autobusu s Anom bile samo četiri putnice. Čudno da se vozač nije zanimao za razlog tako neobična hodočašća. Doznajemo da je Ane platila troškove kao da je autobus bio pun i otišla u Međugorje, vjerojatno posljednji put.

Ane ima malu mirovinu, koju je zaradila služeći ovdje-ondje.

Kao voditeljica hodočašća, imala je besplatnu kartu, što joj je omogućilo da više puta ode u mnoga svetišta.

Ane ima jedino kumče, koje je zove k sebi, ali ona ne želi nikamo iz svoga stana. Sestre pričaju da se u njezinu stanu nalazi mnogo molitvenika, svetaca, knjiga, časopisa, preslikanih molitava, koje je Ane dijelila moliteljicama Krvi Kristove, kojima je i ona pripadala...

Nakon što je kumica donijela ručak Ani i otišla, ona se počela spremati, kao da mora izići. - Kamo ćete Ane? - upita je sestra.

- Slušaj draga! Samo jedan čas. Moran odnit ovo malo spize jednoj siroti, koja ništa nema. Pusti me, Bog ti da zdravje! - molila je Ane.

- Recite gdje stanuje. Ja ću je posjetiti i pomoći joj. Reći ću joj da ste bolesni, da vam je teško i da više ne možete izlaziti... - rekla je sestra.

Ane više nije sama. O njoj skrbe kumica i sestre.

Premda je teška srčana bolesnica, s iskrivljenom kralježnicom, lijekovi koji su Ani trebali olakšati disanje i umanjiti bol, iz davne su 1993. godine. Ona ne mari za to.

Njezin lijek neograničeno traje. On je trajan. Daje se bez liječničke preporuke.

Ane se veseli susretu sa svojim Bogom, kojemu je sva predana i vjeruje da će je prepoznati. I mi u to vjerujemo!

Kada o tomu priča, očice joj se zrcale od sreće.

Gledajući naše vršnjakinje na kraju puta, Perinu i Anu, kao vlast i sluškinju, koje se nisu nikada srele ni družile, ipak mi je žao da i Perina nije imala tako spokojan i predan kraj, no milost Gospodnja nema kraja, pa će dotaknuti njezina dobra djela i iskazati joj svoje milosrđe!

To će izmoliti njezina vršnjakinja Ane.

Split, 24. rujna 2004. god.

STAROST

Starost nije samo tuga, bol a možda i nesreća.

Sve to nije ostavljeno samo onima koji su starost dočekali sami i bolesni, bez bližnjih. To je svojstveno i drugima. Razlika je samo u tomu kako tko dočekuje te nevolje, kako ih prihvaća i živi s njima.

Nailazimo na samce i na one koji to nisu, na one koje žive sa suprugom u bračnoj zajednici, ali i na one koji žive sa svojom djecom.

Tegobe starosti, čini mi se, uspješnije podnose oni koji su život proveli većinom sami, koji su rano osjetili bol, naučili se na nju i prihvatili je kao životnoga suputnika. Oni su često zahvalni sugovornici. Sa svime su zadovoljni. Njima ne treba ničega mnogo. Njima treba samo onoliko koliko je čovjeku dovoljno. Oni su sretni što je netko došao, što im je pomogao, sjeo kraj njih, našao vremena za njih. To je za njih dar.

Evo gluhonijeme starice u Podmosorju, koja živi posve sama. S njom su i njezine dvije koze.

Ona ne može reći: - Hvala! -, ali svojim pogledom i osmijehom pokazuje da joj je drago što je čovjek došao. Stavlja ti odmah na dlan veoma čuvani veliki ključ prastarih vrata, kojim kao da otvara svoje srce i kaže: - Uđi! -

Međutim, život ne bira. Treba sresti i one druge, jednako vrijedne, koji se muče, i one oko njih. Svima treba pomoći. Njih je život, više ili manje, ipak, mazio. Oni će uvijek, sjećajući se te ljubavi i žrtve, uspoređivati svoje prošlo vrijeme, lijepe uspomene s ovim sadanjim, za koje su mislili da će ih mimoići.

Možda će nekome trebati dvije-tri kapi pažnje više, nekome manje, da postignu jednaki učinak: da nisu ostavljeni, sami...

Bog je stalno na djelu i nitko ne će biti zakinut u ljubavi.

Blizu je i *Bogatstvo siromašnih*.

Split, 7. listopada 2005. god.

TI I STARAC

Isuse! Stojim pred Tobom. Po običaju, dođoh prije sv. mise i krunice, da budemo malo zajedno Ti i ja, u tišini. Kako započeti ovaj razgovor s Tobom? Znam samo da sam na pravomu mjestu. Zato ću, možda, nejasno i zbunjeno, pred Tobom, izreći svoje dvojbe i pitanja. One su razlog zbog kojega se odlučujem na drukčiji razgovor, vjerujući da ćeš mi Ti pokazati pravi put. Ne očekujem da će Tvoj put biti lakši, ali vjerujem da će biti bliži i sličniji nebeskomu rješenju. Od danas svoj hod želim uskladiti s Tvojom Riječju.

Reci mi što još činiti, ako ovo što činim uopće nešto vrijedi? Slušajući o starima, mislim o svrhovitosti našega rada, mjerim skrb koju iskazujemo... Što to kod Tebe znači? Vrijedi li to išta?

Danas zanemarismo čovjeka, jer nije dobar, jer se ni s kim nije mogao sporazumjeti. 'Težak' je, kažu, star i bespomoćan. Sâm. Svi su ga ostavili. Kažu da je svojom ćudi udaljio sve od sebe i ostao sâm. Nitko da bi o njemu izustio ni jednu lijepu riječ. Nitko ga se ne sjeća po dobru. On je u stanu pao iza vrata, ostao ležati na podu, čekajući da će ipak netko doći i pomoći mu.

Nisi li Ti, Isuse, bio onaj vatrogasac ili onaj policajac, koji su razbili vrata, uzeli i odveli ga u bolnicu? Jesi li Ti taj koji, u njegov život bez smisla, dodaješ smisao drugima za njega i držiš ga na životu i ne ćeš ga pozvati dok ga ne dotakne zemaljska skrb, makar zraka našega milosrđa? Kako drukčije protumačiti ovaj život? Jesi li to Ti bio na podu, kojega su u nevolji i mucu svi ostavili, zatajili, ni ime da Ti spomenu?

Vidiš, Isuse! Nisam znala kako započeti ovaj razgovor, a sada očekujem Tvoj prijekor i pitanje. Čini mi se kao da mi kažeš: - Što si danas učinila? Komu si pomogla, koga si utješila? Ne opravdavaš se! Od Tebe nisam tražio tjelesni napor. Poštovao sam Tvoje godine, ali sam očekivao tvoje milosrđe, tvoje znanje, a ne da ga zakopaš kao beskorisni sluga, nego da ga oplemeniš, predaš drugi-

ma i očituješ posrnulomu starcu, da ih podsjetiš što tražim od vas, da budeš jedna plemenita riječ njemu. Koliko ste vremena potrošili da niste ništa učinili, a on vas je i tada čekao? Učini to još danas! Ako to ne učiniš, tvoje će znanje i pamet biti mrtvi! Ostavio sam Te da budeš korisna. Kada si bila u nevolji, čuvao sam te, nisam te ostavio. Oko tebe su bili anđeli. Nikada nisi bila sama.

Pogledaj srce koje vas toliko ljubi! Otiđi i učini što si danas propustila!

Nađite starca, kojega su svi ostavili, jer je čudan! Uzmite njegov teret i bol i nosite ih! Pomozite mu! Činite ono što nitko ne će, što je svima teško.

Ta, što znači vaš rad, mnogo posla, što znače vaši sati, ljudi, ako vam srce ostane prazno i zatvoreno, pa ljude i njihove živote podijelite na lagane i ugodne, teške i neugodne? Zašto se naprežete i trčite, ako nemate milosrđa, ako mislite da sve možete sami, bez mene?

Ja sam taj ostavljeni starac na podu, samo radi tebe koji hoćeš raditi lakše i brže. Ja sam onaj vatrogasac i policajac, koji su nasilno otvorili vrata stana i starca odveli u bolnicu. Ja sam sve dobro koje se daruje i to danas činim umjesto vas. Svima sam dao život. Zato vi ne dodajte a niti oduzimajte nikomu: kruh, brigu i ljubav. Otiđite k starcu koji se vratio iz bolnice i budite ono što drugi nisu bili! Kažite mu nešto lijepo, da će odsada on biti vaš bližnji, da ćete dolaziti, pomagati mu, slušati ga i čuti što vam želi reći. Ispunajte njegovu samoću! Ako bude teško, ako posustanete, pogledajte na moj križ. Što bi bilo od vas da nisam za vas umro? -

O, Isuse! Hvala Ti za nebo, koje vedriš pred našim pitanjima, nadu da sve može biti drukčije i bolje. Govorimo Ti naše dvojbe, molitve, odluke, vjerujući da je dovoljno da Te i ovako dotaknemo, da bi nas Ti čuo, razumio i uslišio.

I danas ću Ti doći, prije sv. mise i krunice, šutjeti i zahvaljivati Ti. Učinili smo prema Tvojoj Riječi. Nađosmo Te u starcu i gledamo kako se otvaraju vrata milosti.

Dočekaó si nas izobilan ljubavlju, koja se ne može opisati ljudskim riječima. Zato ostadoh zatečena, molitveno Ti zahvaljujući, pognuta i nijema, za čudo ljubavi i njezinu snagu, kojom me privlačiš.

Split, 21. rujna 2006. god.

ČUDO POZIVA

Dok su svi bili za svojim uskrsnim stolom, u siromašnoj je obitelji duševnoga bolesnika, naše *Bogatstvo siromašnih* očistilo zahodske prostorije, zapuštene, pune nečistoće... Ništa neobično, ništa vrijedno osobite pozornosti.

Dok je ona prala zahodsku školjku, vidje razbijeni poklopac, skinu ga i odnese na smetlište. Kada je ponovno ušla u stan, preda nju skoči bolesnik i počne je psovati najružnijim riječima. Veoma je ponizi.

- To nije sve. Psovao mi je Boga, Majku Božju, najružnijim riječima, na Uskrs, na moj veliki blagdan. Zastala sam plačući. Nisam znala kako zaštititi Boga, kako Isusa 'istom' uskrsnula. U momu služenju, nikada toliko poniženja, takvih uvrjeda od bolesnikâ kojima pomažem. -

Sjetila se da je njezin Bog neizmjereno strpljiv, da će sve to podnijeti i oprostiti mu, jer ne zna što čini i govori.

Dok je još potresena brzoglasno tražila pomoć, bolesnik, sjedeći i slušajući njezin razgovor, nagne glavu prema ramenu, pogleda je, blago se nasmiješi i reče: - Oprosti mi! -

Naša Sestra, njihovo *Bogatstvo siromašnih*, u kojemu sagorijeva osobnost, u kojemu se daje, ponizna kao pod križem, kao kada sve ostavlja i ide za Njim, do Uskrsa. Čudo života i poziva.

Split, 17. travnja 2006. god.

PROGNANI PRIJATELJI

Od osnovne škole pa do radnoga mjesta, pratio ih je nadimak da su 'ustaše'. Premda Hrvati iz Bosne i Hercegovine, njihove postaje započehu od Srijemske Mitrovice i Požege. Nakon toga izigrani, krenuše, zauvijek, prema jugozapadu..., siromašni, bez ičega.

Danas imaju prizemlje s prozorima, čije je drvo tako meko da ne će izdržati češće nevrijeme i udare velebitske bure. Vrata od šperploče ne mogu se ni ličiti.

Kada mislim o njima, pitam se: - Što su oni danas, čiji su susjedi? -

Doseljenici, bez ulice i broja!? Na čijoj su zemlji?

Prateći ih, osjećam nevidljivu ruku, koja ih vodi kroz zamke i opasnosti nepoznate pustare.

Jedna od njihovih postaja bijaše nada u našu hrvatsku pomoć i vjera da su sigurni na području iz kojega su Srbi iznijeli sve svoje, dijelove vodovodnih priključaka, ograde, sve, kažu. Hodali su, tražili, radili, gradili komad po komad, čistili su... Njih troje: otac, majka i sin. Otac je u zoru odlazio raditi na tuđa gradilišta.

Majka je spavala na staromu stolu, na otvorenu, bez prozora i vrata. Čuvala je da tko ne otme tu prazninu, pustoš, propuh i hladnoću.

Od ničega! Od prve očeve kune, odluče nabaviti piliće, gojiti ih i prodavati. Nije to bilo s državnom pomoći, niti s opremom kakvu gledamo u našim tv-emisijama za selo, ali se radilo danju i noću. Radilo se za novac, kupovao se komad po komad vrata, prozora, priključaka... Kada su očistili okoliš, kupili i stavili ogradu, još malo, pa vrata i prozore, kada je trebalo dogovoriti priključke, dolazi poruka iz Srbije i osoba koja bi pregovarala u ime vlasnika. Kada bi izrečena cijena našim beskućnicima, oni vidjehu da je i ta postaja nade prekinuta. Dobiše vrijeme do kada moraju otići odatle. Uzehu svoj križ i ponovno krenuše prema nekomu novom odredištu.

Naidu na jedan napušteni prostor. Skloniše se u nj i od sutra ponovno počehu tražiti sklonište. Umorni su i izgladnjeli. Otac je prvi put ozbiljno zamišljen, ušutio. Shrvan je beznađem. Majka krene uokolo ubrati štogod, pa naiđe na jednu potleušicu a u njoj starca. Sam je. Pozdravi ga, priđe mu i započne s njim razgovor. Njegovi su pobjegli u Srbiju a njega ostavili. Što će s njim tako starim? On je tolike godine ovdje proživio. Tu će i umrijeti, kaže. Žena mu ponudi pomoć. Dolazit će, donijeti mu hranu, podvoriti ga, a njegovi su u Srbiji to željno dočekali. Poručuju da će onomu tko ga bude uzdržavao, nakon njegove smrti, za nevelike novce prodati tu starinu. Sve će to učiniti *Agencija za nekretnine*. Starac nije dugo živio. Ta je tročlana obitelj ušla u prostorije koje je starac dijelio s blagom, sada već odlutalim i uginulim.

Agencija za prostor, u ime odbjeglih Srba, ponudi kupoprodajni ugovor i zatraži 32 tisuća maraka.

Nije bilo vremena za očaj a ni za ganuće. Bog je bio s njima, a oni mu zahvaljivahu.

Ta postaja bijaše njihov novi početak.

Otac je obolio. Šećer i zla bolest poigrali su se s njime. Na trenutke kao da nije ništa razumio, ni liječnikovu preporuku da više ne može raditi teški tjelesni posao, koji je bio njegova svagdašnjica.

Saznao je i došao brat obitelji, donio namještaj. Svaki je komad trebao. Donio je pribor nećaku automehaničaru, koji je trebao početi raditi i pomagati obitelj. Zato su najprije sagradili garažu i u njoj iskopali odvod za popravak automobila, dvije sobe i kuhinju. Pošlo se od rijetkih potrebnika, a onda, malo pomalo, upoznali su ga i drugi, kao radišna i mirna mladića. Preporučivali su ga jedni drugima. Počela je dolaziti i prometna policija, dovozeći slupane automobile u prometnim nezgodama, pa on danas nema vremena ni sjesti.

Otac se pokušao, još nekoliko puta, popeti na krov i raditi, ali svladan bolešću, vraćao bi se nesretan u postelju i u bolnicu, gdje ga je bolest, za pola godine, posve svladala i pobijedila.

Ostali su majka i sin, sami. Dobili su priključak vode i struje.

Godinu-dvije, dok se blizu njih radilo na autocesti Zagreb-Split, majka je čistila u motelu, gdje su obitavali radnici. To je mnogo pomoglo obitelji u otplati kredita. Kada su radovi prestali, nestalo je i posla za majku. Ostalo je tisuću kuna od Zavoda za zapošljavanje.

Ona od kamenja radi velike vaze i teške stalke za suncobrane, stupove za balkone. Nekada je izrađivala i grobne spomenike. Za kruh.

Sada kada je ta postaja za preživljavanje osmišljena, kada su zadovoljene najosnovnije potrebe, kada bi nama 'građanima' još mnogo toga trebalo i još ne bi ni uselili u takav prostor, mala je i tiha obitelj zadovoljna.

Treba li čovjek biti išta drugo doli Božji čovjek? Što je Bogu milije?

Život je počeo oblikovati svoje pute. Rijetki su se ljudi počeli zvati susjedima, upoznavati se i pozdravljati. Četiri i više obitelji Hrvata, prognanih iz Bosne i Hercegovine, našli su se u mjesnoj crkvi, zajedno moleći, vjerujući i nadajući se miru. Sretnu se, popričaju, pa krenu jedni k drugima. Kažu da je najljepše kada ih župnik, franjevac, nakon nedjeljne mise, pozove: - 'Ajte žene! Dođite na kavicu! - Jedni drugima pričaju svoj život, usud, koji ih je odveo od kuće. Žao im kuće, sela, susjeda. Sve se razišlo, pobjeglo pred nevoljom.

Neki dan ih posjeti sestra ove obitelji, časna sestra. Pođe k obiteljima iz Bosne i Hercegovine. Oni bijahu sretni da imaju s kim popričati, što upitati. Govorile su kako mole i pitale mole li dobro. Pričaju kako su se snašle u ovom kraju.

- Dobro je da nas ima, da smo skupa. Ovaj je svijet ovdje neobičan. Svaki put kad se Srbi posvađaju, kada netko nekoga ubije, pa kad selo o tomu priča, uvijek kažu: - To su sigurno učinili Bosanci! - To oni misle na nas. K'o da ne znaju da u Bosni i Hercegovini žive Muslimani, Srbi, Hrvati i Židovi, pa nas nazivaju 'Bosancima'?! Što to znači? Zašto tako o nama? Pa, mi smo Hrvati, kao i oni! Kako to oni ne znaju? -

- Molite za njih! - kaže časna sestra.

- S južne strane brda, ima jedna kuća, u kojoj živi sam čovjek, Srbin. Nema priključenu struju. Teško mi je, kad vidin navečer, u svakoj kući svitlo, samo kod njega mrak. Znaš, sestro! Meni to k'o teško. Da' ću mu priključak na svoju struju. Eto, pa neka i njemu svitla! Šta sada? Bog nas je prosuo, malo Srba, malo Hrvata. Tu smo, blizu smo. Kako more čovik ne pozdravit? Ja ne mogu, ne znan tako. -

Svi zamišljeni, šute.

Majka nastavi: - Lako ti molit za prijatelja, mater, ćaću. De' ti moli za neprijatelja! Eto, ti žena od Biblije, posvećena. Kaži nam! Svak zna svoju, ja svoju, a Bog svačiju! - završi majka.

Možda ovo prognaničko svjetlo zagrije netom naseljenu pustaru toplinom Božjih poruka? Možda se protegne do navrh brda, pa svjetlo dobre volje bude prenijeto i u srpsku kuću i s druge strane brda?!

Nije lako nakon svega praštati i pomiriti se.

Da bi se zbio tako veliki događaj, između Boga i mene, ne smije stajati ničija politika ni korist.

Neki dan netko u očaju povika: - Gospodine, gdje si sada, kad mi najviše trebaš?! -

Gospodin odgovori: - Tu sam stalno, ali ti si uvijek zauzet, nika-da nisi kod kuće! - reče prof. Ivančić, u svomu razmišljanju na kru- govalnoj postaji: Gospodine, nauči nas moliti!

Split, 22. – 28. ožujka 2006. god.

MIR U POSLJEDNJI TREN

Otac obitelji, za koju molim Svemogućega, bio je trgovački putnik. Radio je. Često je putovao i hranio svoje ukućane. Dočekivala bi ga supruga i troje djece. Radišan i često daleko od kuće, zagovarao je strogi odgoj, a supruzi je prepustio sve drugo. Ona je, pak, mnogo vremena posvećivala sebi, kada je veću pozornost trebala posvetiti jednomu djetetu, koje je žudjelo za većom majčinom ljubavlju. Bila je to Marina. Djeca su završila školu. Međutim, Marina je u dobu odrastanja odstupala od uobičajenoga ponašanja. Mali je grad o tomu pričao 'velike' priče.

Udala se i rodila djevojčicu. Poteškoće su se umnažale. Marina ne baštini jaki majčinski osjećaj, nije prvi učitelj i savjetnik djevojčici koja odrasta u nesigurnosti. Suprug je nezadovoljan, a kći joj odrasta u djevojku s bakom, koja je, prije nekoliko godina, otišla u starački dom. Marinin je brak očuvan, ali kako? Suprug je našao 'prijateljicu'. Kći se, nakon završene škole, ne zanima za studij a ni za rad. U kući je ratoborna i sukobljava se s majkom i ocem. Obitelj živi od mirovine i čestica zemlje, koje povremeno proda. Kći ne zna kuhati, pa objed kupuju kod privatnoga ugostitelja. Prije nekoliko godina, Marina je teško oboljela.

Na podu niže, u skladnoj obiteljskoj zajednici, živi Marinin brat. I on u svomu stanu ima teškoga bolesnika. Često im donosi topli obrok. Marini je to drago, pa reče da je to jelo bolje pripravljeno i ukusnije od onoga koje ona dobiva.

Isuse! Ne znam razmišljam li ispravno, postupam li pošteno, stvaram li smutnju, pogoršavam li ionako teško stanje obitelji kojoj želim pomoći?

Zato ću se zaustaviti dok mi Ti ne pokažeš put, dok mi ne rekneš: - Pomozi! -

Čini se da je Marinina borba pri kraju životnoga puta. Žao mi je da u tu borbu ulazi bez Tebe, bez Tvoje pomoći, Tvoga mira.

Marinu ne poznam. Njezina me je patnja ganula do boli. Prema izjavi srodnika, čujem da nema primjerenu pomoć, da su ukućani razjedinjeni. Već odrasla kći ne zna da je majka teško bolesna, da će još nedugo živjeti. Kao da je ona hoće poštedjeti boli, koja je već ušla u njihovu kuću. Zaokupljena svojom mladošću, kći i ne sluti da je majka potihom i nečujno pozdravlja i ostavlja, pa se i ne pokušava zaustaviti, sjesti do njezinih nogu, reći koju riječ, povjeriti joj se...

Isuse! Nije u redu gdje Tebe nema, gdje ljubavi nema. Tada je sve teško. Majka je gleda, znajući da ne može ništa promijeniti. Su-prug pomaže, dolazi i odlazi k 'prijateljici'. On zna da Marina ne će biti ljubomorna ni zavidna!?

Ona čeka smrt. Majka je u staračkomu domu. Svojom je starošću okrenuta k sebi i svojim potrebama. Ne spominje Marinu i ne pita za nju.

Nikomu ne možemo suditi. Samo vidimo nit koja se naraštajima provlači, od bake, preko kćeri do unuke: mlakost, samodopadnost, samodovoljnost.

Bože! Kako se dogodi takva ravnodušnost među ljudima, u obitelji? Gdje se ljubav izgubila? Na čemu je ona počivala? Od čega je bila sazdana? Kako je rasla? Što ju je srušilo, što je ubilo? Zar ne bi bilo bolje, u ovoj boli, biti zajedno i pomiriti se? Gdje je nestao suosjećaj? Ako je bolest otvorila vrata kraja, ne može li se ponovno zagrliti, u ime onoga što se željelo na početku, na prvomu susretu, u ime obećanja, koje smo nekada davno dali Bogu?

Isuse! Molim Te za dobri duh našega Bogatstva siromašnih, da svojom pomoći i sestrijskom ljubavlju bolesnoj Marini izmoli pomoć Duha mudrosti i pobožnosti.

Marina je, zapuštajući sve, i Tebe zanemarila. Oprosti joj i daj joj prigodu da se još ovdje očisti.

Čujem da si danas poslao naše *Bogatstvo*, koje je Marinu posjetilo, okupalo je, uredilo joj bolesničku postelju, razgovaralo s njom. Ono će i sutra ponovno doći. Hvala Ti, Gospodine, što si joj, u njezinoj osamljenosti i bolesti, otvorio novi prozor prema Nebu i pro-

budio joj nadu. Živnula je. Veseli se našem *Bogatstvu*, jer zna da više ne će biti bespomoćna i da će tako biti do kraja.

Marinu nisi ozdravio, ali si joj darovao novi i drukčiji susret od dosadanjih. Učinio si da susretne suosjećajnu osobu, da ponovno povjeruje u *Tvoju dobrotu*, u kojoj nikoga ne ostavljaš, da si uvijek i svagda bliz svakomu patniku.

S *Bogatstvom* je bio i suprug. Pomagao je i surađivao. Ono ga je poučilo kako će Marini pomoći dok njega nema. Kći je, kada je čula da dolazi časna sestra, otišla iz kuće.

Znam, Isuse! Ne možemo odmah sve riješiti. Ti si dopustio bolest i sada joj daješ smisao, omekšavaš srce, kao more žednu spužvu. Vjerujem da ćeš očitovati još čudesnih djela u ovoj obitelji, jer se bez Tebe i Tvojih suradnika ne bi ništa dogodilo. Neka ova bolest i smrt naše Marine bude poveznica oca i kćeri. Neka Te svi nađu! Neka Te prime srdačnije i češće nego dosada. U tomu će pomoći i Marina, koja će se sjetiti Očenaša i Tvoje dobrote.

Kada je *Bogatstvo* došlo k Marini, s njim si joj donio mir. Učini da ga ukućani prepoznaju i njeguju, molim Te!

Isuse! Kada smo počeli raditi ovaj posao, prije jedanaest godina, govorili su nam da nema novaca, da nema radnika, da je to preskupo. Svi su odmahivali rukom, kao da ima nešto bolje i korisnije. A mi, s našim *Bogatstvom*, svaki dan, svjedočimo da za ovakva mala zemaljska dobra treba samo vjera u Tebe i neizmjerena ljubav, koja se iz Tvoga presvetoga srca, neprestano, preko Tvojih suradnika, izljuje u srca teških i neizlječivih bolesnika.

Kada naš duh izliječiš, iz bolesna i nestala tijela, on Ti se, miran i slobodan od zemaljskoga praha, predaje. Neka tako bude i s našom Marinom, koju nisam nikada upoznala, a koja me je duboko dirnula.

Isuse, hvala Ti! Sada si Ti na redu!

Split, 1. listopada 2006. god.

PROSJACI

Brzo će podne. Izlazim iz kuće i dolazim do kraja ulice. Zima je. Ispred mene je starica s rukama u džepovima. Gleda ispruženu ruku mlade prosjakinje, koju nemirno unosi u lica prolaznika. Starica očito nije namjeravala izvaditi ruke iz džepova, u kojima možda nije imala ni rupčić da bi obrisala suze koje je bura gonila na oči, a koju kunu sitniša, možda i je, ali njezino oko, u ovoj ruci, nije prepoznalo ljutu potrebu.

Nijemo međusobno odmjerivanje prosjakinje i starice trajalo je nekoliko trenutaka, ali dovoljno da prosjakinja izgubi strpljenje. Da se starica nije ispriječila, možda bi netko i dao kunu-dvije. Ona je samo 'smetala'. Kada su se starici, pogledom prema ruci, pridružili i drugi, istom pridošli prolaznici, u samo jednoj sekundi, prosjakinjina se ruka pretvorila u prijeteći mač, a dotadanji tihi glas pre-rastao je u poviku: - Štaaa! Šta si stala? Imaaaš? Nemaš? Goni se! - ulicom se pronio urlik.

Starica je šutjela, s rukama u džepovima. Okrenula se, pogledala je oko sebe i osjetila da je, među okupljenim prolaznicima, zaštićena, a prosjakinja je, spuštenih ruku i pogleda, otišla prema nekoj drugoj ulici.

* * *

Idem na misu. Za pet minuta, bit će sedam sati. Na ulazu u crkvu, zaustavi me djevojka, od petnaest godina, i upita: - Tete! Imate li koju kunu? Kupila bi' krafnu. Gladna sam. -

- Imam! Dođi! Idemo! Kupit ću ti krafnu. Hoćeš li i sok? - pitam je, a ona, kada je čula ono - idemo! -, okrene se i pobjegne, umornih očiju i raširenih zjenica, uznemirena i prestrašena, izbačena, tko zna iz čije noći, u rano, hladno jutro, gladna, na ulicu.

Pomislila sam da bi Bogu bilo milije da sam uspjela zaustaviti djevojku, popričati s njom, nahraniti je i pomoći joj, i da sam dana-

šnju Radosnu riječ živjela neposredno, s ovom nesretnom i izgubljenom osobom, tražeći, zajedno s njom, pravi put.

* * *

Nekoliko godina, dolazila je, ispred kuće, jedna starica, teško hodajući, noseći u ruci praznu košaru od vina, koju bi stavila tik do crkvenih vrata, pokrila kartonom i sjela. Tu, kraj nje, prolazilo je mnogo ljudi, svaki dan, osobito žena, koje odlaze na tržnicu, i zaposlenih, koji u jutarnjoj stanci, razgledaju okolne dućane. Ljeti ne dođe izletnik u ovaj grad a da ne prođe kroz ovu ulicu, pa mnogi dadnu koju kunu.

Starica je bila neobično jaka. Imala je put, koja ju je odavala da živi u prirodi više nego u gradu. Sa svim se prodavačima iz susjedstva svoga 'radnog mjesta' pozdravljala i malo je razgovarala. Poznavali su je i đaci. Svaki dan bi oni prolazili kraj nje, vikali bi, ponavljajući njezine riječi, kojima bi molila prolaznike: - Daj babi dvi kune! - Ali, kada je istom počela 'raditi' u našoj ulici, govorila bi: - Daj babi jednu kunu! - To je mladež znala, pa bi vikali: - Baba, poskupila si! Baba! Poskupila si sto posto! - Baba se ne bi ljutjela. Ispratila bi ih smiješeći se. I oni, premda školarci, ostavili bi babi kunu. Prolaznicima je to bilo zanimljivo. Rijetko bi tko pro-šao da babi ne bi ostavio kunu-dvije. Kada bi sunce bilo u zenitu, baba bi se premjestila u hlad. U podne bi otišla, a popodne bi se po-novno vratila.

Tako bi možda bilo još i danas da jedno jutro nije pred nju stala jedna žena s policijom i glasno, pred svima okupljenim prolaznicima, rekla da baba nije siromašna, da živi blizu grada i svako jutro dolazi autobusom 'na rad'. Ima dvije kuće, zemlju i ništa joj ne manjka.

- Može baba još i vama pomoći! - rekla je, a onda se okrenula starici i rekla: - 'Ajde baba! Diž' se polako! Ta ti kašeta više ne će tribat. Svršilo je! -

Baba je, bez riječi, poslala za ženom. Ne znamo tko je ona babi, kći, nevjesta ili...? Otada se baba nije nikada više vratila u našu ulicu i nije se čuo onaj njezin povik, na koji smo bili naviknuli: - Daj babi dvi kune! -

* * *

Jedan ili dvaput u tjednu, ulice u gradskoj jezgri poplave mladim, malodobnim djevojkama, koje na rukama nose malo dijete i prose. Čine to tiho da ih tko ne otkrije i prijavi. Ako ih netko od prolaznika ukori, ne odgovaraju, povuku se, nestanu u prvoj ulici. Uvijek su pripravne na bijeg pred policijom. Zima je. Nisu zapuštene. Dobro su odjevene, a ni djeca im u naručju nisu dronjava. Kao da su sve izišle iz iste kuće, raspoređene tako da prekriju sva mjesta u starome gradu. Službe grada, zadužene za skrb o djeci i mladeži, samo znaju da ih, nekoliko puta u tjednu, 'neki' dovezu pred grad i puste ih na 'posao', ali nitko više ništa ne zna od toga. Nitko ih nije pitao, pratio, kada ih i tko ih ponovno preuzme, od-veze i kamo? Ne zna se tko time ravna, tko stoji iza toga 'posla'. Dok su novinski stupci puni nasilja, nitko ne pita čija je ova mla-dež. Jesu li ovo prave majke ove djece ili su im one 'dane' samo za 'ovaj posao', za nekoliko dana u tjednu? - Je li ovo nasilje? - pitam. Kako to da ovo nikoga ne zanima, da o ovom nitko ništa ne piše, ne ispituje, da se o njima nitko ne briga?

Od koga ove malodobne 'majke' bježe i komu služe?

* * *

Neki mladi ljudi, uljudno odjeveni, redovito stoje ispred ulaza u samoposlugu i prose: - Samo dvi kune! - Neki, pak, dolete u žurbi, unesu se u lice i žurno traže novac. Nekima treba samo za 'autobus'. Neki stoje ispred pošte i dok čekaju prolaznike, koji će im u ruku spustiti jednu kunu, istodobno preuzimaju drogu od 'prijatelja', tu pred nama, koji smo nenamjerni prolaznici.

'Naučili' su nas da ne smijemo govoriti o njihovu ponašanju, ni o izgledu, da im se ne smijemo suprotstaviti, a ako im nemamo što dati, onda to moramo reći, s mnogo pozornosti, da ih ne izazovemo, jer može biti poteškoća.

Oni stari prosjaci, bogalji u kolicima, bez nogu i na štakama, s protezom, slijepi i tihi, na koje smo bili naviknuli, oni kao da uzmi-

ču pred novim i nasilnim, koji su u nama promijenili staru sliku prosjaka.

* * *

Nakon Drugoga rata, 1945. godine, imala sam pet godina. U našu je kuću i susjedstvo, dolazila siromašica *Anđela*, koja je živjela u ruševinama, a i drugi prosjaci. Mama bi zamotala umotak hrane, nekoliko dinara i poslala bi me da to odnesem Anđeli, koja me je čekala dolje, pred vratima. Anđela bi me poljubila a meni je to bilo veoma drago. Čekala sam kada će ponovno doći. Činilo mi se da mama radi nešto veoma dobro za Anđelu. Siromasi su tada, pred vratima kućâ, čekali za komadić kruha i ako je bilo još čega. Bili su zahvalni. Nisu psovali ni proklinjali. Blagoslivljali su.

U prvomu razredu osnovne škole bilo je djece koja nisu imala ni bječvice, pa bi ona zimi dolazila smrznuta u staroj, istrošenoj obući, a roditelji ipak nisu prosili. Prošli smo rat. Kod kuće su se često pripremali umotci s robom i hranom i slali bismo ih siromašnima. Bila sam raznositeljica koja bi blagdanima raznosila meso, koje bi dobri djed *Duje* kupio za slijepoga *Borisa* i *Anđeliku*, za udovicu *Anku* i njezine dvije kćeri i druge...

Oni su u meni do danas sačuvali sliku prosjaka koji ne prijeti, koji vjerojatno nije kriv za svoje stanje, koji ne krade, ne tuče, nije nasilan, pred kojim se ne ću bojati otvoriti novčanik i pomoći mu, kupiti mu kolačić, odnijeti mu robu.

Sadanji prosjak, okružen krutošću i bezobzirnošću, u ovoj se maloj Hrvatskoj promijenio i postao nametljiv, surov, krut. Zato nas je strah.

U ovo korizmeno doba, zastajem u pustinji i zajedno sa svima vama, dragi moji prosjaci, želim biti i ostati čovjek. Šimun. Bližnji.

Split, 2004. god.

BITI STAR

Nitko ne želi ostarjeti, biti slab. Svakomu je teško biti zavisan o drugomu, biti na teret, bolestan...

Dok se jaki, susretnemo s roditeljskom bolešću, kažemo da ćemo sve učiniti, kada ostarimo i obolimo, da nas djeca odmah stave u dom. Ali, kada dođe to doba, čvrsto se uhvatimo za vrata svoje sobe i drugih dragih prostorija, u kojima smo proživjeli tolike godine, više ili manje zadovoljni, ali na svome. I ne damo se!

Ako imamo djecu, želimo ih osloboditi obveza, jer oni rade, skrbe se o svojoj djeci, i tako..., mnogo razloga da se zatvorimo i bol bolujemo u sebi, dok ne padnemo, dok nas ne svlada... O tomu ne volimo govoriti. O tomu šapćemo s prijateljem, susjedom, osobom od povjerenja, za koju znamo da će šutjeti o našim poteškoćama i održati riječ... Osoba od povjerenja, umjesto djece, postaje neka pridošlica. Međutim, najljepše je iskustvo, kada se roditelji dogovore s djecom a pridošlica bude prihvaćen. Pridošlica je nova osoba u obitelji: njegovateljica, medicinska sestra, časna sestra, kućanica, osoba koja je omogućila staroj onemoćaljoj osobi da ostane u svome prostoru. Djeca, koja su tako riješila poteškoću bolesti i nemoći svojih roditelja, trebali bi nekada, potajice, slušati roditelje, kako i s koliko zahvalnosti i žara pričaju o njima, koji su im omogućili da starost ipak provedu u svojoj kući. Djeca, naime, često nisu svjesna da su staromu roditelju ispunili najveću a sigurno i njegovu posljednju želju. Tu se žrtva i ljubav roditelja i djece smjenjuju s dubokim osjećajima, do kraja.

Vrijeme je to kada djeca roditeljima vraćaju ljubav, uloženu u njihova djetinjstva, koja su često bila teška i siromašna, gladna i nesretna, ali su uvijek bila ljubljena!

Split, 6. listopada 2005. god.

POVRATNICI VINKO I ANKA

Vinko i Anka vratili su se iz Kalifornije, prije osam godina.

On je splitski klasičar, zvani *lipi Vinko*. Po naravi je bio zane-senjak.

Nije priznavao nijednu vlast, a svakoj bi prigovarao i psovao.

Vinko je, nakon završene Klasične gimnazije, upisao književnost i jezike. Kažu da je lijepo pisao.

Jedne se večeri, u društvu mladih liječnika, kladio da će upisati i završiti Medicinski fakultet. Tako je i bilo. Vinko je medicinu završio nakon dvadeset godina učenja. Potom je otišao za ocem, koji je živio i radio u Kaliforniji.

Međutim, Vinku u Kaliforniji nisu priznali diplomu Medicinskoga fakulteta. Tako je došao do starosti, bez ijednoga dana lije-čničkoga staža.

Budući da je morao od nečega živjeti, osobito nakon očeve smrti, zaposlio se na ribarici, gdje je radio težak i naporan posao, na Oceanu. Trajalo je to tako dok se nije razbolio i sklonio u samački hotel, jer je već bio prodao očevu kuću.

Jednom se rastavio pa se više nije ženio.

U isto doba, također u Kaliforniji, punih trideset godina, trudila se i radila teške poslove *Anka Korčulanka*. I ona je u Kaliforniju došla za ocem. Postala je udovica. Muž Meksikanac poginuo je na radu i ostavio joj je dugove. S pomoću dragih ljudi, marljiva se Anka odužila. Malo svoga slobodnog vremena provodila bi s Hrvatima i uživala pjevati stare pjesme, krasnosloviti poznate stihove i sjećati se uvale i vinograda rodne Bratinje Luke. Danas, kada čuje-mo Anku, ostanemo iznenađeni ljepotom njezina sjećanja i ljubavi prema rodnoj grudi.

Jednoga dana, na druženju, Anka je čula da u samačkomu hotelu živi neki Hrvat iz Splita, pa s prijateljicama odluči posjetiti i upoznati bolesnoga Splićanina.

Tako su se prvi put susreli Anka i Vinko. Uskoro su se sprijateljili. Nakon što se Vinko očitovao i iskazao sklonost prema Anki, otišao je iz hotela i priklonio se Ankinoj brizi i ljubavi.

Odmah su se odlučili vratiti u Hrvatsku, i to u Split, gdje je Vinko imao očev stan. Stan je trebalo temeljito urediti. Vinko se prvi vratio u Split. Smjestio se, privremeno, u Dom i istodobno započeo uređivati stan. Trajao je Domovinski rat. Anka je rado dočekala da sve to bude gotovo, pa da se i ona može, poslije mnogo godina, vratiti u Hrvatsku.

- Pomogli smo našoj Hrvatskoj. Mnogo smo pomogli. Zato smo i dobili ovu Zahvalnicu, koju nam je potpisao naš predsjednik Tuđman. - kaže Anka. Sad su ka' dva ptića, kod kuće, u Hrvatskoj.

Vinko je mnogo bolestan. Nepomičan je, u postelji. Malo govori, gubi se...

Samo, kada njegova Anka zapjeva koju starinsku, Vinko pogleda, nasmije se i lijepim baritonom pjeva sa svojom Ankom.

Teško bolestan, Vinko ima svakodnevnu zdravstvenu njegu, a Anka sve oko njega drži čisto, ka' u crkvi.

Anki to nije teško. Tužna je, jer nema više s kim razgovarati. Nema je tko slušati. Nema više s kim zapjevati, pa nam reče: - Gospe moja! Ma, šta bižite? Di ćete? Stanite! Pa, i meni triba čovik, da si-dnemo, pripovidamo malo... -

Stan im je lijep. Nalazi se u mirnu dijelu grada. Na prozoru su kamenčići, pijesak i komadić iz Bratinje Luke, iz Korčule, dvije-tri grlice, koje svaki dan dolete dvaput, da ih Anka nahrani i s njima razgovara. Na štednjaku je lonac s biranim travama iz čiste prirode, koje su joj donijeli prijatelji s Korčule. U hladnjaku je vrećica s ribljim dračama-kostima, glavama i repovima. To je za mace, koje čekaju u dvoru.

- Nikoga nema. Svi naprave posal oko moga Vinka i onda moraju daje. Ja bi' da ko ostane s menon, da i ja kažen koju... -

Anka često nazove brzoglasom i pjeva. Sjeti se neke pjesme. Želi da čujemo riječi, da nam kaže kada se ta pjesma pjevala i kako... Anka želi da i drugi pjevaju s njom, da osjeti da je s nekim.

Nedavno se vraćamo iz Zagore. S. Emi zazvoni mobitel. Malo potom, čujemo da netko tiho pjeva neku pjesmu. Nismo znali s kim razgovara, ali je bilo lijepo slušati njihov razgovor i pjesmu, punu blagosti. Taj je mobitelski poziv potrajao veoma dugo. Na kraju se Anka umorila! Dogovoreno je da može uvijek zovnuti kada zaželi, da na mobitelu može plakati, kada joj je teško, ali i smijati se, zapjevati, uvijek i u svako doba... Ima nekoliko dana Anka je veoma uznemirena. Zato sam se i javila i pogodila, kaže mi, u pravi čas.

- ...Joj, moja gospojo! Kako san van tužna i prižalosna? Slovenija je primjena u Europu, a mi? A šta smo mi? Oprostite mi na gruboj besidi, ali ne mogu otrpit. Ne znan van ja puno o politici. Ja san seljačka žena... Ma, mi smo van svi u Bratinjoj Luci teško živili i puno radili, a sad oni Talijani dolazidu, krče put i gradidu vikendice. Najprije su nas opjačkali oni komunisti, pa nan je ona vražja banka iz Slovenije vazela sve pineze. Onda su nas napali oni vražji Srbi. Ma, šta je ovo? Recite. Moja prijatejica iz Šolte, koja je bila u Kaliforniji, ostala je bez pinezi u onoj banci i umrila je prid niko vrime. Šta mislite od čega? Od tuge. Uništili su nas komunisti i Srbi. Šta će bit od te Europe? Oće li nas primit? Jutros nas je doša vidit prijatej iz Kalifornije, koji je pobiga iz Dubrovnika kad je ima 18 godina. On radi ka za nike donacije. Putuje u Knin i Zagreb i ponovno se vraća u Dubrovnik, pa nazad u Kaliforniju. On mi je reka da se ne bojin, da će se Europa raspast prije nego mi u nju uđemo. Sad ne znan je li to on mene tiši ili...? Šta vi mislite? -

- ...Ne bi bilo ništa strašno da nas i ne prime. Nemojte se vi radi toga uznemirivati. -

- Ma, gospojo moja! Je li vi to meni ozbiljno govorite? Ako je tako, bit ću jaka i izdurat ću sve šta mi Bog pošaje.

Još Van iman ispriповidit jednu novitadu. Znate! Ovu će jesen arivat žena od moga Vinka. Zove ga na telefon, a on ništa ne razumi. Onda ja s njon razgovaran. Govori mi da Vinko ima i ćer, a on to bidan i ne zna. Pa neka dođu! Makar ću imat s kin pripovidat! -

U kvadru na hodniku je velika Zahvalnica za neograničenu pomoć Hrvatskoj. Anki i Vinku potpisao ju je predsjednik Tuđman.

- Kako to nisam do sada vidjela? - pitam Anku. Ona odgovara:

- Zato jer san bila bisna na nji', kad su izgubili izbore i jer su i oni bili poludili. Nisan i' više volila. Uzela san kartu, pokrila kvadar i zalipila flasteron, samo da se ne sitin svega tega. A sad, kad su pobidili, čini mi se ka da su boji, boji od ovi vragova šta su otišli. Jopet san odlipila kartu, malo oprala cagal i zato je to lipo vidit. Je li ? -

Vinko muči i ništa ne razumi. - Boje je! - kaže Anka.

- Boje je da ne zna šta se događa u ovoj bidnoj državi. -

Ovoga će se ljeta navršit i šezdeset pet godina od Vinkova ispita zrelosti. Klasičar je! Posjetit će ga njegovi suškolarci. Anki je drago.

- A šta će on, kad ništa ne zna? Ništa ne razumi. Ne će i' njanci pripoznat! On se ti dana ne sjeća. -

Ostavljamo ih njihovim uspomenama i njihovoj tišini.

Anka plače i kaže: - ... Nemojte me zaboravit, ka Boga vas molin! Znete kako se mučin, koliko mi je teško! Neman s kin ni besidu progovorit! Dođite jopet. Vi ste naše bogastvo! -

Split, 5. svibnja 2004. god.

BEZ REŠETAKA

Jedno jutro dođe k meni mlađi čovjek i ispriča mi dio svoje životne priče i poteškoće. Radi, dovršava novu kuću. Ima ženu i djecu, dva brata, oženjena, s obiteljima. Žive svaki u svojoj kući.

Pokojni je otac cijeli život teško radio u Njemačkoj i trima sinovima sagradio tri kuće.

- U čemu je poteškoća? - upitah, a on odgovori: - ... ali imam još živu majku, koja je ostala na selu. Sama je, stara i onemoćala. Trebalo bi je, prije zime, nekako ugurati u Dom, jer ne će moći više ni vatru sama naložit. Bit će velike nevolje. -

- Ima li mjesta za nju, među vama, u jednoj od tih kuća ? - upitam.

- Nije zgodno. Ona nije navikla u gradu. Znaš kako je to! Kako ću? Ne možemo mi gradit' i radit'. A 'ko će s njom? -

- Ima vas, nevjestu, unučad. Ima li veće ljubavi od babine? Kuća je velika... Za sve ima mjesta. Razgovarajte, dogovorite se, a mi ćemo vam pomoći... Ostavite malo vremena i njoj! -

- Ali, mi smo se dogovorili da majku treba dovesti k vama, da će joj tu biti najbolje. Nije teško platiti! - ustraja čovjek, koji je, očito, poteškoću želio žurno riješiti.

- Jeste li o tomu s majkom razgovarali? Što ona kaže? Ne će biti lako, pa da se i k vama preseli a kamoli u Dom. To naše stare veoma uznemiri i ražalosti. -

Unatoč tomu, čovjek je bio ustrajan. Djeca su čvrsto odlučila svoju majku Maru dovesti u Dom. Da bi bili mirni, oni su nju, eto, privremeno odveli na Interni odjel u bolnicu, da se malo odmori i pregleda. Oni ondje imaju prijatelja a on će je zadržati koliko treba dok ne bude mjesta u Domu.

Jedno smo popodne otišle na Interni odjel i u jednoj sobi pročitali ime naše Mare. Bilo joj je drago vidjeti časnu sestru, pa smo ubrzo započele razgovor. Pitamo je kako i zašto je u bolnici... Čitamo podatke s bolesničke postelje. Nema nikakvih osobitosti, ne

prima lijekove, a baba Mara o tomu ništa ne zna. Kaže da su , 'dica tako tila', njezini sinovi.

- Iman i' tri, 'vala Bogu. Muž mi je umra. Radija je puno godina u Nimačkoj, dušo moja! Skupja je i šćedija, pa moja dica nisu ostali siromaji. Svaki ima svoju kuću. Još gradidu, pazidu oni na me, nema šta. -

Pita nas odakle smo i što radimo. Mi kazasmo da smo došli vidjeti naše bolesnice iz Doma, pa smo i k njoj svratili. Pitam je je li joj teško samoj živjeti na selu. Bi li došla sinovima u grad, kamo i kada se vraća iz bolnice? Baba Mare reče: - Sinko moj! To će sve moja dica odlučit, a ja bi' volila u svoje selo. -

Odvažim se i upitam: - Jeste li ikad promislili na Dom? Tu su vaši vršnjaci. Ima ih iz Zagore, s otoka, iz Splita. Svi su oni ostali sami, stari i onemoćali, pa je Dom kao najbolje rješenje. Tu se nađu prijatelji. Imaju s kim popričati, a imaju i stručnu pomoć. -

- Očuvaj Bože Doma! Jo-o-j! Da vas čuju moja dica! Ne bi oni svoju mater dali u Dom. Ma kakvi! Ne triba van to ni spominjat...! -

Povukle smo se.

- Vidiš li, moja draga, da treba raditi i pričati s ljudima, s djecom, ali i sa starima. Nisu oni vreća koja će se samo premjestiti. Ovdje se svašta može dogoditi, pa treba veliki oprez! - rekoh.

Jednoga se dana sastalo Povjerenstvo, koje je trebalo odobriti primitak babe Mare u Dom. Ukratko, svi su bili ,za', osim socijalne radnice, koja se usprotivila, uvjeravajući ih sve da je baba Mare posve nespremna doći u Dom, što može imati nesagledive posljedice. Predložila je najprije odlazak k sinovima, da bi lakše podnijela odvajanje od svoje životne sredine i svoga ognjišta.

Međutim, pritisak je djece učinio svoje, a baba se Mare, sva začuđena, našla u Domu, na prvomu slobodnu mjestu.

Nakon dan-dva, službujući iz Doma javlja: - Baba se Mara bacila kroz prozor! -

Užas! Policija, ispitivanja, uvid u zdravstveni karton. Nelagoda.

Dolaze ,zaprepašteni' sinovi. Preuzimaju posljednju brigu o majci Mari i odvođe je mrtvu natrag, u selo, na njezino drago ognji-

šte, koje nije uspjela preboljeti ni zaboraviti. Nakon pet-šest godina, Sud pozove Dom, nakon podignute tužbe sinova, - da se njihova majka ubila, jer je bila na odjelu bez rešetaka. -

Zar rešetke za zdravu majku, za babu Maru, rešetke za ljubav i odgoj u odricanju i siromaštvu...? Marino srce nije izdržalo. Suprotstavilo se, prepuklo je i presrelo mlada i nezahvalna srca svojih sinova.

U sjećanju kao da je zabilježeno: rešetke dječje (ne)zahvalnosti.

Split, 4. ožujka 2004. god.

STARCI I BLAGOSLOV

Kao dijete, za vrijeme jela, sjedila sam između Pradjeda i Djeda. Za velikim ovalnim stolom, sjedili su i roditelji, a do njih stariji brat i mlađa sestra. Četiri naraštaja zajedno. Na čelu je stola bio pradjed. Taj je raspored ostao nepromijenjen do njegove smrti. To je značilo iskazati čast i poštovanje mudrosti, glavi kuće.

Djed je umro onaj dan kada sam položila ispit zrelosti (1959.) a pradjed, godinu dana nakon toga.

Danas u istim prostorijama, za novim stolom, sjede tri naraštaja, koji se trude očuvati dobre stare običaje i blagoslov kuće.

Split, 6. listopada 2005. god.

NAŠ STIPE

Jednoga popodneva, na krugovalnoj postaji *Radio Marije*, čujem da p. *Stjepan Kuzmić* (hrvatski tajnik Apostolata molitve) poručuje novinarima i kaže, otprilike, sljedeće: Dragi novinari, ako možda netko od vas sluša ovu emisiju, molim vas, pišite! Pišite o dobrim stvarima koje se događaju. Potražite ih! Nađite, pogledajte...! One su poticaj drugima, one pokreću. Ljudi rade i dobre stvari, dobra djela.

Samo loše vijesti, vijesti o ubojstvima, zlostavljanjima i različite nesreće zapanjuju, ostavljaju čovjeka potištenim i pojačavaju osjećaj njegove bespomoćnosti. Tako p. Kuzmić.

Žao mi je da ne znam naziv emisije. Nisam je slušala od njezina početka.

P. Stjepan Kuzmić u toj krugovalnoj emisiji nudi slušateljima knjigu *Bijelu kroniku* bivšega župnika Sv. Josipa u Karlovcu, *Marijana Radanovića*, koji i danas ondje boravi, i, kako reče p. Stjepan, priprema drugu knjigu *Bijele kronike*. Ako *Bijela kronika* staroga župnika zapisuje dobro, onda znači da dobra ima i da se ono može naći, susresti i prepoznati, da se o njemu može govoriti i pisati, slušati i gledati na krugovalnim postajama i na dalekovidnici.

Mogu li i ja ispuniti makar bilježnicu bijele kronike, zapis dobra, koje sam doživjela, primila ili darovala?

Često i ne uočimo dobro, koje nam se dogodi pred očima, dobro koje 'podigne i uspravi' čovjeka, ne lijekom ili injekcijom nego riječju, koja je potekla iz srca, topla, ljudska, koju prepozna svaki čovjek, riječju koja se ne može kupiti, a čovjeku, u pravi trenutak, pokaže da je vrijedan i onda kada je sve njegovo prestalo i nestalo, da je netko pitao za njega, zabrinuo se, da nije sâm...

Da bi čovjek osjetio i uočio dobro, treba se zaustaviti i pogledati. Često ćemo vidjeti da se kraj dobra nije nitko zaustavio, pohvalio ga a ni pokazao drugima. Dobro treba pamtit i sjećati ga se.

Ph. Bosmans nam savjetuje da promijenimo oči, ali prije svega srce.

U sljedećim ćemo emisijama p. S. Kuzmića, na krugovalnoj postaji Radio Marije, svakoga 30. u mjesecu, čuti neko dobro koje je zapisao nekadanji župnik, Marijan Radanović.

Danas, u svoju bilježnicu o *Bogatstvu siromašnih* pišem o Stipi.

Nakon Domovinskoga rata živi su se, s bojišnice, vratili Stipe i njegova dva sina, živi ali oboljeli. Kao posljedica teških stresova, Stipe oboli od šećerne bolesti. Vratio se sâm u svoj stan, u grad, gdje liječnik odredi četiri puta dnevno mjerenje razine šećera u krvi, insulin i strogu dijetu. On zato zamoli Službu, koja sve to upriliči i dogovori da Stipe u toj ustanovi redovito preuzme i objed. Pomalo smo upoznavali Stipu, tiha i mirna čovjeka, koji je svaku večer posljednji izlazio iz ustanove, nakon što mu izmjere šećer.

Odnosi su se u njegovoj obitelji pogoršali. Stipe je svoju kuću na selu ostavio sinovima, a on je otišao u grad. Sâm. Kada je osjetio da nasuprot sebe ima *Bogatstvo siromašnih*, rekao je da ima nekoliko tisuća eura, ali to želi ostaviti za sahranu onomu tko mu pomogne do smrti.

Jednoga dana Službi javljaju da Stipe već dva dana nije dolazio uzeti objed. Na to ga *Bogatstvo siromašnih* ode potražiti. Međutim, vrata su bila zaključana. Služba zovne sinove na selu.

- Ne! Stipe nije dolazio na selo! Pitajte susjede! - Naše *Bogatstvo* 'odleti' i k susjedima, koji, hvala Bogu, rekoše da je Stipe bio kod njih i slušao vijesti. Novi vratar nije poznavao Stipu, pa je zato došlo do zabune. Stipe je ipak redovito dolazio i preuzimao objed.

Ali, ono dobro koje je Stipe doživio, kada je čuo da ga je tražila voditeljica Službe, naše *Bogatstvo siromašnih*, ovdje u gradu, da je zvala sinove u selo, to je za Stipu bio veliki doživljaj. Prvi put sam ga vidjela nasmiješena. Znao je da se ima zašto i komu nasmiješiti. Bilo mu je drago a to mu se vidjelo u zjenama. Osjećala sam kao da je to želio svima reći. Sutradan je došao odjeven malo otmjenije. Nije uzeo lončiće s ručkom i potom odmah otišao, kako je to

običavao, nego je ostao s nama i pričao nam o svomu čuđenju. Osjećali smo kao da Stipu poznajemo godinama. Ne, mi smo se sa Stipom istom tada prijateljili. Stipu je osokolio i uspravio osjećaj sigurnosti i pripadnosti. Počeo se otvarati. Vidio je da ga netko sluša, da pita za njega, da se brine o njemu, da ga traži pa i u njegovu rodnomu selu, svugdje.

Stipe je u *Bogatstvu siromašnih* našao smisao za svoje teškoće, prepoznao bližnjega, podigao se i pridružio zajedništvu dobrote, postajući i sam njezin sudionik.

Bogu hvala za ovo čudo dobra. Stipe je sada naš.

Split, 2. kolovoza 2006. god.

Trüjətli trag

JA I BOL

Uljanica svijetli kao Radosna riječ.
Ljubav je Tvoja vječno nadahnuće,
Tvoj križ,
najljepši ukras,
znak je da
s Tobom sve mogu.
Kad me zaboli,
držim Te na dlanu,
pokrijem rukom,
priljubim na bol.
Stojimo u tišini.
Sve se događa unutra.
Kad Ti predam bol,
polažem Te, ponovno,
do uzglavlja.
Blizu si.
Tu si.

Split, 14. listopada 2005. god.

MARTINO BOGATSTVO

Naša Marta, kao da se rodila biti ponizna i pokorna. Slušala je svakoga, pomagala, čistila, prala, dodavala. U obitelji, koju bolest nije poštedjela, nije mogla naći zaštitu, pa se najčešće molila i pouzdavala u svoga Boga. Pomagala je i u crkvi. Mirna i povučena, živjela je u malu, jednostavnu stanu.

Došla je bolest, koja je našu Martu promijenila. Priviđanja su je sve češće i nemilosrdnije pritiskivala. Čula bi prijetnje. Na prozorima bi vidjela 'vragove', koji bi čekali da njegovateljica iziđe, a onda bi oni ušli i mučili je, čupali za kosu, tukli, stvarali smetnje na Radio Mariji, koji je ona slušala danju i noću, prekinuli glas i na kraju bi je toliko iscrpili da bi je izbacili iz postelje. Kada bi njegovateljica došla sljedeće jutro, našla bi Martu izudarano, iscrpljenu, na podu. Da je 'vragovi' ne bi više čupali, Marta je sama sebi odrezala kosu.

Drugi dan, Marta je prozore prekrila tamnom robom, da više ne vidi nikoga, ali oni su ipak uspjeli ući a ona je jadna, u strahu, neodjevena pobjegla na ulicu.

Poslije nekoliko liječničkih pregleda, Marta je ipak morala na odjel za duševne bolesti. Prvih se nekoliko dana nije budila, bila je u dubokom snu, a onda je slijedio postupni oporavak. Kao i dotada, njezino je *Bogatstvo* bilo s njom, njegovalo je, hranilo, hrabrilo. Marta je samo njemu vjerovala i s njim je mogla sve, vratiti se iz bolnice i malo pomalo, ispočetka, ustajati, hodati po sobi, sjediti, hraniti se. Ponovno je naučila razgovarati na brzoglas.

Braća i sestre, koji bi se rado pomogli Martinom malom mirovinom, koji bi možda prodali stančić, kada bi Marta htjela otići u Dom, sada, ne bi oprali ni lončić od mlijeka, očistili taj mali stan, ili, pak, svratili vidjeti sestru i pitati treba li joj pomoć. Marta, međutim, nije ništa tražila, nego samo da oni dođu i da ih vidi. Ona ih je voljela. Svratio bi i njezin nećak, kaže, na rakiju, koju Marta čuva za svoje tjelesno utrljivanje.

Ni nakon mnogih nastojanja i razgovora s obitelji, nikada okupljenom, nije postignut dogovor. Svi su isto odgovarali: - I oni su stari i bolesni! -

Dolazilo je vrijeme blagdana, darivanja.

U uredu su č. s. Eme, na stolu, stajali neotvoreni zamotci.

- Ovo je za našu sirotu: blagdanski stolnjak, svijeća i nekoliko malih ubrusa. Neka i ona zna za blagdan! -

- Koliko si to platila? - pitam.

- Moj džeparac za moju sirotinju. - , a ja dodam: - Ti si Martino bogatstvo! -

Split, 3. lipnja 2004. god.

ISUSE U PROSJAKU!

Slabost treba biti štit, koji će sprječavati rast i uznošenje, osobito pred slabima i malenima.

Moja je slabost, posuda vlastite savjesti u kojoj se ona neprekidno čisti, da bude pripravna...

* * *

Kada ideš prema njima, budi običan, čiste misli, da te razumiju. I ne kasni. Vidjet ćeš, postat ćeš njihov bližnji!

* * *

Kako je lijepo, na kraju dana, prije sna, upitati Isusa:
- Gospodine, jesi li danas zadovoljan sa mnom? -

* * *

U tišini, prebirem po Tvojim zapovijedima i ponavljam: Isuse, daj mi vremena popraviti ono što ne valja i pomози mi na tomu putu!

* * *

Danas sam Te susrela, pružajući Ti milostinju a Ti si se, licem bespomoćnoga prosjaka, blago nasmiješio.

Hvala Ti Gospodine za taj susret i učini da budem osjetljiva prema onima, koji su sve izgubili, da im služim do kraja svojih snaga, kako i dokle Ti hoćeš.

Split, 8. - 10. listopada 2005. god.

SMISAO ZA STARA ČOVJEKA

Pomalo gubimo smisao za staroga čovjeka. Imamo sve manje vremena za njega. Njegova nemoć kod drugih, potiče strah od njegove starosti. Narušava red i ravnotežu naše obitelji. Oduzima nam vrijeme za prijatelje i društvo. Stalno nešto 'moramo' radi njih i ništa ne možemo radi njih!

- Nemamo se kada posvetiti ni unučadi, koji su ipak važniji. Ovi su svoje proživjeli! -, najčešće čujemo.

- Ovi ! -

- Ni u čemu se ne možemo dogovoriti, od higijene do obroka i spavanja. Užas. Hodaju bez veze, po noći. Svugdje su. Nikakve koristi od njih. Zamijenili su dan noću. Ne slušaju... -

Možda bi bilo mnogo bolje kao nekada, kada bi stare odveli u planinu i 'zaboravili' ih odande vratiti, a negdje, na drugomu kraju svijeta, rekli bi: - Zreo za sjekiru! -

Lako se istopi nekada uložena ljubav.

Split, 24. rujna 2004. god.

MILINA LJUBAV

Ne znamo koliko je bila mila, ali znamo kolike je odgojila, dala im kruha i škole, pomagala i odgajala ih.

Sad u bolesničkoj postelji, stari podsjetnik, s poblijedjelim brojevima brzoglasa, miruje na noćnoj ostavi, a brojevi pomalo nestaju.

Mila dočekuje svoje Bogatstvo siromašnih i prati vrijeme, koje se već sakrilo u Novu 2006. godinu.

Nekada je nemirna i traži lijek.

Želeći je darovati za Novu godinu, naše joj *Bogatstvo* ponudi nekoliko brzoglasnih poziva sa svoga mobitela.

Čitajući u starom podsjetniku imena, najprije pozove brzoglas Miline sestre, koja živi u drugoj državi. Javi se muški glas. Kada je čuo da Mila želi razgovarati sa sestrom, odgovori da je već otišla spavati i da ne može ustati. Naše je *Bogatstvo* bilo uporno. Ustrajalo je i zamolilo za dvije riječi razgovora, ali bez uspjeha.

- ...Pa, dajte, makar vi poslušajte Milu, da vas pozdravi, čestita, da upita za sestru...! - Čovjek se smiluje i pristane. Poslušava Milu i završi nakon nekoliko rečenica. Mila je i s tim zadovoljna. Njezina će sestra doznati da je zvala i da joj je željela čestitati. Znat će da je još živa.

- 'Oćemo li zvati Petra? - upita *Bogatstvo*, znajući da je Pero velika ljubav babe Mile, pa kada se malo pripremi, pristane a za čas se, s druge strane, javi Petar i upita, tko zove. *Bogatstvo* se predstavi i reče da ga baba Mila želi čuti. - Neman vrimena. Ne, ne mogu! - pokuša odbiti poziv, ali je *Bogatstvo* bilo uporno pa Milina želja pobijedi. Ona započne: - Pero moj! Baba Mila te se zaželila. Evo da ti čestitam Novu godinu... Kako si Pero moj, dite moje, dušo babina? Kad se sitin oni' mali nožica i tvoji' prvi koraka. Lip li si bija, Bože moj! Nu, reci je li ti još i'ko priprema šnicle k'o baba, onako bez ijedne žilice? O, zlatni moj Pero...! Kako si to babu zaboravio?... 'Ajde, 'ajde! Priša ti je. Zna baba. Ljubi te baba. -

Ne znamo što je bilo s druge strane brzoglasa. Je li se u Peri otopila koja grudica? *Bogatstvo* mi je začudno pričalo. Zamisli čuda! Mila je bila veoma uzbuđena. Ustala je i stala ispred postelje. Ja sam je, videći što se događa, pridržavala ispod ruku, a kada je razgovor završio, ponovno je klonula i ispružila se u postelji.

Na kraju je Mila rekla: - Večeras ne triban lik. Mirna sam. Čula san svog Peru. Sad ću cilu noć mislit na njega. -

Petar ne živi u tuđini a ni u drugom gradu. On živi u istomu gradu gdje i baba Mila. Da baba Mila može hodati, da izlazi, ona bi sigurno svaki dan srela svoga Peru.

Mila je jedna od mnogih, koji žive posve sami. *Bogatstvo siromašnih* je njezina jedina veza sa svijetom.

Vlasnik je prostora, u kojemu Mila ima pravo stanovati do kraja života, nekoliko puta pokušao preuzeti stan. Međutim, Mila ne želi u Dom.

'Njezini', koji i dalje blijede u podsjetniku, budući da su od Mile, prije više godina, primili ušteđevinu, pitaju tko će platiti troškove njezina ukopa, jer oni to ne će moći.

Bogatstvo siromašnih nam poručuje: - Imajmo ljubavi za sve Mile koje nam Bog u ovoj godini stavi na put! -

Petru, Pavlu i svima drugima:

- Ne zaboravite! Vaša je ljubav jedini lijek, koji liječnik može propisati bolesnu i osamljenu roditelju, baki, djedu..., bez straha od popratnih pojava, jer ljubav je od Boga i ona sve pobjeđuje. -

Split, 2. siječnja 2006. god.

BOŽJI SIROTAN

Tko može proći kraj prosjaka i okrenuti glavu od njega, taj je odabrao pogrješan postupak. Osim razuma, za ljude treba imati i srca, rekla je, prije mnogo godina, dobra, stara, profesorica psihologije.

Što se, međutim, dogodilo sa srcem, pa je ono otvrdnulo? Zatvorilo se, pa ga drugi, sve teže čuju da kuca.

Poznavala sam siromašicu, koja je, već nakon pete godine života, bila predana u dom za djecu bez roditelja. U obitelji s više djece, majka je teško oboljela na pluća, a otac je umro od prevelika pića. Kako je siromašica rasla, tako je prelazila iz jednoga u drugi dom. Braća i sestre, koji su bili zdraviji od nje, zaposlili su se, a braća su se i oženili, a sestre se udale, pa za Maricu nisu imali vremena.

Otišli su, svatko na svoju stranu, a jedna sestra u Njemačku. Ipak, i te su novoutemeljene obitelji sa sobom nosile posljedice teškoga i siromašnoga djetinjstva. Siromašni, nisu posjećivali svoju sestru.

Ona bi iz Njemačke, jednom godišnje, od sestre dobila dvjesto njemačkih maraka, onoliko koliko je mogla odvojiti, a siromašica bi nakon toga odlazila kupovati sitnice i svima glasno govorila: - Ovo mi je poslala moja sestra! - Htjela je da svi znaju i čuju da ima sestru, da je sestra voli i da misli na nju.

Njezino je pravo ime bilo *Marići*. Mi smo je, od milja, zvali *Ćići*. Ona nije mogla izgovoriti slovo *ć*, a ni slovo *š* nije izgovarala posve jasno.

U djetinjstvu je oboljela od šećerne bolesti, pa je zato bila nesposobna za rad. Šezdeset sedam je godina živjela u domovima. Poznavala je sve naraštaje domskih radnika. Bila je dobroćudna, čista i uredna, vedre naravi, poštena. Mnogi su je u Domu voljeli, a i u crkvenomu zboru, na tržnici, u banci, u ambulanti, kamo bi odlazila po lijekove, za domske stanare.

Često bih je našla da u svojoj sobi broji sitniš. Popodne, nakon ručka, izlazila bi vani, čuti koga. Redovito je odlazila u frizerski salon, kraj doma, gdje bi malo pomagala i poslušala bi vlasnicu. Brzo bi se umorila. Sjela bi i pričala. Nikada nije otišla a da nije dobila koju kunu nagrade.

Za božićne bi blagdane posjetila sve svoje dobročinitelje, koji bi je rado primili i nagradili.

Tako je i moja obitelj, saznavši za tužnu sudbinu naše Ćići, odlučila, jedne godine, pozvati je da zajedno s nama provede badnju večer. Kao i svake godine, tri su naraštaja dočekala badnju noć zajedno, a taj put i s našom dragom Ćići. Nekoliko dana prije Badnjaka, Ćići je bila veoma uzbuđena. Obilazila je sve u Domu i, ustreptala od sreće, pričala da će badnju večer dočekati izvan doma, u jednoj obitelji.

Nakon večere, došli smo ispred bora, gdje su, kraj jaslica, bili darovi, a na svakomu je pisalo ime.

Ćići me je, kao dijete, uhvatila za ruku i rekla: - Ajme meni, Gospe moja! Sta je ovo? Dva san paketa dobila! - viknula je.

Potom je podignula pogled prema vrhu bora, zvijezdi repatici i zapjevala svojim tremolom: - Veseli se majko Bozja...!

Ne sjećam se više, što je bilo u Ćićinu zamotku, samo znam da su nam se svima oči zasuzile. Bio je to milosni trenutak, Božić s nepatvorenim prosjakom kraj božićne stajice.

Ćići je često pričala da mazga nije htjela povući zapreg, koji su doveli da odveze lijes njezine majke. Nije znala gdje je ukopana. - ... Nema je vise. Sican se da je posli na to misto dosa niki Milos. Ne bi ti znala rec di je to. Tako je kad nemas platit! -

- Slusaj! Kad umren, morate me lipo obuc, ka anđela, i donit mi puno bileg cvica! -

Tako je i bilo. Ćići je preminula u 72. godini, kao Božji sirotan, žudeći stalno da joj budemo bližnji!

OTVORENA VRATA

Pera je izišla i ostavila otvorena vrata male prostorijice, pod Marjanom, u Velomu Varošu, u prizemlju. Sama.

Nitko ne će vidjeti da je nema, da se nije vratila.

Vatra je davno utrnuta. Štednjakova ploča je hladna, a na ulazu bile su gladne mace.

Kada smo je našli, Pera je bila umorna. Nismo bili nasilni. Dogovor smo ostavili za sutradan.

Samo smo srce otkrili i pomogli da, s gutljajem toploga mlijeka, prihvati nadu, koju Gospodin daruje siromasima.

Split, 6. listopada 2005. god.

SVIJETLI TRAG

Čovjek ne može razumjeti ni objasniti sve ono što mu se događa, a često ni utjecati na događaje, spriječiti ih, odgoditi ili ih izbje-
gnuti. Tako se stvara prigoda za očaj i bespomoćnost.

Ako smo bez Boga, psujemo ga i pitamo ga gdje je, zašto nas ne
spasi...?

Ako smo s Bogom, usrdno ga molimo da on od nas odstrani tu
čašu žuči, zaboravljajući da on to nije učinio ni svomu Sinu, nego
ga je poslao na Golgotu. Njegovoj je majci, Blaženoj Djevici
Mariji, mač boli proboo srce, kada su joj s križa u ruke stavljali
raspetoga Sina.

Zašto ga nisi spasio?

Zašto moga Antu, Tvoga Petra, Ivana...?

Tajna.

Vjerujemo da je on tim svojim činom otkupio svijet, sve nas, da
njemu trebamo predati svoje boli i suobličiti ih Kristovu križu i to
nikada ne prestati činiti.

Teže razumijemo kako rado prihvaćati križ kao milost i biti
izabrani 'križonoša'.

Teško je dok nevolja traje i raste, pa tada tražiti uzroke, postavljati
pitanja...

Kada sve završi i utihne, kada prihvatimo gubitak, možemo naići
na svijetle tragove njegove prisutnosti, gdje je i kada nudio drukčija
rješenja i mjere od naših ljudskih, koja možda nisu bila privlačna,
čijoj smo vrijednosti pretpostavili svoje - sebe, i procijenili da u
životu nije vrijedno mijenjati ni djelić našega ponašanja.

Bila je to pogrješna procjena, zloraba darovane slobode, ne
njegova nego moja volja. Plemenito je dar takvih svijetlih tragova
na vrijeme uočiti i mijenjati svoj život.

Naći ćeš ga, zaroniš li u vrijeme kada si tražio spas i nisi ga razu-
mio, zašto tvoja molitva nije bila uslišana.

Svijetli trag je i sada tu.

Od njega crpeš snagu i možeš sve što dosada nisi mogao, jer si se promijenio. Možeš dalje. Slijedi ga!

* * *

U patnji jedne obitelji, jedna je nesreća smjenjivala drugu. Možda je bilo sreće kada su se rodili Ivica i Marica. Otac je bio na ratištu. Majka je radila a baka je bila s djecom. Za nježnosti i rast nije ostalo mnogo vremena. Ivica nije napunio ni petu, kada mu se otac ubio. Baka je postala glava kuće. Pratila ih i dočekivala, voljela i mazila. Majka je radila.

Na slici su anđeli, jedan Krist i jedno božićno drvce. Sve čeka da se rodi dobro, bolje, malo radosti, topline...

Marica je postala odrasla djevojka. Radišna, kao dijete, koje je moralo na brzinu odrasti i misliti, koje nije imalo kada naučiti smijati se, izlaziti s vršnjacima. Ivica je odrastao. Postao je dobar i poslušan učenik.

Za samo nekoliko mjeseci, majka oboli teško, neizlječivo. Baka je osjetila da se nešto veliko događa. Čula je i razumjela. Povukla se i zašutjela, pa zaleгла.

Djeca se prestrašila te prijetnje da će uskoro ostati posve sama.

Naše se *Bogatstvo siromašnih* ponovno našlo na mjestu. Odnjegovalo je baku, donese hranu, sjedne s njima i popriča. Već ih je upoznala, pa radi i ono što ne traže, a zna da ih to veseli. Baka je tražila krunicu a Ivica kaže da će joj trebati željezna zrna, jer ih baka toliko stišće a on i ne sluti da u te Zdravo Marije baka utiskuje svu svoju dušu za bolesnu kćer, za sve njih, svoje strahove i strepnje.

Vrijeme se u kući zaustavilo. Kao da sati nisu ništa govorili. Ivica kaže da mu se neki dan pričinilo da je mama poludjela...

Do njih je bijela sijamska mačka načulila uši. Kada svi otiđu, ona skoči na postelju i žmirka kraj bake. I ona će dočekati svoj obrok.

Nitko ne misli da su toj skupini posljednji dani toploga zajedništva i da se svi nalaze pred velikim i tužnim rastankom. Zauvijek.

Majka je iz bolnice otpuštena u dom, a i baka također čeka poziv za odlazak u dom. Nakon majčine smrti, djeca odlaze u Zagreb, gdje će Marica i Ivica nastaviti školovanje. Baka, ako preživi, čekat će ih kada budu mogli doći. Shvatit će što se dogodilo, a onda će se pomalo gubiti tužna, do kraja.

Sklonište za zaštitu životinja zamijenit će bakinu brigu prema mački. Ona više ne će biti njezina miljenica.

Dogodilo se da su Ivica i Marica ostali najprije bez oca, jučer bez majke, a sutra se opraštaju od bake.

Baka je nešto osjetila pa je zamolila naše *Bogatstvo* da na vješalici ostavi svoju pregaču, jer ako je odnese znači da više ne će doći. 'Bit će post.', rekla je, misleći pritom da je više ne će imati tko nahraniti.

Zato je *Bogatstvo* ostavilo svoju pregaču na vješalici i potom otišlo. Kakav znak povjerenja!

Zajedno tražimo njegov svijetli trag, na Ivičinu i Maričinu putu, pred izazovima novoga i nepoznatog svijeta, u koji su se brat i sestra sami zaputili.

Split, 23. siječnja 2006. god.

VEČERAŠNJA MOLITVA

Bože! Večeras Te molim za Ivicu i Maricu! Budi im blizu. Ivica se i ne sjeća dobro pokojnoga oca. Majku je osobito ljubio i bio joj dobar. Ohrabri ga! Pokaži mu znak svoje ljubavi!

Bože! U ovoj su tuzi samo lijepe Ivičina i Maričina ljubav, na kojoj se može graditi, neka to bude temelj njihovih dana!

Pomozi Marici da bude Ivici sestra i majka! Molim Te, neka uvijek bude tako!

Bože, odagnaj od njih sve zasjede zla društva i prigoda!

Dobroj baki daj mir. Neka vrijeme, koje si odredio, prođe u molitvi i priči s *Bogatstvom*, koje će pratiti ostale dane do njezina zalaska.

Bože, hvala Ti!

Split, 26. siječnja 2006. god.

ANĐEO LJUBAVI

Jakov je navršio pedeset godina. Kao mladić došao je u grad, završio zanat i postao marljivi radnik. Nastanio se u gradu. Nakon smrti roditelja, braća, koja ostahu na selu, podijeliše kuću i zemlju, a sestra obolje i umrije.

Kada ostade bez posla, u maloj kući stare gradske četvrti, otvori vinotočnicu. Okupljahu se ondje dangube i beskućnici. Pušili su, dimili i 'mudrovali', kao i uvijek gdje se vino dugo toči. Jakov, međutim, nije bio sklon piću i nikada nije pio. Uskoro oboli i ne mogaše više hodati. Vinotočnicu preuredi u sobicu i zahod.

Iz sela dođoše braća, vidješe da Jakova čeka bolest, postelja i nevolja, kojoj se ne nazire kraj. Rekoše da Jakov nema ništa, a oni ne mogu pomoći. Bijahu zamoljeni da ga posjete. Rekli su da kada moraju doći u grad da će tada i brata, usput, posjetiti.

Jakov ostvari bogaljsku mirovinu. Njome je trebalo podmiriti sve životne potrebe, svakodnevnu pomoć, njegu i hranu. Naše je *Bogatstvo* nastojalo Jakovu svakodnevno pomoći, preko marljivih njegovateljica i medicinskih sestara, dobiti objed, a poslije su se novčano pridružile i pomogle mjerodavne gradske službe.

Ono što je ostalo neriješeno, bilo je vlažno i malo prizemlje, koje su nastavili posjećivati 'gosti' bivšega vinskoga stjecišta. Donosili su sa sobom piće, pili i dokasno pušili. Odlazili su ostavljajući nemoćnoga Jakova s opušcima na podu, u dimu i mirisu praznih čaša. Bolest je toliko napredovala da Jakov više ne mogaše stajati na nogama, niti sam ustati iz postelje. U ručnim mišićima više nije bilo snage, a govor je postajao nerazumljiv. Jakov je postao teški bolesnik. Teško je uspijevao pozvati pomoć i mobitelom. Sâm je. Braća ga posjete kada dođu u grad. Oni su, kažu, bespomoćni, što se njega tiče.

Pri podjeli novčane pomoći oboljelima, trebali su svi oni osobno doći i biti na skupu, da bi se mjerodavni još jednom uvjerali da tim bolesnicima treba pomoć. Naše je *Bogatstvo* svjedočilo za Jakova i

još jednu bolesnicu, koje nije moglo dovesti, jer su oni mnogo bolesni, pa je predložilo da ih posjete i uvjere se o kakvim se bolesnicima radi. Tada su naše *Bogatstvo* molile brojne bolesničke obitelji za posudbu bogaljskih kolica, da bi svoje bogalje doveli na skup, gdje će se provjeravati njihova nesposobnost. Ljudi su ih, teško mučeći sebe i bolesnike, nastojali prenijeti iz postelje u kolica, samo da bi došli na taj skup, gdje se odlučuje o njihovu biti ili ne biti.

Jakov je ostvario pravo na pomoć. Međutim, bolest, koja svaki dan oduzima više snage, pokazuje sve težu i tužniju sliku: Jakov čeka sat kada će mu doći pomoć, objed, kada će nekoga čuti, vidjeti, pa i društvo, na kraju dana, koje zagađuje njihovu prostoriiju, dugotrajnim pušenjem i pijenjem. To je, također, pokazatelj da on nije posve sâm.

Jednoga dana Jakova posjeti gradska Televizija. Popričaju s njim. Snime njega i mjesto gdje on stanuje, ustvari, bivšu vinotičnicu. Ta je potresna priča odaslana gradu, društvu i ljudima.

Sve je to gledao i pratio *Anđeo ljubavi* prema bližnjemu. On ima mnogo posla u našem društvu, jer je mnogo bolesnih, bijednih, napuštenih i žalosnih, a naša su srca zarasla u dobro, otvrdnula u si-tosti i sigurnosti, često okrenuta od zla i nevolje.

Ipak je zamah krila *Anđela ljubavi* prema bližnjemu dodirnuo srce jedne žene. Dvapat prikazana reportaža o Jakovu, potaknu vlasnicu maloga Doma da potraži Jakova i ponudi mu smještaj. Jakov, nenaviknuo na pomoć da mu čovjek nudi i dariva svoje, sebe, ostao je zatečen. Rekao je ono što je mogao i znao, otprilike: - A, kako ja mogu ići u Dom? Za to nemam novaca. Moja je mirovina veoma mala. Ja ne mogu nikamo! -

Anđeo ljubavi prema bližnjemu, vlasnica Doma, odgovorila je: - Platit ćeš koliko budeš mogao. -

Ovo bi trebao biti svršetak priče, ali nije. Ona još traje.

Traje veliki napor, u kojemu Jakov mora povjerovati da u ovakvu svijetu postoje i ljudi kao *Anđeo ljubavi* prema bližnjemu,

koji ne traži ništa zauzvat, kojemu je ljubav i dobro sastavni dio njegove opstojnosti.

Split, 29. kolovoza 2006. god.

SVJETLO DOŠAŠĆA

Kao što nam stari često pišu i čestitaju blagdan unaprijed, tako i njihove čestitke prve rese stalke i stolice ili košarice, u kojima se skupljaju njihove želje, molbe i preporuke. Neke su nekada isključive i sebične, ali dopustimo im da nas oni trebaju i vole na svoj način.

Prva takva poruka i molba došla je napisana na pravoj božićnoj čestitci, ispisana na četirima stranicama i podcrtana na mjestima gdje je bakica željela iskazati svoju volju, majčinsku i staračku odlučnost.

Premda je prije čestitke došao bakin sin, koji je procijenio da bi majka trebala konačno biti smještena u Dom i počeo prikupljati za to potrebne isprave, malo poslije toga, baka se odlučno usprotivila. Sin je rekao da sve poduzima u dogovoru i s majčnim pristankom. Ipak...? To nije bilo tako.

Na ispisanim stranicama, starica vapi pomoć, drhtavim ali čitkim i pismenim rukopisom. Ističe da sin stalno traži odrezak od mirovine, ali ga ona ne da. U pismu kaže da s novcem od mirovine može platiti potrebnu pomoć, što dosada uredno čini. Stan je prepisala na sinovljevo ime i dala mu nekoliko novaca... Odrezak od mirovine sin treba priložiti zahtjevu za smještaj u Dom. Starica mu to uskraćuje.

Majka misli da ima pravo, da može i da je zavrijedila sinovljevo strpljenje.

Bogatstvo siromašnih će i dalje odlaziti k bakici i pomagati joj, a mi ćemo s prvom došašćevnom svijećom moliti da svjetlo u nama pobijedi tamu, da rasprši bakinu tjeskobu, da očaj pretvori u istinsko Djetetovo iščekivanje i da svi otkrijemo ljudskost priprostih jaslica.

Marija i Josip tražili su prenoćište i nisu ga našli. Baka ima prenoćište a mora iz njega otići.

Isuse! Požuri vrijeme, prosvijetli nas i bakina sina!

* * *

Život nije samo ono što priželjkujemo i čemu se nadamo. Život mnogo puta donosi i daje ono što ne želimo, što je teško, što bismo željeli da nas mimoide. Život i događaji oko nas često su nepovoljni i teški, svojom stvarnošću odudaraju od blagdanskoga sjaja i mirisa prepunih stolova, okupljenih naraštaja. U takvu životu, blagdani su često hladni, gladni i sami. Samo toplina našega ognjišta, miris pečenja i slatkiša, dašak je topline koji kroz prozore i vrata dopire do hladnih i siromašnih ruku koje čekaju našu dobrotu.

Molimo Boga za sve siromahe, za sve djevojčice sa šibicama. Ne zaboravimo ih! Uočimo i darujmo ih!

Bog nam je dao ruke da ih u dobru pružamo. Učinimo to paleći došašćevna svjetla, darujući toplinu suosjećaja, za koju smo svi stvoreni!

* * *

Vjerovali smo da će gangrena svladati slabost Renatina tijela, pogrbljena od duga stajanja i prošnje. Tako su procijenili i liječnici, pa su je, nakon pregleda i previjanja, vratili kući. Nakon kratka oporavka, Renata je ponovno kraj ulaza u samoposlugu, sada blizu kuće, jer ne može daleko hodati.

Upoznali smo krutost i nepisane zakone u odnosima u kojima žive osobe od prosjačenja. Naime, novac koji Renata dobije prosjačenjem, donosi kući, gdje se namiruju različite sumnjive potrebe. Ona živi na podu, bez postelje. Zahodski odvod i slavine u prostorijski su začepljeni.

Nažalost, Renatina sestra, koja tu živi, nije se složila s njezinim liječenjem, ni pomoću u kući, a ni željom i namjerom *Bogatstva siromašnih* da se stan samo nužno popravi, da se donese postelja i osiguraju uvjeti za život. Naime, tada bi izostalo Renatino prosjačenje, koje bi do sada dnevno obogatilo skromni kućni proračun za tristotinjak kuna. Renatina je sestra zato ispraćala

socijalnu službu, liječnicu i naše *Bogatstvo siromašnih*, kao nepoželjne: kruto i lupom vrata za njima.

Još uvijek molimo Boga da nam pokaže pravi put: - Kako pomoći Renati? - Za sada ćemo i nju zaogrnuti došašćevnim vijencem i moliti za njezinu sestru, njezina supruga, u zatvoru, i za dijete, u domu za nezbrinutu djecu, za sve koji zlorabe Renatinu bolest i nemoć.

Bože! Koliko smo svjetla utrnuli u svijetu koji si stvorio? Koliko smo leda ravnodušnosti zamrznuli? Koliko je ostavljenih badnjaka?

Isuse, čiji dolazak i rođenje očekujemo, učini čudo među najmanjima, najsiromašnijima i najgladnijima! Učini to preko nas, preko naših ruku, preko našega betlehenskog svjetla.

Kada 'naša' Renata prosi, ona samo reče: - Oprostite! -

Nagradi je, molim Te!

Nama je ta riječ tako teška, tako je rijetko izgovaramo. Daj da je iščupamo i naučimo izgovarati kao Renata, tiho i ponizno: - Oprostite! -

Split, 3. prosinca 2006.

KARITAS

Treća je nedjelja došašća. Na podu, pred ulaznim vratima Gospe od Zdravlja, sjedi prosjak. Kraj okrenute stare kape, u koju prolaznici ubacuju jednu-dvije kune, stoji, s noge skinuta, proteza. Deset je stupnjeva. Zima je.

Sjetih se priče *Andela ljubavi*, u kojoj sam ispričala kako je skupina bogalja, da bi dobila znakovitu novčanu naknadu, trebala doći na skup i očitovati svoju bolest i nemoć. Nažalost, bilo je mnogo onih koji tada nisu imali bogaljska kolica, ni pratnju, pa se za njih borilo naše *Bogatstvo siromašnih*.

Bože! Obećavam Ti da od bogalja ne ćemo tražiti dokaze bolesti i neimaštine.

Ona je danas bila prigovor našoj savjesti, a Ti si je pretvorio u Karitas.

* * *

Dvije visoke jele, sa strane oltara, uspravno je, vršcima dugih prstiju, pridržavao veliki Krist s Dulčićeve freske. Veliki Krist izrastao je iz male Hrvatske. Na lijevoj su jeli srebrne lopte. Desna još čeka marne ruke trećega tjedna došašća.

Dolje, u vijencu pred oltarom, zapaljeno je treće svjetlo došašća.

Nedjelja je karitasa, ljubavi, koju smo željeli podijeliti i darovati. Vjernici prilaze košari za najsiromašnije i ostavljaju svoj darak.

Potražimo ih, budimo karitas-ljubav, svaki dan u godini!

Split, 17. prosinca 2006. god.

ŽLIČICA DOBROTE

Više od milijardu potrošenih kuna za darove, ukrase, raspoloženje, bližnje, voljene osobe, sebe.

Izidoh iz brzaca. Zaustavih se i pogledah. Zna li itko kamo vodi ova rijeka, gdje utječe? Hoće li svi doći do utoka? Tko će ih dočekati? Hoće li se ikada vratiti? Kakvi?

Poželih da u momu malom životu sve ostane obično. Bog me ču. Dođoh na objed. Na stolu vidjeh i dodatak: zdjelicu brokule. Naiđe Vinka. Otvori poklopac prazne posudice u ruci, približi mi je i upita me: - Ima li malo za našu Maru? -

Napunih posudicu brokulama. Vinka zahvali i ode k bolesnici.

Kada sam jutros, na tržnici, kupovala povrće i stavljala ga na tezulju, sjetim se Mare, pa dodam i brokule. Potom dođem u samoposlugu, potražim kiseli kupus i kupim još jednu vrećicu.

Učini mi se da je Mara jučer ostala kod mene, da sjedi za mojim stolom i da zajednički dijelimo zalogaj.

Bože! Hvala Ti što si poslao Vinku s posudicom i što si me potaknuo.

Koliko bi posudica u ove blagdanske dane mogli napuniti na velikim i bogatim stolovima? Koliko bi se Marâ moglo nahraniti s malo naše dobrote?

* * *

Negdje, na sjeveru naše Domovine, jedna je dobra duša ugostila djevojčicu bez primjerene roditeljske skrbi. Kod nje će provesti školske praznike, upoznati pažnju i učiti kako raditi, živjeti, biti pošten Božji čovjek..., biti suosjećajan.

* * *

U Splitu, četvrtu godinu, raste dječak Marko, koji je postao sreća obitelji koja nije mogla imati djece.

Svaki dan, njih troje zajedno mole i zahvaljuju Bogu na daru.

* * *

Također u Splitu, jednu kuću zovu toplom kućom. Kada sam pomislila da je to radi toga što je u njoj toplo, rekli su mi da toplinu šire stanari, koji se s ljubavlju brinu jedni za druge. U to smo se, nenajavljeni, i uvjerali.

* * *

Ne zaboravimo dobro! Obnavljajmo, stvarajmo i širimo ga! Govorimo i pišimo o njemu, jer će ljudi misliti da ga više nema, da je iščeznulo i da će ga zaboraviti.

Završavajući ovo kratko slovo, mislim na p. Stjepana Kuzmića i njegovu emisiju o potrebi pisanja Bijele kronike, nasuprot *Crnoj kronici*, koja je preplavila sve tiskovine i priopćivala, umrtvljujući čovjeka i bacajući ga u beznađe

* * *

Otvorena Tvomu Duhu, čekam Tvoje poticaje, Gospodine, Bože živi!

Split, 30. prosinca 2006.

Vrijeme kušnje

MRVA, MRVICA

Staru, suhu mrvu, pritiskom i gnječenjem, mrvimo do sitna. Svježu se još može mijesiti i oblikovati.

Kada djetetu sitnimo hranu, mrvimo je. Kada ono ojača, kada samo jede, ispred njega su, na stolu mrvice, koje ono hvata prstićima i stavlja ih u usta.

To su mrve, ostatci kruha ili pogače.

Mrva, dar majčina truda, čistih ruku, tijesta umiješana s ljubavlju, koje moli, okuplja, grije, dijeli se, zove natrag nedjeljom.

'Društvena mrva' različitih pekara, rađa se mrtva od neprirodnih dodataka, koji uljepšavaju izgled kore i od različitih bojila - čvrstoću kruha. Takva mrva već do noći nije dobra za jelo. Pod korom, dodatak kakaa, za boju, još dublje, bijelim rubom ovijeno - mjesto, u koje je umiješano tijesto od jučer, neprodanoga kruha...

'Društvene mrve' su nekako oštre. Stol na kojemu ostaju gotovo je prazan. Ondje svraća brzina, smjenjuju se obveze, a zajedništvo je ostavljeno za neko drugo doba... Stolnjak se istrese, mrvice pometu i bace. Negdje ih dočekaju vrapci i golubovi.

Tako je u gradu. Na ulici ih nitko ne vidi, pa ih zato gaze.

Je li mrva ikada bila velika? Ne, uvijek je bila mala. Ona nije odmah bila mrva. Najprije je s mnoštvom sličnih mrva činila cjelinu i bila je veća, velika.

Što se dogodilo cjelini pa se ona razmrvila? Kako je nestala? Lomljenjem i dijeljenjem, uzimanjem i otimanjem.

Što onda pomisliti, kada kažemo *Mrve od života?*

To su dijelovi neke cjeline, nečijega života i postojanja, tuđega i moga, jednoga iskustva, gorka ili slatka kruha, češće 'društvenih mrva'.

... Male, obične, nevidljive, nekada dotaknu usporeni korak, suhe i potamnjele, ni djelić, ni cjelina, ni početak, ni nastavak. Kada ih prepoznamo, to je obično na odlasku, s vjetrom, na putu prema zlatnoj slici jeseni.

Split, 24. rujna 2005. god.

VRIJEME KUŠNJE

Koliko će trajati vrijeme kušnje?

Čovjek se razlikuje od svih drugih živih bića pod nebom, na zemlji, u vodi i u moru.

Bog mu je dao razum, slobodu, volju i dušu. Poučio ga je. Ostavio mu je deset zapovijedi da ih opslužuje. Čovjek je bio u središtu, radio i stvarao. Brinuo se o skladu i miru.

Vrijeme ga je pratilo. On je trebao zemlju a ona njega. Povijest dugotrajna, trudna i korisna.

Kao što je bilje raslo i davalo plodove, raslo je i dobro. Rodilo se i zlo. I ono je raslo, množilo se, mijenjalo oblike, načine ponašanja, selilo se i premještalo po Zemlji.

Kroz to vrijeme, dobro je bilo strpljivo i čekalo da zlo prođe, da se promijeni.

Zlo promijeni postupak, usavrši ga, promijeni jezik, preodjene se i ponovno izraste, zastraši dobro a ono se povuče.

Zlo postade dobro i nitko ga ne prepozna! Privlačno, poželjno, obećavajuće!

Dobro povjeruje da će postati bolje, razmrvi se, podijeli i oslabi, tražeći korist. Ono postane slično zlu i odnarođi se u cijelomu svijetu.

Samo neka Mrva od života, dobra, šćućurena, u nekome kraju Zemlje, gleda kako je zlo postalo dobro, kako mijenja zemlju, ljude, narode, da ne budu što jesu i predaju ih zlu bezimena mnoštva, bez Boga i naroda.

Dobro, potreseno, ponovno nabubri, izraste, ali nikada više ne uspije skupiti mrve od života. Razmrvljeno i razjedinjeno, ne vrati snagu početka, potrebnu da svlada zlo.

Zaustavljeno u pustinji, dobro čeka snagu odozgo, manu, spas da se more povuče, da dobro prijeđe na drugu stranu i more ponovno poplavi, a dobro zauvijek rastavi od zla, da izraste kao što je bilo na početku.

Split, 2004. god.

GOSPA, DRESDEN I HRVATSKA

Odmaknula sam se od priopćivala i od politike, uvjereni da mi je vrijeme pobjeglo a nisam učinila mnogo dobra i Bogu mila. Osjećam da se trebam rastati s takvim ljudima i dublje zaroniti u molitvu. Upute, koje nalazimo oko sebe, ne potiču na veliku nadu. Na ovo me ne potiču ni izmišljeni neprijatelji, nego me zbunjuje hrvatsko ponašanje i zlo, bilo da ga sami proizvodimo ili ga potpomažemo. Tako postajemo nezanimljivi, zamorni i ništa nas ne može promijeniti. Osjećam da treba proteći još mnogo vremena da bismo se pročistili. Nažalost još i žrtava, jer nama ovo dosada nije mnogo značilo. Kockamo se. Zahvaljujem Bogu, koji skreće moj put, premda je mjera mojih dana dobro ispunjena a moja kap ne znači mnogo, pa odlučih živjeti savjesnije i dublje.

Drago mi je bilo, u 6. broju lista *Marije* (str. 208.–209.), pročitati članak Anice Penić, pod naslovom *Pokrenimo Hrvatsku*, prenijet iz prvoga broja *Reader's Digesta*, na hrvatskomu jeziku. Nevjerojatno, već na svomu novom putu, željela sam ne pročitati taj naslov, a onda se ponovno vratih njemu i nađoh nešto što me je učvrstilo u momu stavu. Iz toga, samo kratko: Gospinu su crkvu u Dresdenu, najljepšu baroknu crkvu, građenu između 1726. i 1743., na koncu Drugoga svjetskog rata, do temelja razarali engleski i američki zrakoplovi.

Nakon pola stoljeća, ispunio se san tadanjih dvojice dječaka, koji su gledali kako nebo gori nad Dresdenom. Oni su začetnici gradnje nove Gospine crkve, posve iste, na istomu mjestu, koja je otvorena 30. listopada 2005. Njihovu je naumu bilo otpora i preprjeka, ali ta dvojica, sada ostarjelih ljudi, uspjeli su, za nekoliko vremena, okupiti više od deset tisuća zanesenjaka: od graditelja, gospodarstvenika, umjetnika, obrtnika... Ono što je čudo te nove Gospine crkve je da je 30 % novaca za gradnju, iz proračuna, izdvojila ujedinjena njemačka država, a 70 % su darovi i darovštine, među ostalima, i, pročitajte dobro: engleske kraljice

Elizabete II. (čiji su bombarderi rušili Dresden, a ona je poglavarica Anglikanske Crkve).

Kupolu crkve je o svomu trošku uredio britanski zlatar, čiji je otac rušio Dresden, i koji je, na otvorenje nove Gospine crkve, doveo svoju, još živu, osamdesetšestogodišnju, majku i rekao da bi mu i otac čestitao na tomu da je živ.

Nobelovac za medicinu i fiziologiju Günter Blobel, 1999., svu je nagradu, od 960 tisuća US dolara dao za gradnju Gospine crkve. On je gledao tu buktinju nad Dresdenom i zarekao se da će, ako ikada bude mogao, sagraditi novi grad.

Uwe Kind, za Reader's Digest, za Gospinu crkvu kaže da stoji - kao dokaz da će Istočna i Zapadna Njemačka, pa čak i istočna i Zapadna Europa, zajedno rasti - , pokazujući grad sa zvonika Gospine crkve.

Na kraju, Reader's Digest, tvrdi, kako prenosi A. Penić - Gospina crkva u Drezdenu primjer je kako jednom podijeljena država i narod mogu biti ujedinjeni, ali i nada kako Europa jednom može živjeti, Ivan Pavao II. bi rekao, s oba plućna krila ujedinjene Crkve, pod zaštitom jedne, Isusove majke...

Anica Penić ovo poglavlje završava tvrdnjom: - Unatoč očitom beznađu, unatoč filmskom hitu i milijunima prodanih primjeraka protukršćanskog Da Vincijevog koda sasvim smo sigurni da su samo jedni pobjednici: utjelovljeni Bog, Isus Krist, i njegova majka bl. Djeвица Marija! Uz njih i s njima, i mi smo svaki svojim zauzimanjem unaprijed pobjednici.

U Engleskoj i Americi utemljena je Zaklada za gradnju Gospine crkve.

Ovdje se dogodilo čudo, u kojemu su negdanji neprijatelji i rušitelji Dresdena i Gospine crkve, zajedno s njemačkim narodom, sagradili novu, posve istu Gospinu crkvu i time pobijedili sebe.

Polustoljetni odmak od razaranja do gradnje nove Gospine crkve sigurno je bilo vrijeme potrebno za čišćenje, ne samo izvanjskih nego i unutarnjih ruševina, ne samo u Drezdenu, nego i u cijelomu svijetu.

Sastavljačica članka A. Penić nastavlja s još dvama kraćim poglavljima, pod nazivom: *Možemo biti pobjednici?*, *Koliko nas ima?* i *Putokaz i znak nade*.

Treba krenuti ispočetka. Ništa ne ponijeti sa sobom osim želju da budemo jedno i vjeru da to možemo!

U momu susretu s Bogom, više me nitko ne će omesti.

E, sada bismo rekli, to je prenijeto iz američkoga Reader's Digesta, to je politika, oni nas žele vidjeti na Balkanu, to je njihova poruka. Ne treba se sakrivati iza takvih razmišljanja, to je najlakše i u tomu smo prvi i nezamjenjivi. Iza toga obično ostaje samo prašina nemara i ravnodušnosti, pa nas, zbog loših lijekova, Hrvatska ne prestaje boljeti.

Split, 17. lipnja 2006. god.

PRIJATELJ - DAR

Kada prepoznaš da ti je Bog na put doveo siromaha, poslušaj njegovu nevolju i pomози mu! Nekada će se dogoditi da ti Bog, zahvaljujući njemu, uzvрати, premda si mu pomogao bez osobne koristi, ne očekujući nagradu.

Petar je imao neobični životni put. Kao dječak je s obitelji odselio iz Južne Hrvatske u Slavoniju. Kao mladić bio je na Križnomu putu, koji je čudom preživio, ponijevši u sebi trajan spomen na bezbrojne žrtve i pokolj nevinih Hrvata. Za vrijeme Domovinskoga rata, Petar, iz Srijemske Mitrovice, dolazi ponovno u Južnu Hrvatsku. Udovac, bez djece, rodbinu pokojne supruge nije želio smetati. Otišavši iz S. Mitrovice, ostao je bez mirovine. Sklanjao se svugdje. Pretraživao bi po smetlištima. Ujutro bi dolazio na prvu sv. misu, molio i čekao. Nije prosio, ali su ga ljudi uočavali. Nešto bi mu dali. On bi taj darak primao stideći se, skupljajući se, pritom, u sebe, kao da želi nestati.

Jednoga je dana Petru prišao neki dobri čovjek. Započeo je s njim razgovorati, a Petar mu ispriča svoju životnu priču. Spomenu Bleiburg, Križni put i strahote nad Hrvatima. Slučajno je preživio. Sugovornik ga upita je li poznavao koga, sjeća li se nekoga iz ovoga kraja, gdje su toliki ubijeni? Petar počne pričati pojedinosti. Razgovor je trajao i nastavljaо se iz dana u dan. Petar se i njegov sugovornik sprijateljiše, a priča se nastavila. Prijatelj za Petra nađe jednu nekorištenu garažu. U nju stavi najpotrebnije stvari, donese mu objed i Petar bude sklonjen.

Vrijeme je između njihovih susreta Petar provodio u crkvi, zahvaljujući dragomu Bogu za dar-Prijatelja. Priča o Bleiburgu i Križnomu putu još nije bila završena. Prijatelj se jednoga dana odvaži, opiše svoga oca, pokaže mu staru sliku, kaže mu ime, pa ga upita: - A jesi li možda, između tolikih, susreo, upoznao i ovoga čovjeka? -

Petar se zagleda u sliku, pa kao da ne znade što bi mu odgovorio. Pred njim je Prijatelj koji mu pomaže. Dao mu je skrovište, hrani ga, pa kako da mu ne kaže!? Teško uzdahne i odgovori: - Da. To je, zar, bio Tvoj otac? Poznavao sam ga... Ubijen je. Znam mjesto gdje je to bilo. Mogu ti ga pokazati. -

Vrijeme je prolazilo, a kada je Prijatelj bio pripravan za put, odoše zajedno. Dugo su putovali. Što su bili bliže odredištu, u Petru su se budila sve življa sjećanja. Postupak traženja i nalaženja bio je mukotrpan.

- Hodamo li po hrvatskim žrtvama? - pitali su se.

Kada su sve nade bile izgubljene, Prijatelj nađe oca.

Da bi ga našao, Bog mu je dao zemaljsko vrijeme, da bi ga s ljubavlju iskoristio.

Split, 4. svibnja 2006. god.

NEHOTIČNI SUSRET

U doba navještaja evanđelja po Ivanu, o mrmljanju i prigovorima nestrpljivoga naroda protiv Boga, u pustinji, netko mi, u prepunoj crkvi, 'dotaknu' rame. Okrenem se, uvjeren da mi netko poznati hoće reći da je tu, da mu je drago vidjeti me, da smo zajedno, da smo ispunili crkvu do posljednjega mjesta, da ljudi stoje i slušaju sv. misu i izvan crkve, pod čempresima i u predvorju samostana Sv. Ante, ali oko mene ne bijaše nitko poznat.

Oprosti, jer ne vidjeh Tebe, Gospodine! Susreo si me za vrijeme evanđelja, podsjećajući me na mrmljanje i svagdanje prigovore. Oprostio si moje slabosti i prišao mi, naviknuo na praštanje. Kao da si dodirom htio reći: - Našao sam Te i doveo. Sa mnom sve možeš! Samo vjeruj! -

Hvala Ti za starenje, za vrijeme u kojemu mogu, u Tvojoj radionici, brusiti kamenčiće svoje naravi.

Šest dana poslije, uzvikujemo: - Hosana Sinu Davidovu! - i bacamo masline i palme pred Tebe, klanjamo Ti se, dok na magaretu ulaziš u Jeruzalem. (U momu gradu, poslije sv. mise, na Cvjetnicu, poletješe helikopteri, snimajući sajam jahtâ, na Obali, nisko nadlijećući grad i bukom nadglavavajući brećanje bumbala sa zvonika Sv. Dujma, koji je najavio početak klanjanja. Grančice maslina, u rukama ljudi, govore da je Cvjetnica u nama i da se ona ne da nadglasati. U Svetomu gradu nije bio sajam. Bilo je nešto slično. Snimatelji i tv-izvjestitelji ipak su dali prednost prizoru s maslinovim grančicama u rukama ljudi koji su išli u crkvu.)

O Tebi se već dugo čuju suprotstavljeni glasovi. Neki kažu da si Ti Isus, Sin Oca koji te posla. Drugi ne vjeruju. Jedni se boje vlasti pa šapću o Tebi. Oni, kojima si pomogao, svjedoče. Možda i zapamte dobro koje si im učinio? Ali mrmljanje će ubrzo zamijeniti svečani doček, mrmljanje do glasne osude i urnebesnoga Raspni ga! Potvaranjem i psovkama, pljuvanjem Tvoga svetoga lica, čovjek će odabrati Barabu. Ne će pomoći nikakvo izjašnjavanje a ni

82 % ni 90 % vjernika. Svi ćemo se razbježati. Ne će nas biti! S Tobom će u mucu ostati samo Marija, Ivan, Magdalena i Šimun, koji će Ti pridržati križ, Veronika, s otisnutom slikom, izmučena Ti lica, na rupcu.

Svi su u mišjim rupama i ustrašeni.

Ti za takve i za mene uzlaziš na Golgotu i ondje ćeš se predati. Za Judu i Pilata.

Tražiš samo srce raskajano, a nudiš, daješ sve, sebe, život vječni.

Pa, kako da Te ne ljubim, Isuse!?

Treći si dan uskrsnuo od mrtvih. Čuđenje i radost Tvoje Majke i učenika bilo je neizrecivo.

Osmi dan, kada si se pokazao pred apostolima, među njima bio je i nevjerni Toma. Kada stavi prst u Tvoje rane, povjerova. Vjerujem da je Bog Otac, Sin i Duh Sveti jedina i glavna vijest od svih događaja na naslovnicama, tiskovinama, jedina istina, razlog postojanja, mjesto učenja i rasta, jedina ljubav, koja se predaje za mene, bez ostatka, jedini sud i mjera, koja će, na kraju puta, odrediti moje mjesto.

Njegovo je uskrsnuće i moj život vječni.

Split, Cvjetnica 2006. god.

RADIO SPLIT O BLAGDANU SV. DUJMA

Dok smo očekivali hoće li pasti kiša ili sunčeve zrake, vjetar rastjera oblake, a grad se svečano razvedri, otvori Zlatna i Srebrna vrata i kao da nam zaželi: Splićani! Na dobro vam došla Sudamja! (sv. Dujam, zaštitnik grada Splita).

Tada poslušah kako će nas pozdraviti Radio Split, pa uključim tu neobičnu postaju i poslušam kako, na neobičan način, neobična novinarka, najavljuje zbivanja na ovaj za Split, posebni dan, za Sudamju.

Žao mi je da nisam bilježila redosljed kojim je novinarka najavljivala događaje, pa ću to nabrojiti prema sjećanju, u koje sam naknadno, iz dnevnoga tiska, ubacila redosljed, da se vidi na kojemu se mjestu i gdje nalazi povod ovom svečanu danu, Sudamji?

Novinarka javlja: ... danas je Dan grada Splita,... na Rivi je sajam, ... u 13 sati će, na pazaru, biti fešta spize i pića, u 17,30 međunarodna veslačka regata Oxford-Cambridge,... u 18,30 tombula, u 20 u HNK opera *Ljubavni napitak*, a u 21 sat, ponovno na Obali, koncert Cesarie Evore.

Nakon toga nabranjanja, novinarka nastavi. Napisat ću otprilike: ... a o vjerskomu programu, ili - ... a iz vjerskoga programa najavi svečani ophod u 10 sati, od prvostolnice do Trga dr. Franje Tuđmana i svečanu zajedničku sv. misu. - Nakon toga promijenila sam krugovalnu postaju, pa nisam čula je li ili nije, spomenula raspored sv. misa, u prvostolnici, od 16 do 20 sati.

Najprije zaželjeh neobičnoj novinarki Radio Splita poslati e-poruku i pitati je za taj postupak. Odlučih se ipak napisati ovdje, gdje će, vjerujem, vijest pročitati više posjetitelja stranice.

Zašto je, u najavi jutarnjega programa, novinarka rekla: danas je Dan grada Splita, a zašto je prešutjela ime zaštitnika grada, mučenika, sv. Dujma, blagdan Sudamju?

Budući da je to blagdan svih Splićana i građana ovoga grada, bio je red, ako već o tomu nije imala što reći, uvrstiti ga i pročitati kao sastavni dio cjelodnevnog svečanosti, redosljedom najavljujući sv. mise u prvostolnici, od 16 do 20 sati. To se nije dogodilo.

Radio Split! Ako je ovo tvoje 'političko usmjerenje', a ne samo pogrješka neobične novinarki, onda moraš promijeniti ime!

Prije početka sv. mise, moglo se čuti korisne i nadahnute poruke, koje je govorio dr. don Ante Mateljan, a poslije i, u propovijedi, stožernik Josip Bozanić.

Svako vrijeme ima svoje vukove... Danas je IV. uskrsna nedjelja, nedjelja Dobroga pastira. Molit ćemo Gospodina za duhovna zvanja i Duha mudrosti, da uvijek i svugdje možemo raspoznati bitno od nebitnoga, da nikada ne pomiješamo red vrjednota, pa svetosti i mučeništvu pretpostavimo ures koji to nije, rekao je stožernik Josip Bozanić u svojoj propovijedi.

Radio Split! Blagdan sv. Dujma mučenika, zaštitnika grada Splita svake je godine prigoda za kulturne i športske priredbe u Splitu, koji tako želi uzveličati ovaj blagdan i dati mu važnost a ti ne možeš bilo čijim nožicama, bez obzira tko je tvoj glavni rezač, odijeliti sv. Dujma-mučenika, zaštitnika Splita, od ovoga grada i njegova puka.

Na kraju, s istim povodom i odjava tv-izvjestitelja, mr. don Mirka Mihalja na HTV 2: - Zahvaljujem onima koji su ovo prenosili i onima koji su nas nastojali prešutjeti i ograničiti. -

Split, Sudamja, 7. svibnja 2006. god.

BOG U MOMU SRCU

Sedmomjesečna beba na majčinim rukama, kraj bora, slika je iz 1940. godine. Moj prvi Božić.

Gledajući tu sliku poslije, vidjela sam još sačuvane 'balune' i likove na boru iz djetinjstva, koje su još dugo trajale, a onda ipak, tijekom godina, po jedan-dva bi 'baluna' puknula. Iz lika lijepoga pauna i zlatne ptice ispao je rep, dok su neki, premda oštećeni, još mogli visjeti na boru, ali ne u prvomu redu. Bio mi je veoma drag lik čovječuljka u snježnu haljetku, koji je na prsima držao zelenu borovu grančicu. Uvijek bi dodirivala njegov kaputić od bijelih kristalića, a pod prstima mi se činilo kao da je od šećera.

Naš je bor bio umjetni, ali lijep i nama drag. Kada bi se bližio blagdan Svetih triju kraljeva, smjeli smo ih pomicati bliže jaslama. To je bio znak da bor ne će još dugo biti tu. Spremao se brižno i čuvao u kartonskoj kutiji, na posebnu mjestu, za sljedeću godinu. Kao djeci, uvijek nam je bilo žao što se ta lijepa slika skida i sprema.

Svi su znali da najljepše jaslvice u gradu ima draga mnogobrojna obitelj *Botteri*, na Manušu. Toga se sjetimo svaki Božić.

(U prvomu se razredu osnovne škole nije govorilo o Božiću. To nije značilo da na pitanje 'drugarice' Katje: - Tko ide na vjeronauk, neka se digne...! - nismo morali stati na noge, uz klupu, jer, što je sigurno, sigurno je. Bili smo zapisani.

Majko moja! Koliko je dugo to vrijeme trajalo? Još u posljednjemu razredu gimnazije, došla bi razrednica ispred crkvice Sv. Duha uvjeravati me da ne trebam ići na vjeronauk. I na kraju, samo sam osam godina radila u hrvatskoj državi.)

U došašću, majka bi nas, svako jutro, za ruku vodila na misu zornicu, koja je počinjala u šest sati, u crkvi Srca Isusova. To je kod isusovaca na Manušu. Sjećam se pjesme, koju smo pjevali: - *Ptičice lijepo pjevaju, obnoć o gnijezda sjedaju, jutrom rano traže hranu izabranu: takva ptica jesam ja, što pjeva Zdravo Marija!* -

Bila je to za nas, djecu, kao žrtvica. Trebali smo biti dobri, bolji i pripremiti se za dolazak maloga Isusa.

Šestoga prosinca, na sv. Nikolu, bismo se i prestrašili, jer bi se obitelji prijatelja s brojnom dječicom, dogovorile za doček sv. Nikole, s kojim bi uvijek bio i 'krampus', za djecu, koja nisu bila dobra. Tada bi se ja uvijek rasplakala i molila sv. Nikolu, da 'krampus' ne odvede brata, pa bi umjesto njega obećala da će biti dobar, da će se popraviti. A 'krampus' bi skakao i tukao po podu s debelim lancem.

Bilo je to u Brajevića kući, na Peristilu. Nitko od tih ljudi više nije živ.

Navečer, uz 'škure' bi sv. Nikola ostavio bombone i čokoladice, u crvenomu omotu i uvijek pokoju pozlaćenu šibicu, kao znak da se treba popraviti.

Na sv. Luciju, posijali bismo pšenicu oko božićne svijeće, koja bi se palila na badnju večer.

Badnjak je bio pun uzbuđenja, iščekivanja i žurbe po kući. Dva dana prije, Majka bi istukla i natopila bakalar, a na Badnjak su se spremali umotci mesa za nekoliko obitelji iz susjedstva, koje su bile siromašne i bolesne. Radili su to djed Duje i majka Tatjana, a ja sam to trebala odnijeti i čestitati im.

Rano ujutro, Majka bi, u veliki lonac, stavila kuhati krumpire i pripremala sve što treba za 'fritule'. Prije podne, počeli bi dolaziti muški s posla na 'bićerin rožolja', rakije i na još tople fritule. Za objed bismo imali slanetak na ulju, a za one jačega želuca i slanu srdjelu, što znači da se do ponoćke ne bi nitko mrsio.

Na koju god se stranu pošlo, svugdje se osjećao bakalar, kao u Velomu mistu. Uokolo bi tukli 'tondini'. Oko pet i šest sati, grad bi se utišao. Značilo bi to da su se ljudi vratili kući, da se čuju božićne pjesme, a čule su se i po ulici ali 'ispod glasa'.

U osam sati uvečer, okupila bi se četiri a poslije 1958. godine tri naraštaja, oko posebno pripremljena stola, a to znači da je iz 'kredence' izvađen 'fornimenat' i srebrni pribor za jelo, koji se

koristi samo u iznimnim prigodama, tako i čaše i 'tavaje'. U sredini izniknule pšenice, bila bi zapaljena svijeća.

Na nogama, najprije bismo se pomolili i zahvalili Bogu, molili Pokoj vječni za one kojih više nema s nama, a onda bi počela večera od 'bakalara na brujet' do 'bakalara in bjanko', poslije toga fritule, priče i sjećanja.

Zvonce bi javilo da su pod bor stigli darovi. Svi bi otišli, djeca po podu, uzimala bi pakete, čitala imena i dodavali. Mi smo djeca vjerovali, kao što i danas naša djeca vjeruju, da je darove donio mali Isus dok smo mi večerali. Stari, mladi i djeca, svi su dobivali darove. Tako je i danas. Poslije bi došli i susjedi, jer se nakon večere igrala tombula, od najstarijega do najmlađega. U tomu bi bilo smiješnih upadica i primjedaba. Iza, na 'kartelama', još uvijek stoje napomene, davno pokojnih igrača, koje bi ispisivali, kada bi dobili tombulu ili 'cinkvinu', a dobivao je i 'terno'.

Sat-dva prije ponoćke, mlađi bi izišli, prošetali gradom, susretali se, veselili, a onda bi svi išli na ponoćku, neki u Gospe od Zdravlja a neki u Sv. Duje. Nikada ljepše, nikada svečanije, nikada sretnije. Nakon ponoćke, kada smo izišli, pjevajući iz crkve, svugdje je oko nas bila policija. Zaustavili bi se na vrh 'Pjace'. Oni kraj nas, a mi pjevamo jednu za drugom. Ljudi bi se skupili oko nas i zajedno su s nama pjevali.

Nije trebala palica ni 'fišči', ni posebne postrojbe, jer je sve to bilo blagoslovljeno. Koji put bilo je izazivanja i 'arleukanje'. Ti drugi, zapravo, prvi, bili su naručeni vikati i 'beštimat', ali bi to uvijek prošlo bez našega 'abada' i nikada se od toga ne bi stvorio nered.

Jedne godine, poslije ponoćke, našli smo se na dnu 'Pjace', svi crkveni zborovi i zapjevali zajedno. Bio je to osobiti osjećaj.

Jedne je godine, cijeli zbor Sv. Duje došao u moju kuću, poslije i susjedima. Pjesma se čula do jutra. U tri-četiri sata ujutro, susjeda je počela pripremati meso na 'gradelama'.

Majko moja! Kako je bilo lijepo, samo pjesma i smijeh! Čini mi se da su se te godine zagledali Ante i Cynthia Hansell-Bakić. Ako ne govorim pravo, neka mi ne zamjere.

Božić je bio dan čestitanja, susreta na Obali poslije mise, dobrih želja, raspoloženja, sve do ručka, a onda ponovno okupljanje oko stola, molitva i božićni jelovnik. Ako vas zanima, to je bilo: juha od gušćje iznutrice, 'šamaštrani' jezik, pečena tuka, krumpir, salate, a kao začim, svakako i hren, poslije različito božićno slatko, kolači i 'mandulat'.

Na Božić se nije išlo čestitati, nego dan poslije. Stalo se kući, a kuća je bila puna. Nije bilo dosadno a imalo se o čemu pripovijedati. Onda nije bilo televizora i nije nas imao tko 'išempjavat'.

Za vrijeme objeda, počeli bi telefonski pozivi i čestitanja s onima izvan Splita.

Nakon Božića, na sv. Stjepana, pa sv. Ivana, Nevinu dječicu i na Svetu obitelj, međusobno su se izmjenjivale čestitke i obilazilo jaslice po crkvama.

Bor i jaslice čuvale su se do blagoslova kuće. Bila je to prigoda sjesti sa župnikom i porazgovarati. To se nastavlja.

Izlozi, trgovi i cijeli grad mirisali su po bakalaru i fritulama, po božićnim slasticama. Sve ono što čini Božić Božićem, bilo je u srcima okupljenih obitelji, u zajedništvu i prijateljstvu, u crkvi; mir i blagoslov.

Sjećam se lijepe propovijedi pokojnoga don Cvitka (don Ivana Cvitanovića, 1932. - 1996.), na ponoćki, u crkvi Sv. Filipa i pokušaja da se izazove nered, kraj ulaza u crkvu. Međutim, naš je mir pobijedio. Bio je to dobri duh Splita, rekli su, kada je on umro.

Danas je to drukčije, preseljeno na ulice i trgove, u izloge, raznobojno potvareno. Božić je izišao iz nekih kuća, u zamjenu za neke druge nazovimo 'životne vrjednote', a u neke se kuće vratio. Hvala Bogu. Treba i kroz to proći. Mi to znamo i možemo. Bog je strpljiv. Mir ima visoku cijenu i traži neprestane žrtve a hrvatski narod to razumije.

Naš Božić ostaje trajno povezan s obiteljskim jaslicama i takva ga predajemo i ostavljamo našim potomcima, s pjesmom: - U se vrime godišta, mir se svitu navišta... -

Split, 21. studenoga 2005. - 21. studenoga 2006. god.

ČOVJEK I.

Budući da u tisku često čitamo hinjene domaće i tuđe želje, potvore i narudžbe, u službi protuhrvatske promidžbe, a gotovo da drugih sadržaja i nema, potražim nekada ključnu rečenicu, zbog koje je i napisan članak, koja je npr. trebala obezvrijediti, poniziti ili makar umanjiti položaj sugovornika u čitateljevim očima, pa zaključim da je u takvim neprilikama dobro ako je sugovornik mudar, siguran, odvažan, pripravan odgovoriti na svako pitanje ali i propustiti odgovor na pitanja koja se tiču svetinja, koja diraju u najveću obiteljsku bol, bol Domovine, a s kojim se novinari često tako neozbiljno i neodgovorno poigravaju. Rado bi ih onečistili novinskim crnilom i što prije bacili u otpad.

U crveno-žutom tisku prepoznajemo ih kao kopače nezacijeljenih rana, kopača iznad braniteljskih humaka i nitko da se sjeti i pita ih gdje su oni bili 1990.-1995., što su tada radili, što su učinili, što su dali za slobodnu Hrvatsku?

Kada ih nitko ne pita, onda jedan od njih pita čovjeka otprilike ovako: - Pa, što ste vi dali za Hrvatsku, što ste činili, radili...?

Čovjek odgovori: - Dao sam sve. Dao sam ono najvrjednije što se može dati! -

Čovjek nije rekao da je dao sina, a dao ga je! Nije rekao da je dao sina jedinca, a dao ga je!

To je njegova svetinja. O tomu ne može biti nikakvih pitanja, dvojba, nagađanja, ni crvenoga ni žutoga tiska!

To se čuva duboko u sebi.

Čovjek. Kako to zagonetno zvuči.

Split, 2005. god.

ČOVJEK II.

Čovjek kao da se sakrio. Kao da ga nema u dnevnomu tisku, na tv-zaslону. Kao da bi ga to obezvrijedilo i ponizilo...

Umjesto čovjeka, imamo crne vijesti malih i malo većih mjesta, skupove u gostionicama za tisak i tv-program, ispovjedaonice u veleposlanstvima, krojačnice i samoposluživanje s obavještajnim podacima, prema potrebi...

Čovjek je izbrisan kao pogrješno napisana riječ u školskoj bilježnici.

Ostao je način sporazumijevanja. Strah okuplja sve (ne birajući strane), sve uronjene u neistinu, častohleplje, sve isključive i jedine.

Strah i nesigurnost!

Uragan Katarina i uragan Rita velike su nesreće ali i opomena da je iznad svega i svih On. On, protiv kojega je, svaka bitka unaprijed izgubljena.

Čovjek, s prevarenima i izigranima, s onima koji su nas obranili, a ostali su bez prava i svoje postrojbe, piše stranicu za Hrvatsku.

O čovjeku se ne će više šutjeti. Čovjek će ponovno postati nada na stranicama hrvatskoga tiska, snaga s tv-zaslônâ, ne Zlikovac, ne Veliki brat nego Veliki čovjek!

Split, 25. rujna 2005. god.

ZLO

Naše oružje protiv zla nije borba protiv njega nego obrana i širenje dobra. Treba neprestano nalaziti nova mjesta u svagdanjemu životu, u javnim priopćivalima a dobro učiniti dostupno svima.

Dobro je toliko dobro da mu ne trebaju dodatni ukrasi, glasovni ni vidljivi. S mjerom dobroga ukusa, ono može osvježiti, sada, okuženi prostor zla, koje se nadvilo nad naša osjetila.

Zlo se hrani zlim namjerama. Ono je ubojito, rušilačko i zločesto. Zato, kada ga nađemo, otkrijmo ga, umanjimo mu snagu i žestinu, da postane nezanimljivo, a zagovaratelj zla neka postane ime nepovjerenja. Takva tiskovina postaje sumnjiva, a uredništvo nevjerodostojno. To treba biti mjerilo dobra.

Prije oko godinu dana, jedna obitelj doživi neprimjereno ponašanje bolničkoga osoblja prema ostarjeloj i bolesnoj majci, u jednoj bolnici, pa to odluči iznijeti i u dnevni tisak. Međutim, u tomu ne uspije, jer je novinar bio u skladnu odnosu s ravnateljem bolnice, pa objasni obitelji da to ne može učiniti.

Ipak, nakon godinu dana, kada je odnos između novinara i ravnatelja bolnice narušen, on nazove obitelj i ponudi da tada, ipak, može iznijeti taj događaj. Obitelj pristane, pa, s još nekoliko slika, ta vijest zatekne čitatelje dnevnoga lista.

Zlo caruje, zlo novinara i pomoć obitelji, također u službi zla, zajednički osvješćuju stari nemili događaj, koji čitatelji čitaju kao osobiti događaj dana.

Što su to i na čemu počivaju ljudski odnosi, komu služe, čiji su oni najamnici? Što se događa nakon takva napisa u tiskovini? Nađu li se sudionici nesporeduma, razgovaraju li i rješavaju li zlo? Surađuju li i pišu li o dobrim pomacima?

Ne, vrata su za dobro, za međusobno dogovaranje zatvorena. Zlo ne zna za takav način razgovora. Ono je isključivo, neprestano se umnaža i toj suvremenoj pomutnji nitko ne traži lijek. Žrtava je mnogo.

Vješto preoblikovano, zlo misli, govori i piše, odlučuje i ruši i u naše ime. Zato, pojačajmo dobro i radimo pozornije!

Ovaj je moj prinos od života samo dio u tomu nastojanju. Umnožimo dobro!

Split, 3. kolovoza 2006. god.

SNAGA ODOZGO

Poslije desetak godina, odvažim se i predložim prijateljici da bismo hodočastile Gospi od Otoka u Solin, za Malu Gospu.

Pošle smo popodne i onamo došle za sat vremena. Išle smo starom cestom, susrećući se s vozilima, iz suprotna smjera, na uzavrelu asfaltu. Naizmjenice, urušenim, prašnjavim i obraslim puteljkom, sustigosmo samo četvero hodočasnika. To je značilo da je većina njih otišla ujutro, a sada drugi, vjerojatno, usporedno s nama, idu novom cestom.

Sjeverna luka, 'industrijska zona', podsjeća na sivilo i hrđu. Raslinje je zapušteno. Na njima se viori raskinuti najlon, koji vjetar raznosi s kamionâ koji voze građevno tvorivo.

Kada smo došle do Solina, mjesta gdje Split graniči sa Solinom (Dujmovača), na kojemu su se 'nevina dječica, prenoseći moći sv. Dujma u Split, zaustavila i na srpanjskoj žezi, žedna i suhих usta, doživjela 'mirakul', kada je iz kamena potekla voda', završile smo Gospinu kronicu i otpjevale kronicu Srcu Isusovu.

Približavale smo se čistu, uređenu i zelenomu Solinu. Prozirnim Jadrom plove labudovi. Iznad njega straže Kozjak i kliška tvrđava.

Našle smo mjesto u kestenovu hladu i odanle gledale na veliku zelenu leđinu. Uokolo su bila djeca, a pred nama se bijelio oltar.

Gospe od Velikoga Hrvatskog Zavjeta, moli za nas!

Vidjesmo jednoga oca, koji strepeći, gleda svoga sina i prati svaki njegov korak.

Dječak Mario, u dugoj bijeloj haljini s crvenim pojasom, sprema se posluživati na oltaru na svečanoj sv. misi. Nemoguće je biti u Solinu a ne sjetiti se ove obitelji, njihove duboke vjere i pokore. Prije dvadesetak godina umrle su im dvije kćeri, u četrnaestoj godini. Bio je to veliki udarac za roditelje i cijelu obitelj. O svakomu sljedećem porodu, stručnjaci su govorili kao o velikoj opasnosti. Međutim, velika čežnja roditelja za djecom, pozvala je u svijet dvojicu dječaka. Ljubav i strah pratili su njihovo odrastanje. Ubrzo je jedan od dječaka obolio. Živ je ali nemoćan. Mario je

ostao zdrav. Sada je ovdje pred nama. Uzbuden je da mu je pripala čast biti jedini i najmlađi poslužitelj na svečanoj sv. misi. Kada je Marijov otac čuo da smo došle pješice iz Splita, rekao je: - Moja je Danica već dvaput išla bosa, pješice, od Solina do Međugorja. Ne možeš je zaustaviti. Ona ide po snagu odozgo... -

Kada je počela misa, koju je predvodio msgr. Martin Vidović, poslanik Svete Stolice u Bjelorusiji, predao je biskupski štap starijemu poslužitelju, a on dječaku Mariju, koji je štap prihvatio, gledajući u nj kao u čudo. Molio je i pratio sv. misu. Iz daljine ga je pratio otac, uzbuđen, moleći: - Bože, ne daj da mi se i on razboli! Ne ostavi ga bez brata! Tražim li mnogo? Usliši me! -

I mi, koji poznamo ovu obitelj, molili smo: - Gospe Velikoga Hrvatskog Zavjeta! Smiluj se ovim roditeljima! Očuvaj ih u bistru umu, snazi i ljubavi! Ne daj da posrnu od boli. -

Slikali smo Marija. Nakon toga, otac upita: - Jeste li slikali moga Marija s biskupskim štapom? Hoće li biti jedna slika za mene? -

- Dakako da će biti, za takva oca, za takve roditelje! - odgovorismo.

Gledamo drugu razigranu djecu, koja trče uokolo i igraju se. Molimo za sve. Neka djece, neka roditelja! Gospe, usliši nas!

Prije nekoliko dana, u moru je nađeno dijete, koje je imalo samo dva dana.

Prije toga je ugušeno. Molimo Te i za ovoga anđela. Pronađi izgublenu ljubav i vrati je u naše živote!

Gospe, usliši nas!

Navečer, kada smo se umivali, prijateljica, iznad prstiju, vidje otvorenu ranu.

Putujući nismo spominjali tegobe, znajući da moramo doći do Gospina Otoka.

Na mojoj je nozi, nokat, na prstu do palca, pomodrio. Bol je uminula, a nokat će uskoro otpasti.

Split, 12. rujna 2006. god.

Ususret

MRVA OD SATA

Jedna se mrva zaustavi u prašini, do staroga drvenog sata.

Gledam ga u obiteljskom spomenaru, na slici vjenčanih darova, pokojnih Roditelja, iz 1937. godine.

Danas nije tako dopadan. Krug od kovine, koji je bio ostakljen i pokrivaio brojeve i kazaljke, davno je otpao, kao i mali kovni, četvrtasti okvir od drveta, za navijanje sata. Radio je bez prestanka, i onda, kada ga nismo slušali, a kamoli pomišljali da je svaki njegov tika-taka, označivanje vremena, da neprestano i brzo otkucava prolaz, sada skraćuje na najmanju moguću mjeru i odnosi nas prema budućnosti. Jednoga su dana, tri lijepo ugođena glasa, utihnula.

Sat je prestao zvoniti i označivati vrijeme.

Bilo je to kao da je netko izišao iz sobe i više se nije vratio. Podignula sam kukicu, na stražnjemu dijelu drvenoga sata, i otvorila vratašca. Dva glasa, kao dvije igle za pletenje, različitih duljina, od mjedi, ležala su na dnu slomljena.

Treći glas, treća mjedena igla, ostala je pričvršćena i sama je, jednim glasom, zvonila vrijeme, necjelovito, neumilno. Kada batić udari u druga dva glasa, u prazno, jer njih više nema, čuje se zvuk, sličan bolnu jeku. Morala sam ga prevariti, uvući ruku kroz vratašca i zaustaviti njihalo.

Unatoč svim lošim predviđanjima, za nekoliko je dana, dobri stari majstor vratio popravljene mjedene igle, a stari je sat počeo ponovno zvoniti.

Kada čovjek izgubi vrijeme, kaže: - Kasno je! -

Split, 26. rujna 2005. god.

PATNJA*

Patnja može biti osobno iskustvo,
tuđa patnja,
patnja bližnjega,
bliza i daleka,
patnja s neba,
Isusova patnja,
Marijina patnja,
Ivanova patnja,
Petrova...
Joba Strpljivoga patnja.

Dok joj sada, uza skute, sjedim, pokušavam se sjetiti svoga prvog susreta, gdje sam je našla, kako sam prepoznala patnju.

Kada je završio Drugi svjetski rat, imala sam pet godina. Jednoga dana, Djed me pošalje kupiti litru vina. Dade mi bocu i dinare. Otrčim niz ulicu. Dođem pred ulaz u vinariju, a onda ugledam jednoga starca sa štapom, odjevena u stare i iskidane hlače, s velikim šeširov na glavi. Hodao je polako, malo bi zastao, pa ponovno nastavio. Odlučih ići za njim, pitajući se, kamo on takav ide, gdje živi, kamo će... I tako, prateći ga, dođoh do Staroga splitskog perivoja, gdje starac nađe mjesto na zidiću i sjedne. Stanem ispred njega a dijete iz mene upita ga: - A, tko si ti? - On se tugaljivo nasmiješi i odgovori: - Ja san ti ni'ko i ništa, dite moje! - Uto prođe jedna žena i stavi dinar u njegov šešir.

A-ha! On je prosjak, zaključim, pa mu i ja dadoh dinar, koji mi je Djed dao za vino.

O ratu koji je netom završio, nisam još ništa znala. Ipak, shvatila sam da je rat nešto zločesto i da je sigurno radi toga moj novi poznanik nesretan i da pati, da je sve izgubio, da više nema ništa i

* Objelodanjeno u *Suncu*, Split, god. VII. (2004.), br. 9., str. 18.-19.

nikoga i da se zato zove prosjak. Odlučila sam još malo ostati kraj njega. Činilo mi se da mu je drago što sam tu, a kada sam morala otići, rasplakala sam se. Starom, drhtavom rukom, Prosjak me pomilova po kosi.

To je bilo kao blagoslov. Postadoh njegova prijateljica. Dolazila sam svaki dan s umotkom hrane i dinarom koji bi mi dali Mama i Djed.

Slušala sam kako stari Prosjak, prigušenim i isprekidanim zviždukom, odgovara ptičjem zovu i cvrkutu, koji se širio krošnjama u perivoju, skrivajući tako patnju pred znatiželjnim pogledima prolaznika.

Jednoga dana starac više nije došao. Nije došao ni sutradan. Mama i Djed rekli su da ga je sigurno Bog pozvao k sebi i da mu više nije ružno.

Ta prva patnja nepoznatoga bila je: siromaštvo i glad, nemoć i osamljenost, ali i patnja o kojoj je prosjak šutio, kojoj se nije suprotstavljao, nije se na nju ljutio, nije kleo ni proklinjao, a kada je došlo njegovo vrijeme, Bog ga je sigurno bogato nagradio!

* * *

Prosjakova patnja bila je uvod u sve druge patnje u svijetu, koji sam upoznavala. Patnja u nesrećama, ratovima, progonstvima, bolestima, smrti, u patnji djece, roditelja, branitelja, Domovine, mučenika, svetaca, često iscrpljujuća, gradeći bolnice, tamnice, groblja, beznadna i bolna!

Svenazočna, po širini i dubini, po tajni, patnja postaje sve teža.

Ne znam za drugi put u patnji, nego otvoriti je, prikazati je Kristu i učiti kroz njegovu muku, nositi je, hodati s njom, ne ljuteći se na nju, ne okrivljujući drugoga, bespogovorno je nositi. Kada je preteška, treba odahnuti, ići s njom svima postajama, padati i ponovno ustajati. A zašto ja? Zato jer te Bog odabrao, jer zna da ćeš križ iznijeti dokraja, da 'tvoja patnja ima smisla', da će te preobraziti, pročistiti, izmijeniti, osposobiti da uočiš i tuđu patnju,

da je uvažiš, obogatiš nadom, pomogneš podignuti i tuđi križ, dodati rubac, zahvaliti na daru patnje.

Patnja je dar s neba, koji nam se dogodio u čvrstoj povezanosti s Bogom, koji nam je dao komadić drveta sa svoga križa, da ga nosimo, da ne plačemo, da ne žalimo nego da molimo, da zaronimo dublje u njegovu tajnu na križu i da u patnji nađemo smisao za otkupljenje svojih grijehâ i grijehâ svijeta. Pokušavajući zamisliti tu veličinu grijeha i zla u svijetu, znam da je naša, tvoja i moja patnja, samo kap u oceanu, neusporediva sa silinom zla.

Nema male patnje. Patnja je uvijek velika. Da bismo je mogli prihvatiti, uprimo pogled u patnju s neba,

Isusovu patnju,

Marijinu patnju,

Ivanovu patnju,

Petrovu...

Joba Strpljivoga patnju,

u sve patnje!

Ne zato da bismo je uspoređivali i mjerili nego da bismo je učili nositi. Kada je okusimo, kada nas iscrpe, kada u nama ostane samo pročišćeni duh, vidjet ćemo da patnja nije kazna i prokletstvo.

Ona je zadaća i pomoć na putu prema otkupljenju.

Split, 9. studenoga 2004. god.

ZORA

Zora, ptičjim pjevom, razigrana, odvela me ususret ljudima, čuti ih, naći mrvu i podijeliti je, jer Tvoje smilovanje i danas nosi poruku. Ti se odzivaš svomu sluzi. Nisi ga zaboravio.

Hvala ti, Bože moj! Hodajući s Tobom bolničkim hodnicima, osjetih da se pred Tvojim Duhom sklanjaju sva nepovoljna rješenja, da je ovaj put, pobijedena snaga zlih stanica, dok je pred očima svijetlio veliki Krist, s oltara crkve Srca Isusova, kojemu svaki dan govorim: - Ti, Gospodine, sve možeš! -

Gledam čašu žuči, u rukama mnoge djece, mladeži, u rukama moga Ante... Getsemanski vrt postaje mjesto mnoštva boli, patnje, premali.

Molim Te, pripremi me, usmjeri me potpunu predanju, daj da se odljubim od svojih zemnih vrjednota i zamamâ! Neka i ta zla stanica dobije svoj smisao, neka bude ukor i pokora, jer sam slobodu, koju si mi darovao, zlorabila, otvorila vrata ovoj i svim drugim stanicama i nevoljama...

Daj mi da razumijem što znači 'moja mala kap' na zemlji i da se ništa ne će promijeniti, kada ona ishlapi, kada je više ne bude.

Ti ćeš biti jedina mjera koja će odlučiti hoće li, na kraju puta, ona biti osvjetljena dobrotom Tvoje milosti. Ti određuješ broj naših dana, a zorama daješ da, ptičjim pjevom, budu razigrane.

Neka Te slave, Bože naš.

Split, 21. svibnja 2004. god.

DJEVOJČICA SA ŠIBICAMA

Dar je primljen od Boga. On se, dijeleći drugima, umnožava, čudesno i neprestano raste. S prvom upaljenom svijećom u došašću, možda se vrati i Djevojčica sa šibicama, šćućurena uz pročelje kuće ili na tržnici, skrivajući se između toplih ogrtača kućanica, tražeći malo dobrote, dodir suosjećaja.

U njoj nema košarice ni kutije šibica, ne nudi, ne prodaje ih, ali, kada zapali šibicu, zasvijetli nada. Sa šibicom u ruci, kao prva upaljena svijeća došašća, svijetli, otapajući srca, pronalazi osmijeh.

Kada siromašna djevojčica zapali šibicu, to je najljepše svjetlo, koje prati Josipa i Mariju, na magaretu, prema stajici u Betlehemu, gdje će se roditi Spasitelj. Svjetlo došašća putokaz je prognanima.

* * *

One koje smo udaljili od sebe, jer ugrožavaju našu sigurnost, jer bi i oni nešto pitali, a mi to ne želimo čuti, uočiti će netko drugi.

Bog vidi naše male zemaljske sebičnosti, načine, kojima zatvaramo prilaze riječima i porukama.

Zato će širiti svjetlo i nadu, na putu kojim budu išli, a kamo god dođu, njegovi su sirotani!

* * *

Na međumreži tražim naslov *adventski vijenac*, *advent* i gledam mnoštvo slika, koje dočaravaju ljepotu velikoga iščekivanja, prizore gradske i seoske ljepote. Postavljam ih na zaslone, mijenjam ih, nađem neku još ljepšu od tih, pa ih zamijenim s vijencima, svijećama i cvijećem.

Nakon pregledanih tridesetak stranica *adventskoga vijenca*, zaustavih se pred slikom djevojčice, koja sjedi pred izlogom blagdanskim umotaka, slatkiša i čokolada.

Do njezinih čizmica je kartonsko pokrivalo, u koje će neki prolaznik spustiti lipu ili kunu.

Konačno sam na zaslon postavila sliku djevojčice. Zagledala sam se i u njezinu licu pročitala poruku došašća.

Nekoliko vremena vukla me je želja odabrati nešto blagdanskije i vedrije. Tada i u sebi prepoznah potrebu, škloniti i zaštititi se od teških slika svagdašnjice. Okrenem se i na radnomu stolu pogledam prvoga siromaha, prvoga prognanika, u kokosovoj ljusci, na slamicima, u bijeloj košuljici, nasmiješena. Fotografiram ga, tu kraj sebe, u svojoj sobi.

Osmijeh uboštva osvijetlio je i prekrrio stranice međumreže. Sja-jem dolaska zauzeo je prvo mjesto na zaslonu i nastanio se u momu srcu.

Rodio se Bog i čovjek...

Split, 15. prosinca 2005. god.

NA ZEBRI ŽIVOTA

Pokušavam pokazati lakoću susreta, premda nama starijima to nije lako. Prolazim dugom jednosmjernom i prometnom ulicom. Pola su pločnika zauzeli automobili, a prolaznici, mimoilazeći se, idu tamo-ovamo. I ja sam među njima. Svatko od nas misli da treba prvi proći tim uskim prolazom. Na ulicu ne smijemo, jer je promet velik, tri vozila voze u jednomu pravcu.

Gledam prolaznike. Svi, mlađi i stariji, koji mi idu ususret, očekuju da ću se ja skloniti ili se makar bočno okrenuti, da bih im omogućila prolaz ili, pak, da ću pričekati da oni prođu. Sklanjam se između zaustavljenih automobila, sa zadržanim smiješkom. Starijim prolaznicima pružim ruku i ponudim im da prođu... U toj se pažnji i razmišljanju neočekivano sučelim s mladom gospođom. Ona se povuče i reče mi: - Izvolite! - Ne sjećam se kada sam to posljednji put čula na ulici.

- Hvala lijepa! - odgovorim i učini mi se kao da je ta moja riječ ostala zvoniti u ušima ove mlade dame i u svijetu, u kojemu je ta riječ gotovo iščeznula i izgubila svoju pravu vrijednost. Osjećam da smo obje riječ izgovorile dovoljno glasno i jasno i da će je još netko čuti i izreći.

U nekoj drugoj ulici, kojom svakodnevno prolazim, gdje je manjak prostora popeo automobile na pločnike pa i pred prolaznike, unatoč nastojanju, još nisam nikoga susrela da bi se zaustavio, da bi propustio starijega ili onoga tko nešto nosi u rukama. Onuda prolazi mnogo djece, koja se vraćaju iz škole. Nekada ih desetak pričekam. Slušam ih i gledam kako rastu. Neke prvašice još prate roditelji, pa čekam taj prvi pozdrav, tu riječ 'izvolite, hvala Vam', vjerujući da djecu u školi odgajaju.

Ta je riječ, kao pozdrav, uvod u susret. Izgovarajući je, ljudi je oko nas prepoznaju. Osoba od susreta raste, stječe iskustvo, oštri pozornost, ne zaboravlja je, rado je se sjeća i često je ponovno priželjkuje. Susret može biti mir i dobro. Zato se treba događati, pa

makar i stariji zastao, zato jer on možda ima vremena, jer živi bez žurbe i rado se susreće, gleda i čudi se.

Nekada smo iz škole s učiteljima odlazili u pekaru vidjeti kako se mijesi kruh, a nekada u tvornicu gledati kako nastaju plastični stolnjaci i drugi proizvodi. Danas bi trebalo izići na ulicu i hodati, gledati i učiti kako se susreće. Za to ne treba knjiga prometnih znakova, ali treba riječ dobre osobe, prvoga učitelja, njegov primjer: na ulici, u autobusu, na zebri života.

Možda su ovi prometni tjesnaci, premda nekada smetaju, prigoda da se međusobno susretnemo i približimo?!

Sve živo, od mravi, kukaca i ptica, do onih većih Božjih stvočenja, kada se susretnu, zastanu i jedni drugima dadnu znak.

Mi ne ćemo, kao pas, zadovoljno mahati repom, ali će izraz našega lica biti uljudniji, promijenjen, proćućen. Bit će koristan i ohrabrujući onomu tko nam dolazi ususret.

Na kraju ovoga, kao da se pitam: - Kada i kako se prepoznajem u riječi i njezinu daru, upućujući se ususret sebi i tebi, čemu i komu, tepajući hvalu ili..., za susret ili..., zrcaleći se u njoj i njezinu korijenu, na zebri života? -

Split, 14. lipnja 2006. god.

NEKA BUDE VOLJA TVOJA!

Probudih se s neobičnim osjećajem, kao da su se bubnjići odlijepili od mojih ušiju i da trepere. Taj se osjećaj pretvori u nelagodu. Nazvat ću ga pravim imenom: strahom.

Odakle strah, jer si Ti stalno sa mnom, Gospodine? Zašto strah umjesto povjerenja, pa i ako si odlučio da ovo bude moje posljednje jutro?

Gdje je radost zbog susreta, gdje se skrilo srce zahvalno, kojemu si toliko opraštao? Zašto sam tako slaba, Isuse?

Nisi ništa rekao. Ostavio si primjer.

Ušutjeh. Nad glavom i licem slijevahu se bijele i crvene zrake Tvoga milosrđa. Bijaše svjetlo, toplo. Voliš me. Ponovno si mi pomogao. Tu si. Idemo zajedno, Oče moj!

* * *

Prije nekoliko dana, posjetih stara i mudra čovjeka, koji ima gotovo sto godina. - Ne znam zašto, ali Bog me još drži ovdje, pa neka bude kako on 'oće! - reče mi. Dok mu tijelo, iz dana u dan, slabi i riječ traži odmor od kušnji, nevoljko reče: - Za ništa sam! Pod dojmom sam pogoršana zdravlja. -

- Nisi li uvijek bio za Boga, pa si i sada!?! -

Što to nismo naučili, čemu se odupiremo, što hoćemo?

Jesmo li neumjereni, sebični? Jesmo li se previše okrenuli samima sebi, pa ne vidimo i ne želimo čuti ništa drugo?

Loše vijesti, nesreće, prijjetnje i mržnja između ljudi, izdajstva, umiranje mladih, djece, nasilje. Dira li to naše stare?

* * *

Neki je vozač taksija dovezao staricu u domski perivoj, dovukao je njezin veliki kovčeg i njezinu torbu i otišao. Ona je dotada, za

malo novaca, stanovala kod 'nekoga' u stanu. Prije tri dana, više nije tako i starica je dospjela na ulicu.

Ona također treba negdje biti. I njoj treba biti toplo. I ona bi prilegla i zaspala, odmorila se.

Ona ogladni kao i mi.

Nakon objeda, došla je policija i odvela je u Prihvatilište.

Mislim na nju i na sve ljude bez stana. Neka budu bliže našoj molitvi i suosjećajima!

U došašću i za Božić, češće ih uspoređujmo i mjerimo sa svojim potrebama i mogućnostima i uskladimo se. Nije naše osuđivati ih nego im pomagati.

* * *

Danas, u samoposluzi, jedna baka na blagajnu donese košaricu i reče blagajnici: - Sve mi ovo u košari triba, ali ti isto pripazi, jer neman više nego samo pedeset dvi kune. Šta ću? Ne mogu ništa, a šta je više od toga, uzmi i vrati nazad! -

U košarici nije bilo ništa što ne treba u siromašnu kućanstvu: tjestenina, paštete, mlijeko, kruh... i nekoliko najmanjih čokoladica s jagodom. Baka reče: - Evo, mogu li i ovo uzeti? Bolesni su mi unuci. Šta će in baba donit nego nikoliko najmanji' i najjeftiniji' čokoladica?! - Račun je ipak bio trideset kuna više nego je baka imala. Čovjek, u redu iza bake, tiho dade znak blagajnici da će on platiti tih trideset kuna, a blagajnica u bakinu vrećicu stavi i ostatak iz košarice. Baka nije odmah razumjela što joj se dogodilo, pa je malo zadržala i blagajnicu. Okrenula se čovjeku i, ne snalazeći se u tomu, pomilovala ga. Ne znajući kako mu zahvaliti, reče:

- Oprostite puno! Tila san vratit ovo šta nisan mogla platit. Šta mogu? Nisan želila prosit. -

Čovjek je, ne izustivši ni riječ, klimajući glavom, dao baki znak da je razumije i da je to ostala njihova tajna.

Što učiniti nego dopustiti da Bog u doba velike potrošnje, preko drugih ljudi pomogne onima koji nikada ne će napuniti svoju košaru?

Split, 27. studenoga 2006.

LJUBAV - OSTAVŠTINA

- Imaš dobre izazove. Piši! Nađi nakladnika! - savjeti su moga starog dvojca, od devedeset četiri i osamdeset šest godina.

Bih zatečena. Samo nas je troje: dva brata, po ocu, i teta, po mami. To je sve.

Nakon njih sam ja. U tomu nema reda. U to smo se, nedavno, ponovno uvjerali.

- To je nesigurno područje! Ostavi to! -

Barbe me još uvijek doživljavaju kao da sam njihovo dijete, pa me žele zaštititi.

Ne opirem se i unatoč njihovoj dubokoj starosti. Razlozi za odustajanje od povremenih nepromišljenih 'zaleta' prema rubovima političkih događaja posve su na njihovoj strani. Osim toga, još uvijek ih krasi živa mudrost i sačuvani razbor, pa mogu, zatvorenih očiju, slijediti njihove naputke i, bez dvojbe, usvojiti njihove sudove.

Našla sam se, sama, u vremenu, bez ikakva otpora prema starima, pa, stopljena s njima, vjerujem da mi Bog nudi posljednju prigodu.

Mlađemu je prije dva dana pozlilo. Jutros kaže: - Pomislio sam na smrt. -

Kada takvi ljudi nestanu, osim što nestane dobri čovjek, obiteljska 'riznica', životni suputnik naših nedoumica, postajemo siromašniji i šutljiviji za jednoga velikog i važnoga sugovornika.

U ušima zvoni njihovo upozorenje, koje ovih dana pritišće, opominje, ali i traži riječ, koja je, kao i dio naše sigurnosti, iščeznula s njima. Tada razumijemo da smo s njima zajedno, bili jaki i sigurni, ono što jesmo, da su oni bili sastavni dio našega duhovnog tkiva, iz kojega je onda, sve drugo raslo uspravno i zdravo.

Taj je osjećaj pratilo i vrijeme nakon Očeve smrti (njihova najstarijega brata). Sjećam se da bi, na koncu dana, prije spavanja, došao u sobu i sazeo dnevna zbivanja i svoje predviđanje. Bio je

zabrinut. Nije trebalo slušati krugoval a ni vijesti čitati. Bilo je onako kako bi on rekao.

Sjećam se našega zajedničkog odlaska u kazalište, kada je, poslije dugogodišnje šutnje, u Hrvatskomu narodnom kazalištu, ponovno bila postavljena Zajčeva opera *Nikola Šubić Zrinski*.

Malo nakon toga, pozvao me je da iziđemo dati potpis za Hrvatsku. Žurilo mu se, a trebao je još, samo malo živjeti, pa da zajedno pogledamo, kako se podiže i vihori nova zastava samostalne i nezavisne države Hrvatske.

Ljubav prema Hrvatskoj bila je njegova ostavština.

Momu starom dvojcu obećavam: ne mogu reći da se rastajem od politike, jer joj nisam nikada ni pripadala. Najstariji od tih troje, prije nekoliko dana, rekao mi je: - Imam dva plućna krila. Jedno diše za Boga a drugo za Hrvatsku. -

Ne želim unositi nespokoj u njihove stare dane. I meni treba mir. Dok su živi, i ja s njima želim jednako disati.

Split, 20. listopada 2005. god.

DOBRI MARKICA DAMJANOVIĆ

Zviježđe se počelo okretati, sunce leđa pokazivati a ljudi ćud. Tako je uvijek bilo, ali mi na to nismo pazili. Upravo zato nismo nikada govorili da su ljudi zločesti. Nismo ih iskušavali. Što sada, kada nije tako?

Sudar je jednom neizbježan i dobro je da to čovjek doživi dok još ne ostane posve sâm i zavisan o drugomu.

Danas u meni žive daleke, ljepše slike, za kojima žalim što ih više nema ili da će uskoro iščeznuti.

Još uvijek diše pošten i radišan, vjeran čovjek - običan, šutljiv. Na kraju starosti, pripravan je ostaviti ženu, djecu, koju je pošteno odgojio, unučad, koja je još do ljeta pažljivo slušala priče i djedove dogodovštine.

Pripravlja se ostaviti sklad podno brda Staretine, iz kojega izranja stara kuća, jednostavne i priproste obitelji. Ostavlja mirisno Livanjsko polje, mjesto mudrosti, pod starim hrastom.

Rado je i s ljubavlju promatrao čovjeka i kukca, leptira, blago, od kojega je živio, zemlju, koja je othranila njegovu obitelj.

Tumačio je mravlji nemir prije kiše, otkrivao dobrotu pčelâ i osâ. Bilo je nevjerojatno gledati ih kako slete na njegovu šaku, zaustave se na nju i potom odlete.

Ugrađeni se nemir, u jakim stvaralačkim rukama, polagano smiruje na drvu, željezu i kamenu. Tesarski pribor ubrzo postaje uspomena.

Bijaše uvijek koristan: u kući, u polju, među ljudima i blagom. Pastir je njime upućen na mir i spokojstvo.

Gledao bi, sjedeći pod starim hrastom, ispuhujući duhanski dim, miran i šutljiv, susjedna sela, nekada 'prijateljska' a sada neprijateljska. Brojio bi granate. Odšetao bi prema kraju sela, da bi vidio mjesto gdje su pale. Otkada je rat započeo, čekao bi unuke na povratku s bojišta. Svi su se bojali da ne naiđe na minu. U poslje-

dnje bi doba otišao krišom. Iščekivanje završetka nesretnoga rata tražilo je sigurno, malo mlade i jače srce.

S istoga bi mjesta očekivao povratak raseljene djece i unučadi. Nije želio u Primorje, a ni biti izbjeglica. Morao se vratiti iz Segeta, još 'prokopati grobno mjesto, jer se više tako ne ukapaju ljudi, kao nekad', govorio je.

U svjetlu njegove mudrosti, odrastahu djeca i brojna unučad.

Njegov je pogled dosizao daljine samo njemu znane, čekajući uvijek iznova ljeto i dolazak njegove djece, unučadi, njegovih sestara, zetova i nevjestica. Tada bi mu se radost zrcalila u zjenama.

Ljeto bi ubrzo završilo. Suza bi na ispraćaju uvijek kanula, a dane bi počeo ponovno odbrojavati. U predvečerje bi gledao spomenar sa starim slikama. Poštar bi donio i nove, od posljednjega ljeta.

- Vidi sat od sestre! - rekao bi. Sve bi gledao što je dobio i to bi čuvao kao svetinju. Prošlo je ljeto zaželio sat koji će se zaustaviti kada on umre, da se zna, kada se to dogodi.

Zemlja je plodna. Čovjek je za nju dušu dao. Sve zrije, raste, a ledina je puna boja, sada snijegom prekrivena.

Blago s obitelji živi, ne rastavlja se.

Nedavno spominjahu da je Markica za kilogram pure, kresao kamen, da je, radeći, u Crnoj Gori, kao zidar, pao i slomio obje ruke, a one ga istom sada bole. Mnogo je radio, a pribor se odnedavno počeo hladiti.

Veliki je majstor umoran i bolan. Uskoro će na put bez povratka, s brecajem zvonâ. Cijeli je život radio, pomagao, bio strpljiv i šutljiv. Svoju je ljubav i narav, sve svoje, ostavio podno Staretine, u staroj kući, svojima najmilijima.

Split, veljača 1995. god.

MOLITVA I.

Ne mogu se odlučiti za riječ. Vrijeme je kada riječ šuti.

Ne otkrih korijen zla. Ono izraste i priljubi se uz dobro, kao imela, crpeći iz njega hranu i snagu. Oslabi ga a dobro postade ranjivo.

Kako živjeti, dok zlo, razapeto kao paučina, robi dobro? Vidim li ja dobro? Razabire li moj sluh prave riječi ili ih nitko ne izgovara? Trebaju li ikomu? Tko bi ih slušao? Tko bi ih čitao?

Jutros poželjeh snimiti koju riječ, razgovor ugodni u prolazu. Ne čuh ništa vrijedno zapisa. Tko želi da budemo bezoblično mnoštvo? Zašto?

Bože! Gdje si? Dokada će Tvoje dobro biti skriveno kao tajna? Nema Te na ulici. U razgovorima se ljudi ljute na Te, osuđuju Te. Ne natječeš se, ne pobjeđuješ, živiš bez reklame, ne koristiš automate, ne javljaš se na mobitele, ne sjediš pred tv-zaslonima, ne ljutiš se, ne prijetiš, nisi u kafićima, u vijećima, povjerenstvima, nisi podmitljiv...

Bože! S drugom zapaljenom svijećom došašća skidam paučinu zla sa sebe, moleći da tako vazda ostane. Odričući pravo svakomu ropstvu, slobodna idem neravnim i prašnjavim puteljkom, ususret Josipu i Mariji, na magaretu.

Daj mi mir i pripravi me da budem dostojna betlehemske svjetlosti!

Split, 11. prosinca 2006. god.

MOLITVA II.

Isuse na putu, čiji dolazak iščekujemo! Molim Te za izgubljene:
- za Nenada, koji ne dopušta prilaz kuhinji, gdje bismo željeli nepomičnoj majci zgrijati juhu.

- Za Nenada, koji je u stanu ostavio samo jednu sijalicu, koju nitko ne smije upaliti. Bolesnu je majku teško njegovati u mraku.

- Za Nenada, koji je majci isključio Radio Mariju, pa ustrašena radio sluša preko slušalica.

- Za Nenada, koji ne želi preuzeti nikakvu obvezu prema majci, nego samo njezinu mirovinu.

- Za Nenada, koji kaže: - Uzmite je! Radite od nje što hoćete! Meni ne treba! -

Isuse, molim Te! Pomozi da pravo na pomoć i život bude svima ostvarivo.

Došašćem rasvijetli Zdenkinu sobicu!

Otopi led Nenadove bolesti!

Učini čudo!

Pripremi ih za *Tihu, svetu noć!*

Sv. Lucija, 13. prosinca 2006. god.

MOJA SREĆICA

Jutros smo Srećica i ja požurile, stale u red za kupaonicu, gurajući se sa školarcima i mladeži koja žuri na posao. Spremanje u sobi ostavile smo za popodne. Danas ćemo to učiniti temeljito.

Idući prema autobusu, Srećica upozna susjedu i poštara, uhvati me za ruku, uzme vrećicu s praznim plastičnim bocama i odnese je uličnom smetlaru. Vedro je i svježije vrijeme odgovaralo veselim školarcima, koji su zajedno s nama ušli u autobus. Žamor kao u razredu. Smijeh se proču autobusom. Srećica gleda kroz staklo i pjevuši, a potom, na postaji kraj glavne tržnice, zastane i kratkim uzdahom izrazi svoje čuđenje: - Ovo nisam još nikada vidjela. Ovdje je donesena cijela moja šuma. -

Lijepe i guste jelice stajale su naslonjene jedna o drugu. Rano je. Još nema kupaca. Malo dalje, prodaje se mahovina, cvjetni ukrasi.

- Jao! - uzviknu Srećica.

- Pogledaj! Obojani borovi češeri u srebrnoj i zlatnoj boji, mali zrnasti plodovi grmlja, sve u zlatnoj boji. Sve iz moje šume. Gdje je nestao moj lugar? Kao da nitko drugi ne voli šumu? - Iza jela vide se more i otoci. Autobus je otišao dalje. Srećičinu tugu ometahu smijeh i priče školaraca. Jedna djevojka reče: - Zamisli! Za tjedan dana moram polagati tri predmeta! Ne znam kako ću to uspjeti? - Srećica sklizne iz moje ruke i zaustavi se na djevojčinoj torbi.

- Trebaš me? Tu sam. Ja sam Srećica. -

- Ali, meni treba Velika sreća! - odgovori djevojka.

Na sljedećoj postaji, školarci iziđoše, a Srećica i ja nastavismo put. Grobaljski čempresi još bijahu orošeni. Hlad je dopirao sa svih strana, na rubove, sitnim šljunkom uređenih grobova, kao da je netko prosuo gljive, izrasle u hrpama, kao grozdovi. Srećica izmoli *Pokoj vječni* za sve. Idemo k velikomu bijelom križu na novom braniteljskom groblju, gdje, ispod vječnoga svjetla, u sitnu žalu, omeđenu bijelim kamenom, prazno čeka našu zapaljenu svijeću.

- Zašto ovdje ne gori nijedna svijeća? - upita Srećica? Uzme veliku svijeću medove boje, stavi je na sredinu a ja je upalim. Pomolismo se zajedno za sve naše branitelje, za sve one koji počivaju na ovomu groblju.

- Jesi li jutros sa sobom ponijela Nadu? - upita Srećica.

- Jesam. Nikamo ne idem bez nje! - odgovorih.

- Pričaj mi malo o sebi, da te bolje upoznam! -

- Što da ti pričam? Ja sam, kao što si čula, ispala iz torbe Velike sreće i otada sam uvijek mala, nikada dovoljna. Neupadna. Nitko me ne poželi, niti u meni vidi nešto vrijedno. Ako me netko i primi, rijetko me zadrži, jer sam mala i ne mogu biti velika, a ljudi imaju velike i skupe želje. -

- Srećice? Vjeruješ li u Boga i njegovu dobrotu? -

- O, da! Bog je i mene spasio kada sam ispala iz vreće Velike sreće. Nije dopustio da me pregaze. Želio je podijeliti Veliku sreću mnogima, ali oni se otimahu za nju i to još uvijek rade. Zbog toga jedni drugima u njoj podmeću krivotvorene vrjednute, nespornuzume, lažni sjaj, novac, oružje... Bojim se Velike sreće i vjerujem da je Bog sa mnom dobro postupio.

- O, draga Srećice! Daj mi ruku! To je dovoljno. Ako osjetiš da griješim, ako te uvrijedim, upozori me! -

Popodneвно bi nas sunce rado pomilovalo.

- Hajdemo, Srećice, prošetati do mora, da ti pokažem brodice, velike i male želje malih, običnih ribara i onih koji bezuspješno traže Veliku sreću!

Ako zaželiš ostati sa mnom, na momu stolu odaberi knjigu u kojoj želiš živjeti. Nađi stranicu na kojoj bi voljela vidjeti jaslice i Svetu obitelj. - Bit ćemo zajedno: moja Srećica i ja, obični Božji stvorovi.

Split, 15. prosinca 2006. god.

SRETAN BOŽIĆ I NOVA GODINA!

Budi i Ti dio mira Tihe noći,
Nezaboravljen
i rado viđen!
Tvoj mir s mirom drugoga nek' sjedinjen bude,
u svijetu,
na zemlji mir!
Dio Tvoga srca,
u miru, strpljiv,
nek' pobijedi zavist
dijela srca srdita!
Mir svih veličina, oblika i boja,
kad preplavi,
staze i putove,
kad nepregledno mnoštvo bijelih pahulja
dodirne Ti obraze,
zvona ponoćke izmame radost,
budi i Ti dio mira!
Osluhni kako je tiha, kako sveta noć!
Blagoslovljen Božić!
Na dobro Vam došla Nova 2007. godina!

Split, 20. prosinca 2006. god.

UBOŠTVO

Spasitelj dođe k meni i ostade sa mnom. Stavi ruke na me i zapovjedi miru da raste. Ostavi me uz skute uboštvu.

I drugi dođoše, darivahu ga, klanjajući mu se. Svi povjerovahu. Na Zemlju je došao mir.

Tako bi, dok odrastaše, kao drvodjelac, s Josipom, dok ne otkri licemjerno srce. Neki su drugi pisali zakone i pravila ponašanja za narod, a sami ih se nisu pridržavali.

Kada je Spasitelj poučavao u hramu, ozdravljao nesretne, počehu ga pratiti, uhoditi, 'prislušivati', potvarati i već mladu pripremati muku.

Mnogi nisu razumjeli njegove poruke, ali su ga pratili i išli za njim. Mnogi u nj sumnjahu, ali mu povjerovahu.

Ipak, u onaj dan, kao jedan, mnoštvo naroda povika: - Barabu! Barabu nam pusti! -

Putem se osipahu i do Golgote nestahu. Od velikoga mnoštva, na kraju, pod križem, s Marijom stajaše samo Ivan.

Nikodem donese smirnu i pomaza ga, a Josip iz Arimateje ga povi, pa ga položahu u Arimatejčev grob.

Strah i nevjerica pred praznim grobom. Taj put vidjehu ga samo njegovi učenici i njegova majka. To bijaše njegov drugi dolazak. I Toma mu povjerova. Budući da sve reče, sve ostavi i uziđe.

Učenici se razidahu na sve strane. Za njima izraste Crkva.

* * *

Psalmist kaže da je mir samo u Bogu. Krist ga je svima donio na Zemlju. Mi s njime ne postupismo kao dobri gospodari. Predadosmo ga u ruke jakima i moćnima. Čovjek izgubi mjeru. Bez Božjega mira, uznemiri se srce njegovo a on postade plijen lice-mjera. Govorimo ali ne činimo dobro. Istinu podčinismo zemaljskim mjerama.

Bog nas podsjeti da je on put, istina i život.

Uboštvo ove noći bijaše primjer radosna iščekivanja, pripravnosti za svaki trenutak Božje volje, u kojemu čovjek nema što dati ni ostaviti, nego se sav njemu predati. On vjeruje, živi na njegovu putu, u njegovoj istini, do Uskrsa.

Split, 27. prosinca 2006. god.

Do kraja vremena

HRVATSKI VOJNIK MARIO LUETIĆ

Kao istom završeni, najbolji, mladi inženjer brodogradnje, premda iz siromašne obitelji, u Župi Biokovskoj, odbio je primamljive ponude iz tuđine i javio se za obranu hrvatske grude i prošao sva bojišta, na posebnim zadacima.

Kao nerazdvojni Antin prijatelj, prihvatio je biti Jakovljevi krsni kum a Jakov danas ima dvanaest godina. Za tu je prigodu imao na raspolaganju svega nekoliko sati. Došao je u Split. Bio je na sv. misi i krštenju, ali je morao ubrzo otići.

Rekao je da je biti krsni kum velika obveza i da će se brinuti o Jakovu. Muškarci su još odvojeno razgovarali o političkom stanju, a mi smo ga pitale kada će se vratiti. Nasmijao se i rekao: - Vidimo se uskoro! -

Jedno smo jutro dobili vijest da je naš Mario, poginuo od neprijateljske ruke. Kada je dotrčao pomoći i spasiti pogođenoga sudborca, ostali su oba mrtvi.

Župa Biokovska i Luetići su proplakali, a roditelji su i braća zanijemili.

Kada je Jakov pitao tko je njegov krsni kum, kako se zove, gdje je, zašto ga nikada nije vidio?, tata mu je Ante ispričao priču o ljubavi koju čovjek nosi prema Domovini, da je ta ljubav dala snagu svima njima da se bore za Hrvatsku i da su mnogi za njezinu slobodu poginuli.

- Takav je, Jakove, bio i tvoj krsni kum: Mario Luetić. Ti znaš da svaki put, kada iz Zagreba idemo u Split, jedan dan odlazimo u Župu Biokovsku, poljubiti mu roditelje i zapaliti svijeću na grobu tvoga kuma, našega časnika Hrvatske vojske, kojemu je Domovina bila prva velika ljubav. - reče tata Ante sinu Jakovu.

Split, 16. listopada 2005. god.

MOLITVA VJERNIKA

1.) Bože! Pošalji svoga sv. Anđela! Uništi teške optužbene uze! Otvori vrata haške tamnice! Oslobodi generala Antu Gotovinu i sve druge zatočene hrvatske generale i branitelje-uznike, kao što si oslobodio sv. Petra iz Herodova zatočeništva! Molimo te.

Gospodine, usliši nas!

2.) Bože! Ti si jedina istina i jedini sud. Pri uhićenju generala Ante Gotovine, nađeno je Sveto pismo, iz kojega je on crpio vjeru u Tebe i krijepio se tvojim svetim mirom. Budi mu blizu! Odagnaj od njega malodušje! Osokoli ga našim molitvama i zajedništvom vjerne mu Domovine! Molimo te.

Gospodine, usliši nas!

3.) Za naše branitelje, za njihovo duševno i tjelesno zdravlje! Zaštiti ih! Ne dopusti da ih nadvlada suhoća njihove duše. Ojačaj ih u vjeri! Vrati im kronicu i ponos oko vrata, pobjedničku svijest, a nama pripravnost, da bismo im u tomu pomogli, surađujući s tvojom neizmjernom ljubavlju! Molimo te!

Gospodine, usliši nas!

4.) Svima našim braniteljima, koji su, u svomu životnom beznađu i malodušju, dignuli ruku na sebe, oprosti njihovu slabost i daruj im vječni mir, a njihove obitelji ojačaj na putu svjedočenja tvoje istine i ne ostavljaj ih u sumnjama! Molimo te.

Gospodine, usliši nas!

5.) Za sve poginule, bez grobnoga humka i znaka, neka im tvoja ljubav, Bože, bude radosno i vječno pouzdano uzglavlje, a tvoje svjetlo znak da su zauvijek spašeni! Molimo te.

Gospodine, usliši nas!

6.) Za djecu, supruge i roditelje poginulih branitelja. Učini da im budemo suosjećajni, riječima i činima, da u njihovoj žrtvi, prinijetoj za Domovinu, nalazimo razlog i temelj naše slobode i tvoje svete volje! Molimo te.

Gospodine, usliši nas!

7.) Za sve utamničene hrvatske generale i uznike u Hagu i u Hrvatskoj, iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine, molimo te! Usliši njihove molitve! Daj im snagu da u miru i dostojanstveno podnesu zatočeništvo i zdravi se, duševno i tjelesno, vrate slobodni. Čuvaj njihove obitelji! Ne prepusti ih zaboravu, a nama daj ustrajnost u molitvi i dobročinstvima! Molimo te!

Gospodine, usliši nas!

8.) Bože! Nagradi domoljublje i žrtve pok. hrvatskoga predsjednika dr. Franje Tuđmana, ministra obrane pok. Gojka Šuška i svih pokojnih generala i branitelja! Molimo te!

Gospodine, usliši nas!

Split, veljača 2006. god.

POZIV

Dragi branitelji, kada kažem da vam šaljem ovaj poziv, to znači da vas samo poštujemo, da želimo zdravlje vama i vašim obiteljima, mir vašim srcima, da sačuvamo sjećanje na vašu žrtvu u Domovinskomu ratu, i reći vam: vječna vam hvala!

Sjećam se preprjeka na solinskomu raskršću i vaših straža. Tada smo se zaustavljali, ostavljali vam krunice, uštipke, tople napitke u topličicama, sve što smo znali da će vam biti drago i pomoći vam na onoj velikoj zimi. Bila je zima od zime i zima od zebnje, ali je u srcu grijala toplina zajedništva. Odjednom, tada, kao da smo se svi poznavali, da je cijela Hrvatska bila jedna velika obitelj, kao da smo svi klečali pred istim hrvatskim križem. Bez oružja s vama se nikoga nismo bojali, puni pouzdanja u Boga, i sigurno, predvođeni hrvatskim predsjednikom dr. Franjom Tuđmanom, stajali smo pred *Bljeskovima* i *Olujama*, a vi ste postali snaga, koju više nitko nije mogao zaustaviti.

Tada sam bila, na jedan dan, u livanjskoj okolini, 18 km od Livna prema Grahovu, u pitomomu hrvatskom selu Strupniću. Prije ulaza na asfaltnu cestu pisalo je: - Ulaz u hrvatski raj! - Bila sam u jednostavnoj katoličkoj obitelji, kada je došla hrvatska vojna služba, s kojom su otišla dva brata, dva sina, dva unuka iz te obitelji. Odlazak u rat. Ozbiljna lica, kratka molitva i križanje s grančicom, umočenom u blagoslovljenu vodu. Krunica oko vrata. U razgovoru nam rekoše da nemaju pripremljena mesa ni mlijeka, jer su se u selu dogovorili da svaka kuća ima svoj dan kada kolje životinje i nosi, dogovorenim prijevozom, hrvatskim braniteljima u Hrvatsku.

Dragi naši branitelji! Ne mogu se sjetiti Domovinskoga rata a ne sjetiti se svih Hrvata, koji su bilo kako sudjelovali i pomagali Domovinski rat, od Hrvata u Bosni i Hercegovini i Hrvata diljem cijeloga svijeta.

Sada kada više nema rata, a kada je u mnogim srcima nemir, a negdje i nered, kada se između nas događa nešto što nije dobro, kada mnogi od nas možemo čuti: 'Ovdje više ni Bog ne može pomoći!', mi obični mali ljudi vjerujemo da je vama mnogima teško, da je osjećaj poniženja i obezvrjeđenja vašega ratnog uloga teži od nestašicâ, koje možda sada podnosite, ali vjerujemo da molitvom od Boga možemo izmoliti mir u sebi, da potom, vođeni Duhom Svetim, Duhom mudrosti, možemo raspoznati dobro od zla, od lažnoga sjaja, sumnjivih ponuda, obećanja i zavođenja.

Moramo se pročistiti, povjerovati, susresti se s Bogom, ako ga želimo čuti. To nije lako, ali to će, dragi branitelji, biti vaša druga velika pobjeda.

Split, 25. veljače 2006. god.

HRVATSKA SLOBODA I HRVATSKO SUŽANJSTVO

Emisija *Vjera i život*, na Radio Splitu, 18. veljače 2006. god.

Voditelj: dr. don *Ivan Bodrožić*.

Pitanja za gospođu *Miru Donadini*, socijalnu radnicu u mirovini.

Dr. *Ivan Bodrožić* (dalje: I. B.): - Kako je došlo do toga da ste svoje vrijeme i snagu usmjerili prema pomoći braniteljima? -

Mira Donadini (dalje: M. D.): - Nenamjerno. Što više o tomu razmišljam, odgovor se mijenja: Božjom voljom, bez koje se ništa ne događa. U to vjerujem. Naime, sa svoga sam svakodnevnoga posla, neobično, 'skrenuta', upravo 'pomaknuta', prema braniteljima. -

I. B.: - Prvi ste se put zauzeli, prigodom skupa pomoći zatočenomu hrvatskom generalu Anti Gotovini. Što ste tada učinili? -

M. D.: - Dva dana prije skupa potpore generalu Gotovini, na Obali, telefonski me je nazvala jedna doktorica, klinička psihologinja iz Floride, i zamolila me da učinim sve da bi skup potpore generalu Anti Gotovini na Obali bio samo potpora i svjedočenje o generalu Gotovini, a (nikako) ne protiv bilo koje vlasti, i naglasila: to je skup za a ne skup protiv bilo koga. Zamolila me je da tada zavežem žute vrpce oko stupovâ i stabalâ i da na mjesto održavanja skupa odnesem žute ruže. Rekla je da je žuta boja Papina boja, pa da zato žuta ruža bude znak Ante Gotovine (žuta vrpca, doduše, nije plod naše uljudbe, ali je mi preuzimamo, kao znak iščekivanja povratka Ante Gotovine i svih drugih zatočenih hrvatskih generala, iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine, iz zatočeništva.)

Sve se događalo u velikoj žurbi. Doktorica me je brzoglasno dva dana savjetovala. Ne izlazim često, ali sam bila oduševljena. Kupila

sam ne znam koliko metara žute satenske vrpce i probadača, došla kući i počela rezati, spajati i slagati u vrećicu. Na dan skupa, rano ujutro, otišla sam na Tržnicu i ondje kupila rukovet žutih ruža. Bilo je burno jutro.

Molila sam da Bog dâ da sve prođe u miru. Nisam mogla vezivati žute vrpce oko stabalâ i stupovâ, sama i bez ičije pomoći, pa sam se odlučila za žute vrpce, koje će sudionici skupa pričvrstiti na zavratku dovratka. -

I. B.: - Koga ste potaknuli da stavlja ili dijeli žute vrpce i žute ruže? -

M. D.: - Sjetila sam se drage gospođe Marije Grubišić, majke poginuloga branitelja, za koju sam bila sigurna da će biti na ovom skupu, i nazvala je. Zamolila sam je da se nađemo kraj Marulićeva spomenika. Veoma kratko, s nekoliko riječi, predala sam joj vrećicu s trideset sedam žutih vrpca i rukovetom žutih ruža.

Zamolila sam je da ih uruči generalima i govornicima na skupu. Tako veliki skup, a tako malo žutih vrpca!

U svojoj sam knjižnici našla značku Ante Gotovine, koju sam dobila na predstavljanju neke knjige, ne sjećam se koje... Pridružila sam je žutoj vrpci i stavila je na zavrtak. Danas je više nemam, jer me je na ulici zaustavio jedan mladić i zamolio me da mu je dam, što sam rado učinila.

Još nešto o znački. Sljedeći će tjedan još nekoliko marljivih osoba napraviti još stotinjak značaka sa žutom vrpcom, koje ćemo podijeliti okupljenima u crkvi Sv. Ante na Poljudu, prije sv. mise, koja će u ožujku, biti za generala Antu Gotovinu. Tada ćemo zavezati žutu vrpca oko čempresa. -

I. B.: - Kako ste se upoznali s doktoricom iz Floride? Čime se ona bavi? -

M. D.: - Doktorica me je našla na stranici *Hrvati AMACa*, na kojoj se pisalo o vezivanju žute vrpce za generala Gotovinu, a otvorena je njegova stranica potpore, koju posjećuju Hrvati iz cijeloga svijeta, i gdje je ona našla i moje ime. Sve je to u redu. Međutim, Doktorica nije mogla znati da iza toga stoji osoba, koja je u trećoj životnoj dobi i dio poslova obavlja na računalu, u svojoj sobi, a sve rjeđe izlazi iz svoga stana.

Doktorica je podrijetlom iz Korčule, odakle su došli i moji predci. Njezin je suprug dr. neuropsihijatrije, a ona je doktorica kliničke psihologije. U svomu se radu osobito zanima za samoubojstva isluženih vojnika s kojima i ona radi. -

I. B.: - Što Vam je savjetovala i na što Vas je ona poticala? -

M. D.: - U prvim je našim razgovorima predložila održavanje sv. mise za generala Gotovinu, zajedničku molitvu s braniteljima, poticanje zajedništva, okupljanje, međusobno razumijevanje i pomoć. U rastu i sazrijevanju tih skupina, stvara se uvjet za duhovnu obnovu, duhovno odrastanje i hodočašće u Rim. Poteškoća koju osobito ističe je samoubojstvo branitelja. S njih treba skinuti ljagu zločina, što bi, čini se, željeli nezadovoljni 'susjedi'. Ona drži da sustavna zaštita branitelja mora biti žurnija.

Budući da ona radi na istraživanju samoubojstava isluženih vojnika, preporučuje da bi se ta poteškoća izdignula na razinu Hrvatske biskupske konferencije i da bi se upriličio znanstveni skup, u koji bi se uključila Crkva i struka, iz čega bi se trebalo vrjednovati samoubojstvo branitelja. Vjerujemo da i Crkva o tomu ima što reći.

Živeći u slobodnu svijetu, ona razmišlja i o kaznenoj odgovornosti ustanova zbog potvore za zločine u Domovinskomu ratu. Ne manje je važan prijedlog da branitelji moraju znati i naučiti engleski jezik, što je nužno, radi suradnje s međunarodnim sudo-

vima za zaštitu njihovih prava, te da moraju biti i informatički izobraženi.

Ona uvijek poručuje: - Šaljite glasnu poruku braniteljima! 'Ne ubijajte se!' Vi ste bit Hrvatske, živi svjedoci Domovinskoga rata! Ako vas ne bude, više ne će biti ni Hrvatske! -

I. B.: - Što Vam je Doktorica rekla kako zaštititi branitelje od samoubojstava? -

M. D.: - Na početku i na kraju naših razgovora, ona reče da zaštitu svih branitelja, Ante Gotovine i svih drugih zatočenih generala iz Domovinskoga rata, treba povjeriti Bogu i njegovim zastupnicima na zemlji.

Ja dodajem da treba biti s njima, među njima, okupiti ih, moliti s njima, biti im prijatelj, slušati i čuti ih, odazvati im se, uočiti ih, ne zaboraviti ih, ne ponižavati ih, ne obezvrjeđivati ih, ne krivotvoriti njihov obrambeni rat. Treba im vratiti ponos pobjednikâ, zahvaliti im za njihove žrtve, koje su podnijeli za sve nas. Sve se to treba odvijati u krilu Crkve, u zajedničkoj molitvi, u okupljanjima, razgovorima, u miru, koji je, slutim, u mnogima narušen, a negdje i izgubljen. -

I. B.: - Što Vi i ona mislite što bi Crkva mogla učiniti da bi se pomoglo tim mladim ljudima? -

M. D.: - Ako ne povjerujemo, nema lijeka. Ovdje mislim na duhovnu odrednicu, na duhovno a ne na tjelesno zdravlje. U tomu Crkva i danas mora biti učiteljica i voditeljica.

Sve ovo dosada izrečeno, dakle, pomoć braniteljima, da bi se spriječilo daljnja samoubojstva, trebalo bi dogovoriti u Biskupijama, sa svećenicima koji rade u toj duhovnoj skrbi.

Slušam neki dan, našega poznatog dr. Tomislava Ivančića, što kaže za jednoga bolesnika oboljela od shizofrenije. On kaže da nije

izliječen, da i dalje nosi tu bolest, ali on živi i radi. Zamislite koliko bi nam trebalo dobrih ljudi, da bismo pomogli drugima, da i ti drugi žive i rade! -

I. B.: - Koliko mi je poznato, Vi ste se odlučili i za neko malo istraživanje o tomu što se u Hrvatskoj Crkvi radi da bi se pomoglo braniteljima. Što ste otkrili? -

M. D.: - Ne bih rekla da je to istraživanje. To je jedan mali uvid, u kojemu sam, četirima našim Biskupijama, postavila isto pitanje: 'Postoji li dogovorena duhovna skrb za branitelje? Ako to činite, ako je dobro, priopćite nam Vaša dobra, plemenita iskustva, a mi ćemo ih slijediti i provoditi?' -

Zanimljivo je odgovorio biskup dr. Mile Bogović. Najprije je zahvalio što sam ga potaknula na dobro, a onda je iskreno rekao da dosada nije ništa na tomu radio, ali će promisliti što može pa će nešto učiniti. Nakon desetak dana, na stranici Hrvatskoga katoličkoga radija, čitam vijest da je u Gospiću bilo klanjanje Presvetomu, u kojemu su branitelji molili za branitelje. Nije li to divno?

Hvale vrijedan odgovor došao je iz Đakovačke i Srijemske biskupije, u kojoj postoji posebno biskupijsko povjerenstvo za duhovnu skrb o braniteljima. Njihov je voditelj o. Stanislav Šota. On je neki dan, u Glasu Koncila, ponovno govorio o obezvrjeđivanju braniteljskih poteškoća i vrjednota.

Dobivši makar i površni uvid, zaključila sam da se duhovna skrb upriličuje ondje gdje se traži ili gdje se prepoznaje da ona treba. To znači da branitelji u svojim župama trebaju očitovati takvu potrebu da branitelji iz braniteljskih udruga, HVIDRE, udruge suprugâ, djece i roditelja mogu predložiti, zatražiti na razini Nadbiskupije splitsko-makarske da se u crkvi upriliči zajednička molitva ili klanjanje Presvetomu..., ili, u korizmi, put križa, da molitva bude jednom u tjednu, da jednom u mjesecu bude sv. misa, da sami napišemo ili predložimo uvod u molitvu krunice, da tako, pred

sobom, imamo uvijek nakanu, da vjerujemo u moć molitve, ako ona potječe iz čista srca, i da nas Bog ne će ostaviti. -

I. B.: - Ima li u našem gradu već zajedničkih molitava za branitelje i s braniteljima? -

M. D.: - O tomu nemam pouzdane podatke, osim da je molitva, svakoga utorka, za generala Antu Gotovinu, u crkvi Sv. Ante na Poljudu, a od ožujka će, svaki mjesec, biti i sv. misa na tu nakanu.

Međutim, upoznata sam da u tomu dosada ne sudjeluju branitelji. Ova se molitva održava već godinama, još iz doba kada su vjernici molili za dr. Franju Tuđmana. Spominje se molitva za generala Antu Gotovinu i u crkvi sestara anćela. -

I. B.: - Tko se brine o tim molitvama i kada se održavaju? -

M. D.: - Vjernici se sami okupljaju, s prethodnom gvardijanovom suglasnošću, a one se održavaju, u pravilu, pola sata prije početka sv. mise. -

I. B.: - Namjeravate li još nešto učiniti? -

M. D.: - Zamišljam iznošenje iskustva, npr. s o. Stanislavom Šotom, iz Đakovačke biskupije, što bi bio naš prijedlog, ili u župi u Pakošanima, u kojoj su veoma marljivi župnik don Ivica Jurišić i s. Aurelina Kutleša. Osim molitve i izrade žutih vrpca i značakâ Ante Gotovine, priprema se vezanje žute vrpce oko mjesnoga zvonika. Oni su se, svojom potporom generalu Gotovini, javili i na njegovu međumrežnu stranicu Hrvati AMACa. Međutim, držim da tu suradnju i dogovore treba voditi Crkva. Mislim na osobu zaduženu za duhovnu skrb branitelja. Ono što može učiniti skupina

vjernika-članova braniteljskih udruga je privući druge članove, otvaranje udruga prema Crkvi i Bogu, biti, da upotrijebim naslov Vaše nove knjige, *Srce na putu spasenja*. -

I. B.: - Držite li da bi ih trebalo biti više na našim župama? -

M. D.: - Razmišljajući o tomu, najprije sam vidjela stvaranje jedne zajednice, za koju će se dogovoriti vrijeme i molitva, primjereno vremenu u godini i njezinu rastu, koja bi, potom, taj uzorak usavršavala i prenosila u svoju župu (pritom mislim na malobrojne osobe za duhovnu skrb o braniteljima po župama).

Najpovoljnije bi rješenje bilo da se molitve i svete mise branitelja za branitelje i generala Antu Gotovinu upriliče po župama, pa da, možda, dvije župe mole zajedno?

Sa s. Emom Damjanović otišla sam o. Luki Prceci, u crkvu Sv. Dominika. On se suglasio da se ondje moli za generala Antu Gotovinu i branitelje. Nakon toga je to isto trebalo dogovoriti s još trima župama. Međutim, to, zasada, nisam uspjela. 'Zapela sam.' Trebala bih dobiti mišljenje ili preporuku Dekanata ili Nadbiskupa. Procijenila sam da sam možda, pošla pogriješnim putem, pa sam se sada usmjerila prema onomu što već postoji, od sjemena koje je već posijano i treba rasti. -

I. B.: - Bi li se udruge i branitelji trebali više brinuti o svomu duhovnom stanju? Kako mogu pomoći udruge da bi se ovakva skrb poboljšala? -

M. D.: - Treba se otvoriti. 'Ustanimo, hodimo!' naziv je Vaše emisije na TV Jadranu. Upravo tako! Pomalo izgubljeni, u svakodnevnom životnim mukama, u borbi, koja je sada nemilosrdnija sa svojim, branitelji se iscrpljuju, a duh žeđa. Mislim da se ponovno treba uputiti prema izvoru. -

I. B.: - Vjerujete li u uspjeh tih i sličnih poticaja? -

M. D.: - Dopustite da na posljednjih pet-šest pitanja kažem samo jedno, kao povod, što sam željela, što još uvijek želim, da Vi i ja znamo tko bi što trebao učiniti, da bismo stvari promijenili, da bi bilo bolje. Dakle, odsada molimo zajedno s braniteljima tu, ovdje, sada!

Idemo ih tražiti, idemo naći njihovu krunicu! Vi ćete to učiniti u propovijedi, na misi, a mi ćemo ih na to podsjetiti.

Dragi branitelji! Hvala Bogu što me je on preko domoljubne Doktorice iz Floride, pokrenuo prema vama. Koristim prigodu i pozivam vas da dođete u crkvu Sv. Ante na Poljudu, gdje ćemo, od ožujka, svaki mjesec, imati sv. misu za generala Antu Gotovinu, za sve zatočene hrvatske generale iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine. U molitvi vjernika sjetit ćemo se svih poginulih branitelja. Molit ćemo za snagu i milost za djecu, supruge i roditelje poginulih branitelja, i za pokoj vječni našem pokojnom predsjedniku, dr. Franji Tuđmanu. Ondje se još uvijek, svaki utorak (na dan sv. Ante), u 16,30 h, moli krunica za generala Antu Gotovinu.

Stavite obavijest o sv. misi i molitvi krunice na oglasne ploče, u Hvidrinim prostorijama i u prostorijama udrugâ. Neka se zrcali Božje svjetlo! Od njega bježi svako zlo. Ne bojte se!

Kada budemo u sebi imali mir, moći ćemo ga i drugima omogućiti, ako je Bog s nama. Kada smo zajedno, jači smo. Tada sve nevolje, sva iskušenja oslabe, jer kada je Bog s nama, tko će protiv nas!? Vjerujte!

Danas nas zamišljam kao mnoštvo cigla, koje, da bi mogle postati jaki zid, jaka Crkva, moraju biti povezani žbukom. Ta je smjesa naša vjera i naše pouzdanje, naša snaga i zajedništvo, koje moramo osnažiti molitvom, da bi se naše prozbe smilile Bogu. Za kraj ostala je molitva i poziv nas običnih, malih ljudi...

Želimo, na nama jedini mogući način, očitovati svoju sućut s generalom Antom Gotovinom i svima utamničenicima hrvatskim generalima i hrvatskim braniteljima-uznicima, svjedočiti za njih i

za sve branitelje, za njihovu pravednu borbu i hrvatsku obranu. To želimo činiti tjednom molitvom i mjesečnom sv. misom.

Želimo da ova podrška traje do povratka generala Ante Gotovine i drugih hrvatskih generala i branitelja-uznika, a kada oni budu slobodni, bit ćemo svi slobodni, a i Hrvatska će biti slobodna.

Bili bismo počašćeni, ako bi nam se u ovomu plemenitu naumu, pridružili: HVIDRA i udruge branitelja Domovinskoga rata, udovica i roditelja poginulih branitelja, da bismo vrijeme, koje je preostalo, iskoristili više moleći, učinkovito se međusobno pomažući i razumijevajući.

Vjerujemo da tako okupljeni i pročišćeni u Kristu možemo moliti milost od Boga za slobodu našega generala Ante Gotovine i svih drugih generala, za sve hrvatske utamničene generale iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine, za duševno i tjelesno zdravlje naših branitelja i za vječni pokoj predsjedniku hrvatske samostalne države dr. Franji Tuđmanu i svima poginulima za hrvatsku slobodu, državu i hrvatsko dostojanstvo. Molimo Boga i ostanimo obični i mali ljudi! Tako neka bude! -

Split, 18. veljače 2006. god.

I U MOMU SRCU VUKOVAR SVIJETLI

Dragi naši patnici, dragi Vukovarci, protjerani, u povorci sa smotuljkom u ruci, s imovinom u vrećicama!

Dječice, sada već odrasla, ako ste preživjeli?

Stari, nemoćni, u kolicima prevoženi kao cigle, pred smrt poniženi s najcrnjim svršetkom, izgorjela ognjišta, s Domovinom u srcu!

Muževi - junaci, svi Siniše Glavaševići, između četničkih stroj-nica poredani, rukama iza glave, u povorkama prema jamama razbacani!

Žene, majke Vukovarke, izmučene, ponižene, rastjerane po daščarama u progonstvu, kao gosti koji su se predugo zadržali čekajući na povratak.

Draga djeco, odrasla bez Vukovara! Dragi odrasli, ostarjeli bez Vukovara!

Svi dragi Vukovarci, koji su se vratili i oni koji se još nisu vratili! Svi u crno zavijeni, do bijeloga križa, uz koji će danas biti ruža položena! Svi nestali!

Djevojčice sa slike, čije je zaplakano lice u protjeranoj povorci, obišlo cijeli svijet i reklo mu o vukovarskoj patnji i nesreći.

Svi dragi, koji su ostali u vukovarskoj bolnici, radeći i skrbeći se za ranjenike i bolesnike i prošli pakao stotine dana u Vukovaru i onima koji su zauvijek odvedeni, svima vama izražavam svoje duboko poštovanje i divljenje.

Sjećanje na vaše žrtve i nesretno iskustvo u meni rađa osobito duboke osjećaje. Željela bih vas, u ovoj tužnoj obljetnici, sve čvrsto zagrliti i s vama podijeliti tišinu vukovarskoga groblja.

U momu će gradu danas popodne biti sv. misa, u čast vukovarskim nevinim žrtvama, a potom će, uzduž Vukovarske ulice, biti zapaljene svijeće pod naslovom *I u momu gradu Vukovar svijetli*. Boga molim da se one u nama nikada ne utrnu!

I u momu srcu Vukovar svijetli.

Split, 18. studenoga 2004., doručeno 14. studenoga 2006.

SLOBODNA BOŽJA HRVATSKA

Osamnaestoga studenoga 2006. god., u 8 sati, bila sam u emisiji *Vjera i život*, koju na Radio Splitu uređuje katolička novinarka, gospođa *Danira Matijaca*.

Nakon brojnih telefonskih poziva, SMS i elektroničkih poruka i čestitki na ulici, odlučih tekst prenijeti i na svoju web stranicu.

Osobno iskustvo, koje sam ponijela iz ove radio-emisije, je svjedočenje da živim u slobodnoj Hrvatskoj, u kojoj sam mogla slobodno govoriti, sjećati se, poručiti i ono o čemu se često šuti, a da Urednica nije kratila neke moje rečenice a kamoli ih krivotvorila.

Slušajte *Vjeru i život!* Javite se, surađujte, budite i Vi kamenčić postojanosti slobodne misli, slobodne Božje Hrvatske!

Split, 19. studenoga 2006. god.

Pitanja i odgovori za emisiju *Vjeru i život*, Radio Split, 18. studenoga 2006., u 8 h, urednica i voditeljica, gospođa *Danira Matijaca*

Urednica (dalje: *UR.*): - Kakva Vas sjećanja povezuju s 1991. godinom? -

Mira Donadini (dalje: *M. D.*): - Imala sam kasetu s govorom dr. Franje Tuđmana, gdje on, prije svih ovih nemilih događaja, u jednomu govoru, očajnički, upozorava hrvatsku javnost o veoma tešku stanju, u kojemu se Hrvatska našla, osobito na gospodarskomu području. Kaže da se sve daje u besćenje, da je vlast u potpunu rasulu, svjesna da su ovo posljednji trenutci Jugoslavije.

Potpisi za Hrvatsku su predivno sjećanje pa za moje Splitsane i druge, koji su to postali, želim pročitati pjesmu: *Rvacku*.

Izbor dr. Franje Tuđmana za *predsjednika Hrvatske*, s tolikom većinom, postotkom, koji još dugo nitko ne će dostignuti, bilo je nezaboravno sjećanje.

Strahovali smo od vojske, jer smo znali da to, premda smo je dobro plaćali, nije bila naša vojska.

Nisam se bavila politikom, ali je ovo bilo doba u kojemu nitko nije mogao ostati ravnodušan. Stvarali su se temelji za samostalnu državu Hrvatsku. To je svatko znao. Za mene je to značilo da će u momu gradu Hrvati ubuduće imati prvenstvo u zapošljavanju i rješavanju svojih životnih pitanja, da više ne ćemo biti građani drugoga reda. Tako i u cijeloj Hrvatskoj. Nadali smo se da prvenstvo ne će više u svemu imati samo borci iz Drugoga rata. -

UR.: - Sjećate li se molitava za Hrvatsku? -

M. D.: - Tada sam radila u Domu za starije osobe na Lovretu. Sa starima sam običavala moliti poslije podne, nakon radnoga vremena. Molitva još nije bila službeno dopuštena.

Odjednom, kao da nas je Hrvatska zagrlila. Sjećam se da smo, ne čekajući i ne tražeći narudžbenicu, otišle kupiti po pola metra širine crvene, bijele i modre tkanine, prošile ih, u krojačnici u Domu, i objesili je u predvorju Doma. Isti smo dan imali i hrvatski grb. S kasetofona su pjevali Zlatni dukati. Svirale su tamburice, čulo se Ustani bane Jelačiću!, Oj, hrvatska mati, nemoj tugovati! i druge pjesme. S televizijskih zaslona okupljeni su pjevači pjevali Moju Domovinu!

Bili smo jedno. Možda tih dana i nismo svi isto mislili? Možda je netko i žalio što nestaje Jugoslavija, ali se to više nije moglo zaustaviti ni vratiti unatrag? Iz glavnih su soba skinute slike bivšega predsjednika bivše države a na to je mjesto stavljen hrvatski grb.

Molitva za Hrvatsku postala je javna i glasna, svaki dan. Od prostorija za sastanke, uređena je i blagoslovljena kapelica. Održana je prva sv. misa. Pjevalo se u njoj.

Prvi put sam ravnateljica pozdravila s Hvaljen *Isus i Marija!*

U meni je žarila Hrvatska, dosada skrivana, potvarana, potkradana, krivotvorena. Što sam očekivala od Hrvatske? Ništa tvarno. Samo hrvatsko štivo, hrvatsku povijest, hrvatsku kulturu, hrvatski jezik i pismo, hrvatske tiskovine, Hrvatsku televiziju i Radio, hrvatsku nošnju. Zašto spominjem nošnju? Zato jer je neke davne godine direktor iz Beograda, na prijemu u jednomu hotelu, prodavao lutke sa srpskom i jugoslavenskim nošnjama. Bilo je lutaka i u slovenskoj nošnji ali u hrvatskoj nije nikada bilo. Pivo koje su 'gosti' pili bilo je iz Srbije. Eto, tako se u čovjeku skupljao jad i otpor, zapravo želja da i on ima pravo na svoje običaje i kulturu u svomu kraju i da o tomu sam odlučuje.

Tada su i nad našim glavama zasvirale sirene za zračnu opasnost. Stisnuli smo se uz Hrvatsku i molili za nju. Čini mi se, premda 'stari', da smo svi bili za Hrvatsku. Tada sam, do prestanka ratne opasnosti, bila u Domu. Svi smo bili kao jedna duša. Premjestili smo se iz sobâ u dnevne boravke i hodnike, na pod. Molili smo Boga i slušali ratna izvješća, osobito ona s mora, plašili se i strepili. Naša je mladež odlazila da bi branila Domovinu, a 'ježevi' su zatvorili raskrižja. -

UR.: - Kakva je tada bila uloga Crkve? -

M. D.: - Uloga Crkve bila je tada, osim bogoslužja i dijeljenja sakramenata u Domu, samo dobrotvorna, a broj se korisnika, iz dana u dan, povećavao. Dom je dobivao pomoć u lijekovima i sanitetskomu tvorivu. Svi su u zemlji bili izvrsno povezani. Imala sam dojam da ništa nije otišlo na pogriješno odredište. -

UR.: - Zašto Vi volite svoju domovinu? -

M. D.: - Ljubav prema domovini je zahvalnost za to što jesam, što me Bog postavio upravo tu gdje jesam, u Hrvatskoj. To je sve moje, sve što jesam. Ona je poistovjećena s mojim precima. Hrvatska je moje mjesto slobode, osobna iskaznica, moj govor, moje ponašanje, sjećanje, moja hrvatska povijest, pripadnost, po kojoj me prepoznaju, moja vjera, po kojoj će mi, nakon smrti, biti suđeno.

Kako da ne volim Hrvatsku?! Ona me odijeva, ona je boja moje vedrine. Kada je turobna, ona obećava, a vrata nade uvijek drži otvorena. Ona se nikomu ne da. Ona je uvijek i samo Hrvatska, zgrbljena ili uspravna, u zanosu ili umorna. Ona će sve izdržati. Ona nikada ne će prestati. Sa sobom ću je ponijeti, srce mi nitko ne će iščupati. -

UR.: - Gdje ste naučili voljeti svoju domovinu? -

M. D.: - Ljubav se prema Hrvatskoj prenosi, u obitelji uči. Ona se može učiti i na TV, ali se ne uči. Treba je učiti u školi, ali o tomu ne znam. U knjigama... Za nju treba moliti. Ljubav prema Hrvatskoj je ljubav prema čovjeku, prema ljudima. Ako je to tako, onda je o toj ljubavi najljepše čuti pjesmu i riječ u crkvi, gdje se te dvije ljubavi prožimaju: ljubav prema nebeskoj i zemaljskoj domovini: *Najvjernija Odvjetnice na braniku stoj, čuvaj našu svetu vjeru i hrvatski dom!* -

UR.: - Što je bila hrvatska snaga 1991. godine? -

M. D.: - Ona je izrasla iz nakupljenoga dugogodišnjega nezadovoljstva komunističkom strahovladom, koja je okupila sve slobodoljubive Hrvate. Snaga je bila njihovo jedinstvo i vjera u Boga, čudotvorna krunica na vratovima branitelja. Samo je čudo moglo pobijediti tako nadmoćnu neprijateljsku snagu.

Snaga su bile i prve žrtve 1991. godine, zanos i žudnja za Hrvatskom. -

UR.: - Znamo li danas cijeniti dar slobode? -

M. D.: - To pitanje svatko treba postaviti sam sebi. Put do slobode, put je povorkâ smrti, mladeži pokošene, topovima raznijete. To nije dobivena sloboda. To je izborna sloboda, krvava do koljena, s toliko udovica i djece bez očeva, toliko roditelja bez sinova, tolikih bogaljâ, oboljelih i onesposobljenih za rad.

Kakav je to čovjek koji se podsmjehuje najljepšim mladenačkim zanosima i žrtvi? Kakav je to čovjek, šestdesetih godina, koji kaže da ne zna, da se ne sjeća što je bilo u Vukovaru i smješka se? Iz koje je škole učenik koji na pitanje o Vukovaru odgovara da mu loše ide zemljopis, da ne zna odgovor? Koja je to žena koja žali za vremenom kada se izlazilo na večere, zabavljalo, imalo novaca i bolje živjelo nego danas? Koji su to učitelji, nastavnici, profesori, kojima ministar Primorac mora poslati poruku da 18. studenoga u školi održe predavanje o Vukovaru? -

UR.: - Jesmo li postali zaboravni? Zašto je važno pamtiti? -

M. D.: - Nismo zaboravni, nego smo nemarni. Zato, jer nas nije tuklo. Nismo osjetili užas rata. Gledali smo ga iz naslonjača, na tv-zaslonima i vraćali se u tople postelje. Netko je i od naših otišao na bojišnicu. Neki su službovali, neki i u Civilnoj zaštiti. Neki su se, pak, smjenjivali, i nekoliko puta, za istu obitelj, čekali red u Karitasu za hranu i odjeću.

Važno je pamtiti! Ne ponovilo se! Treba se toga sjećati i to ne prestano prenositi. Tako se uči! -

UR.: - Tko će učiti mlade naraštaje i u njima odgajati domoljublje? -

M. D.: - Mlade naraštaje treba učiti i u njima odgajati domoljublje: to treba raditi obitelj i Crkva, a škola se za to treba osposobiti. Ako ima npr. nastavnika koji može, jer je tako predviđeno, od

dviju postojećih povijesnih čitanakâ osobno izabrati onu koju želi, onda se može čuti i ovakva primjedba: 'Uzet ću onu drugu knjigu. Ona je bolja. U ovoj ima najviše o Tuđmanu, pa nju ne ću.' -

UR.: - Što možemo danas učiniti za naše branitelje? -

M. D.: - Ako nismo zaboravili i ako pamtimo Domovinski rat, već smo mnogo učinili za branitelje. Ako im pružimo zdravstvenu i drugu zaštitu, ako ih uvažavamo, ako im damo prvenstvo pri zapošljavanju i pomognemo im u ostvarivanju njihovih životnih potreba već smo im djelomično vratili kronicu oko vrata. Ako ih i uključimo u naše molitve, posijati ćemo mir, ojačati vjeru i samopouzdanje u njima. -

UR.: - Zašto se sjećati Vukovara? -

M. D.: -Vukovar je upozorenje i poruka svima dokle seže mržnja i njezina razornost, njezin užas.

Vukovar je istodobno mir anđelâ i bijelih križevâ, grad koji je zaslužio našu posvemašnju naklonost i pozornost naših prijateljâ i prolaznikâ, kucanje na vrata, pozdrav i stisak ruke, biti čovjek i bližnji! -

UR.: - Kolika je danas uloga Crkve u izgradnji Hrvatske? -

M. D.: - Hrvatska se sigurno gradi i zauzetošću Crkve. U tomu Crkva treba nastojati u svomu dijelu posla naći i izabrati pravu mjeru, ostati anđeoska, biti primjer i putokaz Kristova puta. -

UR.: - Trebaju li i danas Hrvatskoj naše molitve? -

M. D.: - Sigurno je da trebaju. Možda onako kao i 1991. godine? Kao što se u ratu dogodi mir, tako se u miru dogodi rat. Da bi taj

mir bio čvrst i postojan, treba moliti milost od Boga. Milost za mir između nepomirenih, podnošljivost među nepodnošljivima.

Upitajmo Boga, na kraju svakoga dana, je li on zadovoljan s onim što smo učinili.

Jesmo li ponizili sugovornika, obezvrijedili ga, narugali mu se, prevarili ga, izigrali njegovu povjerenje? Jesmo li zlorabili priopćivala radi nanošenja uvrjedâ i štetâ neistomišljenicima? Jesmo li ih teretili neprovjerenim podacima? Jesmo li pristali biti sredstvo za razračunavanje među ljudima i služimo li u nečasne svrhe? Jesmo li zatajili Hrvatsku, pristali za novac raditi protiv nje, izazivati nered i sl.?

Hrvatskoj treba naša molitva. Mnogi mole za Hrvatsku. Prof. dr. Tomislav Ivančić, u veljači ove godine, pozvao je na molitvu za Domovinu.

Kao vjernica željela bih da u molitvi vjernika uvijek bude jedan zaziv molitve za domovinu. Hrvatska nije umrla. Ona traje. Rekla sam da vjerujem da se ona ne može potrošiti. Ona je plod ljudske žrtve i Božjega dara. Molitva je neprestani poticaj i kao takva melem za hrvatsku dušu. -

UR.: - Kakvu biste Hrvatsku željeli? -

M. D.: - Jasniju i glasniju Hrvatsku, koja prepoznaje svoju djecu i sanjare, koji nikada nisu posustali i koji je ne bi dali za sve bogatstvo svijeta (a kamoli za neku dužnosničku ili zastupničku ili stranačku ulogu), Hrvatsku koja drži do sebe, do svoje predaje, do svoje kulture i jezika, do katoličke vjere. Želim Hrvatsku zdrave mladeži, koju ne odgajaju nikakvi *Big Brotheri* ni *Zlikavci*, koja se smije i zabavlja, pjeva i pleše, mladež koja se zaljubljuje i voli, mladež koja će se u svoje vrijeme skloniti u obitelj, koja će od svojih roditelja i djedova čuti i naučiti gdje se nalazi Vukovar, gdje Škabrnja, što je bio Domovinski rat, njegovu cijenu i žrtve, mladež koja će znati da hoda po žrtvi jedne druge mladeži bez koje ne bi

bilo Hrvatske. Moja se Hrvatska vjerojatno nikada ne bi kupala u blagostanju, ali bi bila zadovoljna i ponosna na svoju povijest, kulturu, ljepotu i bogatstvo, na svoje trude. Moja Hrvatska ne puzi, ne povlači se, nije nesigurna, ona kleči samo pred svojim Stvoriteljem, pred Kristom. Moja Hrvatska vjeruje, nedjeljom ne odlazi u kupovinu, znade pripremiti kruh u svojoj pećnici, a zna jesti i jučerašnji. Moja Hrvatska sve zna i sve može. Ona je hrabra, ona traje i ne će se nikada potrošiti. -

UR.: - Jesmo li svi odgovorni za hrvatsku budućnost i opstojnost? -

M. D.: - Jesmo, svi. Povremeno treba propitivati svoje stavove i izjave, brigati se o tomu što gledamo, koje tiskovine čitamo, koje vijesti slušamo, koje postaje slušamo, da kao katolici pratimo katolički tisak, katoličke TV i radio emisije. Sve prisutniji na međumrežnim stranicama, možemo i trebamo upoznati i katoličke međumrežne stranice, surađivati u njima, postavljati pitanja i sl. Naravno, vijest da se moli za Domovinu, ne ćete pročitati ni u jednoj tiskovini, ali ako znate za nju, možete je poslati obitelji, prijateljima i suradnicima, elektroničkom poštom. Ljudi se nađu, sastaju, mole, putuju... Šireći svoja iskustva, postaju odgovorniji i sposobniji brigati se za budućnost i opstojnost Hrvatske i u tomu sudjelovati. Način na koji danas ljudi doznaju za vijest ima drugi cilj, pa imamo ljude ne samo neobaviještene nego i zbunjene, a takvi ne mogu biti odgovorni ni za sebe a kamoli za hrvatsku budućnost i opstojnost. -

Split, 18. studenoga 2006.

ANTIN ODLAZAK U VOJSKU

Još šest minuta i otići će JAT-ov autobus prema Zračnoj luci, potom zrakoplov, pa visine i daljine. Magle i hlad nepoznatih. Odsada teče prvi Antin dan u vojsci.

Čekali smo. Svatko se zbio u svoju dušu. Grcao je na svoj način, a dva je posljednja dana sve bilo sveto u ovoj obiteljskoj sredini, sve u njegovu znaku. Potom je došlo ono najteže. Mario je izišao prvi na ulicu i čekao da završi sigurno najteži rastanak: Ante i None. Grč, jedan veliki, dugi zagrljaj...

- Ajde, nemoj plakat sad, none ...! -

- Ante moj! Ante! Piši ako Ti bude teško! Vрати se!? Ante moj! Ajme, 'ajde...! -

Nono stoji sa strane, trese mu se 'junačka' brada... - 'Ajde, moj Ante! Drž' se! -

Mene je tetu došao pozdraviti u sobu, gdje sam, pod uzglavljem, tiskala veliki stari rubac, moka od suza.

- Tete! Idem! Bog! - ...

- Ante moj! Dušo moja! Bog! Budi jak...! -

Gotovo je letio skalama, dok su ga na ulici čekali Mario, Pavla i Ana. Oni svoj krčag nose do zrakoplovne luke...

Njegova Ivana čeka autobus u Solinu.

Ante je jutros ušao u moju sobu. Pogleda na sat i reče: - Tete! Uopće još ne znam, nisam svjestan da idem u vojsku! -

Mladeži draga, a none, nono njezin i njegov život i veselje!

- Majko! Sigurno će zrakoplov proći blizu! Gledat ćemo ga! 'Ajde. Idemo na teracu! -

- Bolje da ga ne vidin!... Bidan moj! -

- Putuje li još tko jutros s njim, da mu bude lakše? -

- Ne znam. - , odgovorila sam.

Nono i None su ponovno legli, a ja sam na teraci čekala da prođe zrakoplov.

Vraćam se, perilica već pere Antinu robu. Na stolu je ostala čokolada, koju je none uvijek čuvala za svoga Antu, ali ju je morao ostaviti, jer nije smio ništa nositi sa sobom. Zrakoplov je iz zore poletio visoko u neke nove gradove, mjesta.

Ljudi moji! Danas je naše dijete otišlo iz kuće. Nakon ovoga slijedi studij, siguran posao u Zagrebu, obitelj i djeca.

Naš je Ante, naša velika ljubav, odjednom odrastao.

Teta Mira

Split, 1. kolovoza 1984., srijeda, 5 sati i 8 minuta.

POSLJEDNJA VATRA

(Mr. Anti Aničiću, 31. I. 1966. - 9. VII. 2005.)

Bilo vas je mnogo. Bili ste mnoštvo revnih molitelja, za ozdravljenje našega Ante.

Gospodin je odredio Antu pozvati k sebi, u Nebo.

Prije toga, ostavi mu petnaest mjeseci zemaljske ljubavi, odvede ga s Ivanom, Jakovom i Jurjem na velebitske stijene, utabori ih na Tijelovo 2004. godine, gdje zapališe posljednju vatru obiteljskoga zajedništva.

Ujutro ga pozva na vrh, gdje spozna kušnju, primi nagovještaj, pokori se i vrati u tabor.

Ubljediivši, s grašcima znoja, na čelu i obrazima, njegova Ivana prepoznala bol i slabost, koje su prekrile Antinu radost.

Ljubav prema visinama i vrhovima postala Antina muka prema Nebu. Izgarao je, nestajući, skrušen u molitvi, predan Božjoj volji.

Na kraju puta reče: - Morat ćete nastaviti sami! Umoran sam... -

Vrijeme petnaestomjesečne muke i borbe za svaki dan Antina zdravlja, pratila je, ukorak, i neizmjerne dobrota prijatelja, suškolara i susjeda, koji su i danas tu, blizi i suosjećajni, nastavljajući veliko zajedništvo, kao dio Antine oporuke.

Velebite, stijeno nesavladiva!

Cvijete iz kamena iznjedreni,
prirodom Božjom udomljeni.

Ljepoto razasuta!

Ljubavi sanjara,
domaćine vrli,

za Antin predah,

u krilu tvomu,

umjetniku Bogu

neka bude hvala!

Vjerujemo da su visine i vrhovi, preko kojih se Ante približavao svomu Spasitelju, bili otkupiteljski i da je svojim trpljenjem dosegnuo vječni mir, u zagrljaju dobrog Oca.

Split, 27. rujna 2005. god.

DO KRAJA VREMENA

Dragi Ante! Ivana i djeca čekaju Sve svete, kada će doputovati na nekoliko dana, otići na groblje i zaustaviti se pred Tvojim križem, da Jakov i Juraj, u spužvasto srce, umetnu bijele cvjetove, zapale svijeće i pomole se za svoga tatu.

Roditelji Ti dolaze, svaki dan, neutješni, svatko, u svoje doba. Nitko ne želi da mu drugi vidi bol.

Ana se skriva. Dolazi sama i iznenada, prije ili poslije posla.

Kada sprema u kući, sluša glazbu, neki sastav, koji si Ti volio slušati, pa Ti i tako želi biti blizu.

Ja bih, kada bi tu još bio onaj stari gramofon, slušala Gubecbega, kojega si, u dječaćkim danima, naučio napamet. Slušao si ga, uporno, svaki dan. Kuća je grmjela.

Lujina mala u Zagrebu govori da je sada teško doći, jer više nema barba Ante.

To samo malo dijete može izreći naglas. Mi smo stariji oprezniji. Nije to teško. To je neobično, tužno. Ali, to se ne može promijeniti.

U Zagreb je došla baka. Najprije su njih troje otišli sami, bez Tebe. To je sigurno bilo najbolnije. Morali su. Moraju dalje. I Ti si im to govorio.

U kuće se uvukla jesen, a u Zagrebu su kiše i magle. Nema Te. Niste otišli na padine Medvednice skupljati kestene.

Danas sam u nekoj od knjiga našla riječ, o čežnji nekih ljudi za visinama i vrhovima, nešto slično onomu što sam Ti napisala.

Zatvorila sam računalo poslije ponoći. Sjela sam za stol, da bih prije spavanja, još malo čitala i pogledavala Tvoju sliku, kraj posljednjega ognja na Velebitu. Sjetila sam se Tvojih savjeta i želje da svoj Dnevnik prenesem na CD, što si mi često govorio. Želio si da to sačuvam.

Nisam ga više pisala.

Tvoja bolest i smrt toliko su toga zaustavile.

Dušo moja! Tko će čitati tetin dnevnik, kada Tebe nema? Mislim da nitko i ne zna da sam ga pisala. Sada pišem kratke 'stvari'.

Na pameti mi je knjiga *Daj mi svoje brige*, koju sam vam poslala, dok si se borio s bolešću. Ivana je rekla da si plakao dok si je čitao.

Poljak, pisac knjige: Jan Dobraczynski je na svoj način, ne slijedeći svetopisamski tijek, prikazao Nikodema koji je od Isusa očekivao da ozdravi njegovu, teško bolesnu, ženu Rutu. Isus je ozdravljao druge. Uskrisio je Lazara a Rutu nije.

Prije muke, piše Dobraczynski, Isus je došao k Lazaru i pozvao Nikodema da dođe, jer ga treba. Nikodem se još uvijek nadao da Isus može uskrisiti umrlu Rutu, da ga je, možda, zato pozvao. Ali nije!

Kada je Nikodem došao, Isus mu je odgovorio: - Nikodeme! Daj mi svoje brige! Samo mi to treba, to sam čekao. -

Nakon toga je Isus otišao predati se, završava Dobraczynski.

Kako bi bilo teško, dušo moja, da nema Isusa, da nije bilo Nikodema, preko kojih znamo i vjerujemo da je vrijeme blizu i da je svaki dan jedan dan manje do kraja vremena?

Split, 15. listopada 2005. god.

GROBLJANSKE STAZE

Idemo ususret Svima svetima i Dušnomu danu. Uređuju se staze, čupa izrasla trava, pale svijeće, donosi cvijeće. Netko zlatnom bojom boja slova na ploči, koje je vrijeme pojelo i opralo. Neki doputuju da bi posjetili grob svoga pokojnika. Neki se vrate neobavljena posla, jer nisu uspjeli naći grob pa kažu: - A tu je bio! - Zato cvijeće ostave kraj obližnjega humka.

Neki se, pak, na groblju nalaze, kao u gradu, poznaju i prepoznaju se. Neki ostavljaju cipele 'za groblje' kod prodavačice cvijeća, jer se žele u grad vratiti čisti.

Neki, nakon mnogo godina, na groblju sretnu prvu ljubav, pa pri kraju sprovodne povorke, ukorak, pričaju, sjećajući se da je bilo lijepo, da su bili kao anđeli, a evo ih sada tu, doskora i oni na redu.

Gledaju se i idući kraju i rastajući se, zaboravljaju da su na posljednjemu ispraćaju prijatelja...

Sve je to izvanjsko.

Ono unutarnje je zaključano. O njemu nitko ne govori.

Muk. Žalost nosi Tvoje ime.

Neka sve prođe i utihne!

Kada mine vrijeme a bura odnese cvijeće i vaze, istrne svijeće, kada nikoga nema, žalost nosi Tvoje ime, čije je ime i vrijeme.

* * *

Na sustjepanskomu groblju snimaju spotove. Slikaju se klape. Na mjestu gdje su neki sanjali o hotelima, jaružalo je uništilo trideset pet tisuća kostiju.

* * *

Blagdan, kada molimo za sve svete, ali i one koji su svojim životom i žrtvom zaslužili, a još nisu proglašeni svetima.

Svi su oni na istoj gozbi, u slavi Oca, Sina i Duha Svetoga, jednaki.

Split, 30. listopada 2005. god.

BOŽE!

Premda Te ne vidim, snaga me Tvoja pokreće,
podiže i vodi.

Nosi me preko vodâ i morâ,
uspinje do vrhovâ,

potiče me žar Tvoje riječi.

Želeći Tvoju poruku živjeti dublje,

pridržanu, štapom osovljenu,

nosim je uzavrelim putem, kojim nitko ne će...

Za Antom.

Zemaljski je put potrošen, opasan

Božji krvav, otkupiteljski,

mukom popločan,

zlom zaboravljen.

Svi, lako i brzo tražeći,

zaboraviše na mala vrata,

a on, vjerujem,

smiraj u Božjemu milosrdu nađe.

Split, 3. srpnja 2006. god.

TI I BOŽANSKO

(Pok. Anti Aničiću, kao dar i nešto od tajne.)

Mnogo toga više nije kao što je bilo. Jedan brzoglasni poziv manje, jedna poruka teti manje, jedno pitanje, jedan odgovor i jedan savjet manje.

Koga pitati i slušati kao Tebe, komu vjerovati kao Tebi? Bio si tako postojani oslonac i sigurnost.

Ništa bez Tebe, a sve s Tobom!

Šutiš i kao da govoriš: - Sve sam Ti rekao. Sada možeš sama raditi. - Uvijek manjka neka sitnica. - Još samo ovo. Pogledaj to! Kaži što misliš! Je li ovako bolje? Mogu li nastaviti? Jesi li zadovoljan? - O, kako je to uvijek bilo kratko, jasno i korisno!

Ante moj! Kako si me na vrijeme poučio, kako si dokraja rekao sve što trebam znati, kako si ispunio i obogatio moje starenje!

Otkada Te više nema, osjećam se kao prosjak pred računalom, prepuna obzira i osjećaja da smetam dragim ljudima koji mi pomažu, kada zatreba. Nema više slobode ni otvorenosti tete i nećaka, koji je poznavao tetino bilo i uveo je u čarobni svijet računala, na odlasku u mirovinu. Nisi krio. Bio si ponosan da sam uspjela. Bila sam Tvoje 'čudo od tete'.

Gledam Te na slici. Kao da govoriš: - Što Ti je? Pa, ti znaš sve što treba znati! Budi mirna, samo radi! -

I ono Tvoje, obvezatno, na kraju: - Čuvaj to! Spremi sve što napišeš! Jesi li čula? Nemoj to nikada zaboraviti! -

Slušam Te, hvala Ti.

Oko mene sve šuti. Sunce žestoko pali. Zatvorilo nas je u ljeto. Došli su Tvoji ptići iz Zagreba: Ivana, Jakov, Juraj, razdvojeni. Nema Tebe. Nema te u Splitu, u Solinu, u Vranjici. Ne dolaziš ni biciklom iz Zagreba. Ne zoveš Ivanu da Ti iziđe ususret...

Otac Ti u zoru odlazi, s brodicom, na more. Ondje ga nitko ne vidi i ne čuje. Samo more zna kako mu je. Majka Ti, navečer, odlazi zaliti cvijeće, da ga žega ne sasuš, zapaliti svijeće. Gleda

grob, pita, moli za Te, pozdravlja Te. Onda dođe otac. Sestra Ti i dalje to čini, na svoj način. Slični ste. Srce s bijelim cvjetovima znak je da su doputovali Tvoji dječaci, da su tu, blizu.

Petak ostade moj dan, na putu prema braniteljskomu groblju i još jedan, obiteljskomu plamenu pridruženi svijećin žižak. Pet bijelih ruža, iznad moga računala, obješenih prema dolje, kraj Tvoje slike, i pogled, kojim potičeš vjeru i pouzdanje, mjesto su na kojemu se odmara i počiva moj pogled, dok Ti ostaješ tu. Kao da sada imaš mnogo više vremena, miran i tih, kakav si uvijek bio.

Moj plamen je, Ante, Tebi na znamen, a moja molitva za Te, moja zahvala Bogu.

Mojih pet bijelih ruža, koje skrivaju i nose nešto od mojih pogleda, dok i zašto Ti govorim iz vremena, Tebi je na spomen, Ante, Tebi na spomen ili nešto od tajne života.

Hvala Ti za sve što u Tebi vidjeh i naslutih božanskoga i od Tebe od toga naučih. Tvoja Teta.

Split, 9. srpnja 2005. – 9. srpnja 2006.

TVOJA MUKA
(Anti Aničiću)

- A duše su pravednika u ruci Božjoj, i njih se ne dotiče muka nikakva. Očima se bezbožničkim čini da oni umiru, i njihov odlazak s ovog svijeta kao nesreća; i to što nas napuštaju kao propast, ali oni su u miru. Ako su, u očima ljudskim, bili kažnjeni, nada im je puna besmrtnosti. Za malo muke zadobili su dobra velika, jer Bog ih je stavio na kušnju i našao da su ga dostojni. Iskušao ih je kao zlato u taljiku i primio ih kao žrtvu paljenicu. - (Mudr 3, 1-6)

Vjerujemo da je po Riječi Božjoj pravedno izmjeren svaki korak i trud našeg kratkoga zemaljskog života i da je Njegov sud konačan i nepristran. Posljednji.

S pouzdanjem, zahvaljujemo Bogu, koji te je primio i muku tvoju pretvorio u radost, koju mi istom moramo zavrijediti.

Split, 9. srpnja 2005. – 9. srpnja 2006. god.

K A O K R V
(Pok. Anti Aničiću, 1966.-2005.)

Veliki braniteljski križ opominje.
Griju ga i svijetle ljudski žišci.
Dosta za hrvatsko pamćenje.
Tuđinci ni Europa ne mogu razumjeti naše jame,
humke a ni knjige o poginulima i nestalima.

Obiteljska ih riznica čuva
i naraštajima prenosi.
Usprkos svim zastrašivanjima,
istinu čuva,
u zidnim ciglama,
koji plaču.
Njega obitelj ne premješta
niti mu ciglu ruši.

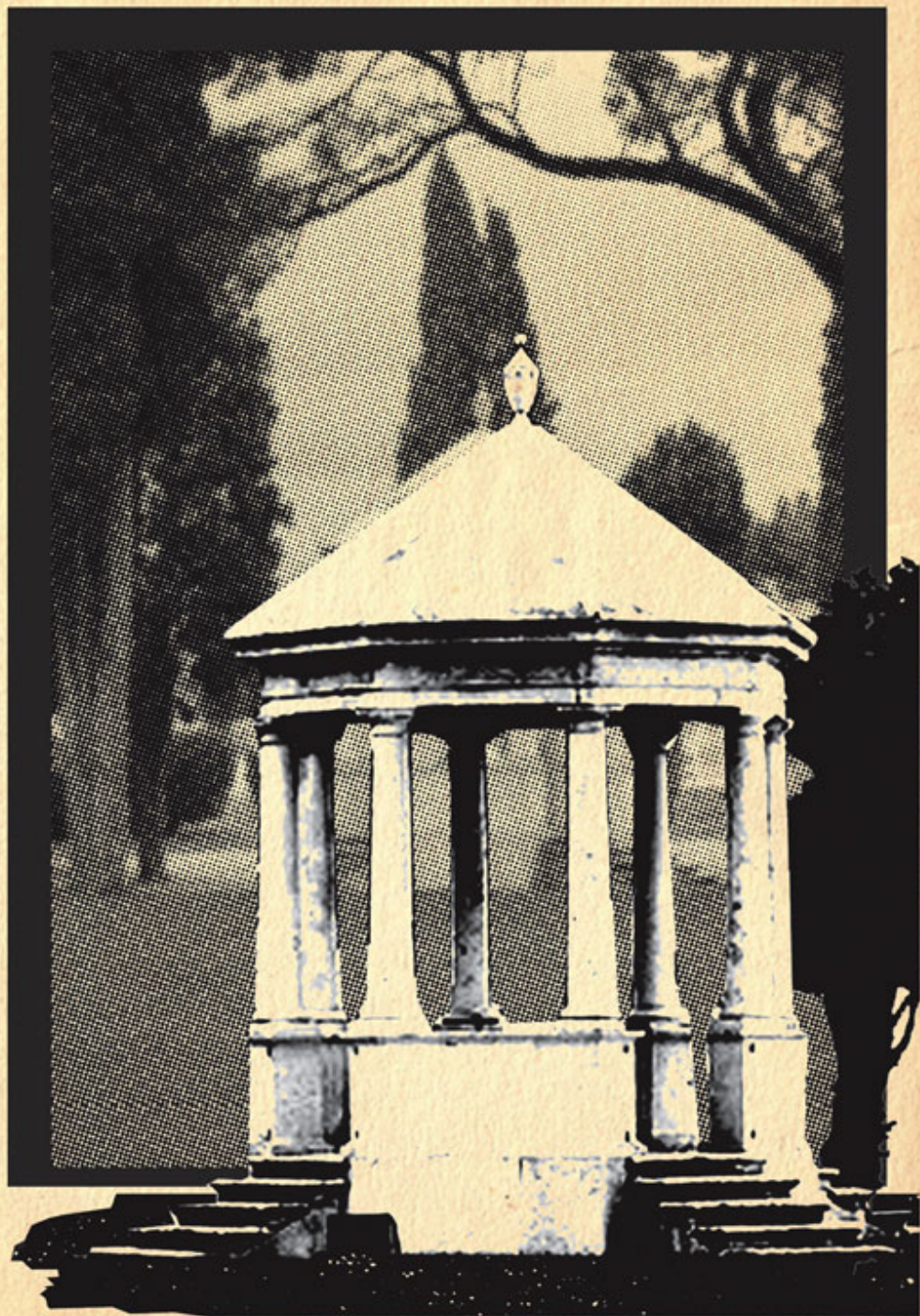
'Stari ponos',
pred braniteljskim grobom,
među mnoštvom ruža,
oslonjen o štap,
šuti o Hrvatskoj,
o miru i poginuloj mladeži,
koja pred njim sniva.

Žrtve griju i svijetle utnutim svjetlom.
Pred braniteljskim grobovima gore svijeće Ministarstva branitelja.

Meni se čini da krv gori,
poginulih i prerano preminulih hrvatskih sinovâ.

Split, groblje Lovrinac, 1. studenoga 2006. god.

Put zavik

IVKA IVEŠA IZ SRINJINA

(3. studenoga 2003. – 3. studenoga 2006.)

Poslin Drugega sviskeg rata, u našu je kuću arivala Ivka Iveša iz Srinjin'. Ni jemala više o' trides' godin.

Siromašica, mater ni upoznala. Ona je umrila omar poslin poroda, a ćaća je umra kad je jemala šes' godin. Brat se Stipe oženija. Rodilo mu se četvero dice. Naša je posal na Đigu, di je odija svaki dan iz Srinjina prinašat na škinu pune vriće iz vagona. Kad bi se doša javit Ivki, bija je u trlišu. Jadan, vas bil, ka' o' brašna, promuklega glasa, mršav, kost i koža. Tribalo je čagod radit za priranit fameju i ženu Mariju, koja je čuvala dicu i kokoši i usto radila na zemji. Kad bi završija posal, Stipe bi zna povirit Ivku, a ondac bi ona omar potrčala priko skala, doli u portun, a prin tega bi u žep vazela koji dinar. Sto puti bi joj moja Mater rekla ča ga ne zove gori, vengo razgovaradu u portunu, ka da nemaju di. Ma, Ivka ne bi imala rigvarda dovest ga gori bileg i puneg prašine. Doli bi oni kratko izminili važne beside, a ondac bi mu Ivka gurnila koji dinar i tako je pomagala fameju. Za nji' je živila i radila.

Kad je došla, bilo nas je sedan. Ivka je bila osma.

Bila san malešna i ne znan kako jon je teka život kod nas, ma znan da je ostala do starosti virna našoj kući i ispratila je naše stare.

Osobito je nas dicu volila. Kad bi na kolinin puzla i glancala parkete, ja bi jon sila na škinu, a ona bi govorila da je moj tovar a i ona bi me zvala da se popnen. Kad smo naresli, bila je uvik puna ljubavi za nas, gledala nas i sićala se naši' uncutarija.

Volili smo je ka našu.

Čistila je i u Kapetaniji i od njizi je dobila penšjun i mali stan. Pomagala je još nikin famejan. Čuvala je betežne. Uvik je molila, u crikvu odila.

Udala se, ali jon je čovik brzo umra. Naša bi Mater užala reć da ga je činila puno jist, pa ga je kolpalo i partija je o' prvega tira.

Naša je Ivka ostala udovica. Živila je u stanu sve do teške bolesti, a ondac se, poslin puno vrimenta, vratila meju svoje, u Srinjine.

Ivka je bila pokorna. Puno je trpila i radila.

U našon je kući uvik bilo puno spize za svakega. Ma, Ivka ni tila nikad vazest novo, friško. Uvik bi vazimala kruv o' jučer, spremala ga u mrižicu i nosila ga za bilu kavu navečer. Ništa ni bacala. Sve je vridilo. Stare razbijene bičve mogle su se zakrpit, na razbijene će najlonke fermat očice, a za stare bi boršine rekla: - Sve to vaja, dušo moja! - Tako je Ivka uvik nosila, spremala i čuvala. Ritko bi kad vidila novu robu, bičve, novi boršin, ča bi joj mali Isus metnija pod bor ol' ča bi joj dali priko godine.

Bila je ka stvorena za mrvice o' života. Danas mi se pari da ni mogla podnit bo'je i lipše od onega ča je jemala njezina sirotinja u Srinjinan.

Nono Marko i dida Duje uvik su joj dodavali na plaću, a kad smo i mi dica naresli i počeli radit, dodavali smo jon (ne znajuć jedno za drugo), a Ivka je skup'jala i čuvala za svoje piliće.

Sve za njizi, za njezino jedino blago.

Ivkina je jedina žeja bila da na kraju prispije u obitejski greb, finalmente i zavuk meju svoje, a tot su joj mater i ćaća. Ostavila je i pineze za grgurske mise, a kad je sve pospremila, ondac je partila.

Nema višje ni brata Stipe ni njegove Marije. Pilići su izresli u jude. Tetošidu dicu i unuke, pod krovon zajednički' žuj', podno Mosora.

Sićanje uz topli kamin čuva litrat pokorne duše, koja počiva u zagrijaju Onega koji je obeća odmorit umorne i razveselit žalosne.

ŠJOR PJERO I NJEGOVA JUBE*

Šćeta da više ne susrećemo, godinama pognuta, ali uvijek vedra i za šalu spremna, rado viđena, šjor Pjera.

Premda postariji, njegov je život bio začuđujuće brz, a dan ispunjen obvezama. Volio je stare i mlade. Svojin je dositkon i pričan uveseljiva jude oko sebe. U životu je ima teškoća, koje je zna višće skrivati. Šjor Pjero je bija trajno zajubjen u svoju prvu jubav, Katinu, koja je umrla od teške bolesti. Budući da nije moga bit sam, vazeja je Jubu. Oženija se i u njoj nastavija tražit i zvat, gugutat svojoj Katini. Ma, Katina se nije odzivala. Otišla je zauvik.

Kod Jube mu je, ubrzo, počelo sve smetat. Govorija bi: - Krivo si to napravila! 'Ko ti je reka tako? Gospe moja! Ništa ne znaš...! Šta san ovo učinija, judi moji? Di je meni to tribalo...? Isuse moj, za koga si kvasinu pija? - vika bi šjor Pjero, mava rukaman i vata se za glavu.

Jube, po naravi spora i nenavikla na veliki posal, ubrzo se razbolila. Zato je na Pjera pa još veći piz. Njiovi su odnosi svaki dan postajali lošiji i teži, ali izlaza nije bilo. Jube je mučala.

Pjero je zna da i taj križ mora nosit do kraja, a kad je tribalo pomoć i stavit karte na stol (jer 'ko će se sad rastavjat?), češće smo odili na šedute, izmirit tlak, poslušat Pjera i Jubu, svitovat i podilit teret njiove starosti i boleščine.

Tin pizon o' života, nije sta smij, koji se miša s bison i beštimjon na Jubu. Bidna Jube, kad bi je pitali je li dobar šjor Pjero, polako bi se, jedva da se razumi, žalila: - ... Pjuca me, pjuca i govori mi grube riči. Pitajte ga zašto je taki prema meni! Šta san ovo doživila? -

A Pjero bi odvratija: - Kako te nij' sram! Ko bi ovo i ovako činija za te? Jesi li čista, uredna, napapana? Višćice jedna! Vidi je...! -

* Objelodanjeno u *Suncu*, god. VIII. (2005.), br. 11., str. 8.-9.

Poton bi se nasmija i reka: - Ovo se smijen sebi. - i udrija bi se, dlanon po čelu: - ... Jesan bija išempjan, kad san je vazeja, Gospe moja! Koja je ovo pokora? -

Ma, isto se živilo, čakulalo, karalo, mučalo, smijalo, robu natapalo, pralo, stavjalo na tiramolu, sve u velikoj i prostranoj kužini. I sve je to činija naš šjor Pjero od 85 godišć i nije dâ da mu se pomogne, jer to on 'zna najboje'. Tu su se i noge točale u kajinu, kosa šišala, šjor Pjero bi kaza kako Jubu ošišat, onako na bubu..., a ondac bi i on stavija tavaju oko vrata, namistija makinjetu, od pokojneg oca, na broj dva, i da je Emi da ga ošiša.

Jedno popodne makinjeta pukne, a glava šjor Pjera ostane do polovine ošišana, na dva.

- Kako ćemo sad nastaviti? - upita Ema.

- Da kako? Stavite na tri oli na jedan, briga me! - Tako nan je šjor Pjero osta smišno ošišan, pola glave kraće a pola glave duže sidine. Ema je nastavila s nožican, štrigucac i skraćivat, da izravna..., da naš šjor Pjero bude jopet smišan.

Bija je trećoredac, molija je Boga, družija se s popin...

Ima je mnogo poznanika, jer je šjor Pjero prije ima svoju butigu o komeštibili. Svi su ga znali i s gušton bi se fermavali s njim. Uvijek se čulo ništo smišnega, jer je takvi bija i šjor Pjero. Ka da nije nikad ni izaša iz svoje butige. Ka da je cili izlog robe od fažola, slanotka do manistre, na staklenin stalcin, prinija sad u svoju velu kužinu. Bila je tu divka i Kneipp, pusti starovinski važi, veliki i mali, kvadratasti i rotondasti, svega blaga Božjeg. I još je uvijek pratija cine, koliko šta košta, di je cinije. Iša bi okolo poznatin javit te noticije.

Jedne večeri, za vrime mise, doša je pinku poslin, sta iza nas, došuja se i šapnija: - Faljen Isus! Sve san obaša. Bija san u Bonačića. Tamo van je najciniji fažol! Tako, da znate. -

Šjor Pjero je ima puno lipi rukopis. Ka' uvijek, pisa je poruke, pisma, javja se sviman. Brinija je i o bolesnin i betežnin, pomaga je i sve prispija, a Jube bi nan uvijek govorila, kad ga ne bi našli kući: - Ja ne znan di je. Jutros mi je da kavu i izaša... -

A Jubu bi, da šta ne falije, doveja polako do stola, seja je na klupu i na kartu jon napisa: - ...Proštit Bibliju do 28. stranice, a dalje koliko mo'š, pa ćemo molit Boga, kad se vratin... -

Kad bi se pokarali, svak bi molija krunicu za se.

Popriko, priko cile kužine, nategnija je špag, priko njega žicu o' telefona a telefon stavlja na stol kraj Jube. Ona bidna nije mogla ni slušalicu dignit..., a kad bi se vratija, Pjero bi je pita: - Onda, Jube! Je li ko zva? -

Na kantun o' stola nalipija je kartu i napisa: - Jube! Ne miči se! Ne mo'š daje, jer ćeš past! To je kantun o' stola. Ovo san ti napisa da ne zaudobiš... Ko će te dignit, ako padneš? -

Jube je svaku slušala.

U stanu je bilo čisto. Nije se čuja vonj o' starega svita. Dobro je to čuva stari šjor Pjero.

Ma, kad je Jubu drugi put kolpalo, završila je u bolnicu, oko misec i više dana, a nakon toga je slidilo ličenje u Sumporne banje.

E, a tad se u našen šjor Pjeru nešto prilomilo. Zaokupija ga je ka niki straj. Svaki je dan dolazija. Puno smo razgovarali. Vidila san da ga je straj primit Jubu natrag u kuću... U ton je bija tako odlučan da mi je na kraju doša reć da je ne će primit niti s policijon, ni ikakvon silon, da će ić iz stana, da će poč u otel, da će se ubit.

Obećali smo mu svaku pomoć. Poslidnji put mi je donija sličicu Gospe o Zdravja, kojoj se moli da ga digne, jer ovo više ne more izdurat.

Sve je spremija, a fotografije, iz sritni dana s Katinon, zamota je i posla vinčanin kumovin: - Šta ćedu to itat poslin mene? Neka i' oni čuvaju! -

Greb je uredija, izdrlica križ kod svoje Katine. Nakon što nan se nije javija na telefon, sutradan je šjor Pjero nađen u poslidnjen snu, u veloj kužini. Ka u izlogu o' butige. Na klupici nije bilo Katine ni Jube.

Sveto pismo je otvoreno a telefon muči. Puste adrese samo govoriu koliko je judi poznavava, s kin se fermava i prid kin je tako

duboko krija pize o' života, a iz svog je važa uvijek prosipa samo uncutarije i vice...

Pogodija je. Nije izdura.

Jube je poslin bolnice išla u Sumporne banje pa u Dom, di je još živila tri-četri miseca, a ondac je i ona umrila i ne znajuć da je Pjero, ka pravi kavalir, partija prije, pripravit jon misto.

Svaki put, kad projdemo kraj njegove kuće, dobro se ošervamo, ne bi li ga vidili kako maše, da nan jema nešto smišneg pripovidit.

Aj' ča! Nema ništa o' tega. Falidu nan i gotovo.

Split, 16. svibnja 2004. god.

TOMA I ANTE*

Ovo je kratka pripovist: siromašna, škrta, mutava, jer je meju braćon umrila rič...

Pa, zašto onda pišen o' njiman?

Zato da bi i mi, koji dolazimo na red, poza njiman i oni mlaji, koji će doć poza nami, smekšali srca i s više duše gledali na muku drugi' i razumili ljudsku potribu za kokolavanjen.

Oni su drugi dali na svit dicu. Ona i' ne će zaudobit, ka šta ni nas naši ne će, ufamo se!

Pišen o njiman da kažen kako ne vaja ne vidit tuju nevoju. Jer, kad ostarimo, to više ne ćemo moć u sebi prominit, pa ćemo bit nemilosrdni. Mlajima oko nas to ne će bit drago gledat, pa će dolazit u Dom posramjeni, ka roditeji zločestoj dicit u skulu.

Kad u Domu vidite dva brata zajedno u sobi, omar pomislite da je dobro što će ovu zadnju skalinu o' života imat sriće proživit zajedno.

Ma, kod Tome i Ante, bilo je malo drugovačije.

Oni su se u mladosti žestoko pokarali, radi zemje. Ondac je Toma oputova u Amerike a Ante je osta u Splitu. Svaki je, na svo-joj strani svita, stvorija svoje gnjizdo. Tako su život i vrime proti-cali, prez riči, pošiljaka pomoći, letere, prez dolari.

Ostarili su i razbolili se jednako oni u Amerike i ovi u Splitu. Dica su se rastrčala od jednega i drugega, tražila pomoć po gradu. Ispalo je da je najprije u Dom uliza Ante. On je jema nevoje s kostiman i plućiman. Puno je kašja, bulsa, teško disa. Njegov bi kumpanjo u kamari, izaša vanka, čim bi svanilo i ne bi se vraća do pozan obida, pa je Ante drža otvoren 'njegov dil o' ponistre' i komoda se. Radi tega, ni on ni moga bit s Anton u kamari. Razumija je to i Ante, ali ni jema force bit drugovačiji. Skupija se cili u se i ni obadava nikoga.

Malo poslin, doša je red na Tomu Amerikanca. On je tija prije malo u svoju kuću, koju nije vidija pusti godina. Kad se svega sitija i

* Objelodanjeno u *Suncu*, god. IX. (2006.), br. 12., str. 12.-13.

dobro isplaka, dozna je da brat Ante živi u Domu i da je bolestan. Smililo se Tomi na brata. Nije prošlo puno vremena, kad je ariva i Toma u Dom, u kamaru s bratom Anton.

Ante zgrbjen, zadijan, otpucana haljetka, a Toma nesigurna koraka ali drit, ukočen u amerikanskon veštitu, sa šudaričen u žepiću o' jakete, dođe do Ante i zagrlji ga: - Ma, Ante moj! Brate, oprost! Ne ćemo se više karat, jesmo bili ludi i mladi. Šta ćeš? Pusti sad to! Vidiš da je sve crna zemja? Vidiš li di smo na kraju prispili, di smo se našli? -

Ante nije ništa reka. Zapuva se. Parilo je ka da je osta bez arje, ali mu se oko zacaklilo.

- Ma, kako to izgledaš? Šta se pinku ne ušestiš? - nastavija je Toma, a onda se ošerva i pogleda na nas koji smo sve ovo ćirili malo iz dajega.

- Ajte vi! Dajte ruku! Pomozite! Donesite valizu i štivajte stvari u moj armerun! ...Asti sto miši...! A di je još koji? Di će sve ovo stat? -

- Dosta van je to. Druge će stvari bit kući. Kad zatriba, doni' će dica. Ne more tu stat cila Amerika. -

- A, e! Dobro! Neka bude kako vi očete! -

Pasa je samo koji dan, kad je započeja veliki okršaj, koji je prista kamaru. Izaša je na 'odnike, napravija čakule i podilija suside.

Dva su brata postala ka dva krampusa. Ante, radi arje, oće otvorenu ponistru, i to onu koja ka pripada Tomi, di Toma sidi, a Toma ne da.

- Ol' si poludija? Doša san u Dom, al' ne ću umrit. Otvori svoju ponistru, pa nek' te vrag omar odnese! -

Još malo pa su počeli radit šćapi, potizat katrige, arlekat, žestit se i pririt. Uskomešalo se susistvo. Umišale se i ženske, podilile se navijačice, a 'nevera' je svaki dan bila žešća.

- Ma, šjor Toma moj! Imajte pinku duše za brata! Vidite kako je bolesan!? Jedva diše. Ol' ne vidite da ne more ni govorit! -

- I boje je da ne more. To ni čovik. To je beštija. Kašje ka zvir. Pjuca. Ne ću ja to gledat i ne ću više stat ovod. Eto tako, da znate! -

Dođu Tomina dica. Dogovorimo se da ga malo odvedu kući da se primiri.

Dolazila su i Antina dica. Ante nikako ne more razumit da smi otvorit samo svoj dil o' ponistre.

- Znan ja koja je moja ponistra. Nisan ja išempjan. Ali ja oću da je moja zatvorena a njegova otvorena. -

- Ma, ne mo'š, pape, tako činit! Nemoj nas žalostit! Šta ćemo s tebon? Nimamo di. Vidiš kako si bolestan? Ne čini mu dišpete! -

To bi trajalo na ure, skoro svaki dan, ali se ništa ni prominilo.

Nakon nikoliko dana, vratija se Toma, ali više ni razgovara s braton. Njanci abada! Ujutro bi omar izaša iz kamare. Sidija bi cilo vrime u boravku. Čeka bi svoje, s njiman pročakula i prošeta po perivoju, a popodne bi se vratija u kamaru. Jopet prez riči.

Dok bi se Ante gušija u kašju, Toma bi leža i gleda drito ispid sebe. Samo bi zavika: - Tovare! Ne znaš ni kašjat... Krepaj više ol' ću ja pošempjat i skočit kroz ponistru...! -

Ante je pomalo kopnija. Lice mu požmarilo, od naprezanja i gušenja. Sve je teže vata arju. Jedan dan ga je Hitna pomoć odvela na Plućno, di je i umra.

Kad su Tomu avižali da nima više brata, udrija je u plač i reka: - ...Nisan ja kriv. Bija je bolestan, puno bolestan. Koliko se mučija, bidan!? Mora je umrit! -

Nije minula ni godina, kad su počele Tomine muke i svrnile ga u posteju. Njega je spasilo srce, koje je brzo popustilo i fermalo se zauvik.

Partija je Ante, a i Toma poza njin. Bez spokoja. Dvapat su se pokarali, a samo jedanput pomirili.

Kad čovik nije u miru s drugin, pogotovo sa svojin braton, ondac je odlazak na poslidnji vijad drugovačiji i težji.

Na kraju, tilo mora bit pokriveno lancunon, sašivenin rokelon od spokoja srca i duše, miron, ostavjenim sviman, koji su ostali da ga dilidu i nasliduju.

Split, 19. svibnja 2004. god.

MARKO I MARGITA

Marko (89) i Margita (75) upoznali su se u Domu. On je bio stari komunist, s vrećicom punom odličja, s kojom bi ujutro pomalo odlazio na doručak ('da mu to ko ne vazme'). S unucima se nije složio o podjeli zemlje, naljutio se i došao u Dom. Sa sobom je donio i nekoliko štednih knjižica i veliku boračku mirovinu. Uvijek je govorio da je prvi poslije rata darovao 'veliki dil zemje državi' i na to je bio veoma ponosan. Marko je bio priseban, uvijek čist i uredan. Štedne knjižice s markama, dolarima i dinarima, među vršnjacima, činile su ga 'nadmoćnim' i 'uglednim'.

Kada bi Marko pričao o djetinjstvu, volio bi reći da je kao veoma mali 'otpiva misu u crikvi', ali je to kratko trajalo. Poslije mu je bilo najdraže, u dane posta, 'jist mesa i činit dišpete popiman'.

Radio je u Americi i zaradio.

Nije imao posebnih zdravstvenih poteškoća osim s vidom, pa je nosio naočale s debelim staklima. Već se tada počelo govoriti o laseru. On je veoma želio operirati mreću i nakon toga raditi u knjižnici u Domu.

Margitin je stariji sin živio daleko s obitelji, a mlađi je otputovao iz bivše države i nikada se više nije javio. Margita nije doznala gdje je i je li živ. U gradu nije imala nikoga od rodbine. Nekada bi je posjetile 'prijateljice'. Imala je malu mirovinu. Često je govorila o kući u Velomu Varošu, koju bi rado obnovila ako bi imala novaca.

Margita je bila desetak godina mlađa od Marka. Bila mu je uvijek na usluzi. Pratila ga je, odlazila s njim kupovati, pomagala mu. Tako se zalijevalo i raslo to njihovo prijateljstvo. Pogledala bih stari par koji, svako jutro, sjedi u perivoju i razmišljala o čovjekovoj urođenoj potrebi da bude s nekim, da ima nekoga tko će ga čuti, razumjeti, pomoći i da je ta potreba u dubokoj starosti sve jača, jaka kao i u djetetu, koje je zavisno o majčinoj brizi i zaštiti. Kada te pomoći u obitelji nestane ili ona izblijedi, često i bez razmišljanja, koje u starosti daje prednost osjećajima, čovjek/žena

prihvati prvu pažnju i toplu riječ, na koju naiđe. Tako se i sa spomenutima dogodilo.

Jedno jutro, odmah nakon doručka, čujem da ispred ureda šuška vrećica s 'ordenima'. Pomislim da je to naš Marko.

- Evo me k vami. Doša san se očitovat. Margita i ja smo se odlučili vinčat. Vidin da me voli, sluša, da je dobra, čista. Zašto onda da je ne vazmen!?! Draga mi je i šesna. Tako bi živili zajedno, a vi bi nan dali jednu sobicu da ovo života provedemo zajedno i u jubavi. Kad umren, a sigurno ću partit prije nje, pošteno je, evo, njon ostavjan ča jeman. -

Iznenadena Markovom upornošću, nastojala sam ga uvjeriti da vjenčanje nije nužno. Međutim, on je svako jutro dolazio i ustrajao da pozovem odvjetnika da bi se o svemu dogovorili da to bude sigurno i neraskidivo. Sljedeće je jutro s njim došla i Margita.

Ona je rekla da joj Marko 'nije mrzak' i da pristaje na brak, ako joj Marko 'da pineze za prominit krov na staroj kući u Varošu i ako se sve to zapiše u karte'.

Bili su uzaludni savjeti! Na Markovu je molbu došao odvjetnik. Sve su zapisali i potpisali: Marko, Margita i svjedoci.

Obavljeno je vjenčanje. Stari je ribar donio škampe i vino a Margitine prijateljice krokant. Zapjevalo se, a novi su bračni par ispratili u njihovu sobicu.

Nije prošlo mnogo dana, ujutro rano, čujem da šuška vrećica s 'ordenima', ali ovaj put i Markove uzdisaje.

- Ajme meni, ča se dogodilo! Ča san učinija, koga san vazeja?! Nije ono žena. Je da ja slabo vidin, ali vidin da ona cilu noć sidi za stolon i čita moje šćedne knjižice. Tako svaki dan. Ma, ča ima čitat, ka da je to libar?! Ondac, svaki dan izlazi vanka, ne znan di i zašto gre. Zamolija san je da mi pomogne, da mi robu odnese u praonicu, ali ona me više ne obadaje niti govori. Pari mi se da je Margita tila samo da jon popravin krov od kuće. Ma, kakva jubav! To je bila samo korist! Zato vas lipo molin: napravite sve ča triba i omar nas rastavite! -

Marko je počeo slabiti. Nedugo nakon toga, postao je nepokretan i zavisn o sestrijskoj skrbi. Brak je razvrnut.

Marko je osjećao da je kraj blizu. Pozove me. - Znae, draga moja! Moran van kazat ča san snija. Umra ja i doša sveton Petru, ali nisan moga omar uč, jer je bilo još svita. Kad ispid mene, vidin, u redu stoji Gagarin, oni astronaut! U ime Isusovo! - A, ča ti radiš tu? Pa, ti si bija komunist! - upita ga Marko.

Meni Gagarin odgovori: - Ma, bija si i ti, Marko, a i to koliki, pa si isto doša 'vamo. -

- Ajme! Ča je ovo? Ništa ne razumin. -

Onda mi reče u povjerenju: - Ma, znate! Ja znan Oče naš. Evo, mogu li van kazivat? - Počne molit i izmoli cijeli Oče naš.

- Izvršno, moj Marko! -

Pitam ga mogu li učiniti što za njega i želi li što.

On mi reče: - Eto, vi ste nan sviman, ka mater, kako bi se to lipo reklo... Ispovidija san se prid vaman, ka prid Bogon. Sve znate. Zovite moje unuke. 'Oću se pomirit s njiman. Ako ne prispiju, dajte in knjižice i neka me lipo ukopaju. I popa mi zovite! Sve san reka. Fala van! -

Unuci su došli. Marko je, za nekoliko dana, pomiren s Bogom i ljudima, umro.

Margita je nakon nekoliko vremena teško oboljela.

Kada više nije bilo Marka ni Margite, došao je poziv s Općinskoga suda. Margitin je sin od Markove ostavine tražio novac za popravak krova u Varošu.

Pred sutkinjom je još jednom ponovljena priča o Marku i Margiti, ali bez odličja u vrećici.

U Velomu Varošu ostao je stari krov i Margitina neispunjena želja.

Split, 2004. god.

MODRA LIPOTA

Tombula. Igra na sriću. Kad bi čovik želija opisat ča je to ovi grad danas, meju zvonika Sv. Frane i gornje Rive, reka bi da je to grad prez izgleda, da je ovo misto najboje za mišanje pitura, običaja, govora, riceta i ostalega. Kad promisli čovik, rojen pod Merjanon da je Spličanin, da nije more bit po ocu ili po materi malo da'je od Splita..., sa škoja oli iz Zagore, vara se grubo.

Ovo je misto danas prez lica, prez uzora, običajima uteka..., ne zna se ko je ko.

Brod napušća luku, riže vale i gre da'je. Kuteri ulizadu u luku spuščeni jidar. Galebi letidu nisko, crtajuć granicu mora i rive. Rebcu preliču palme, Riva u žamoru i šušuru. Pomišala se mlajarija iz Zagore, sa škoja, iz unutrašnjosti, 'povratnici' u šarenin vešti-timan.

Gledan Split, izmišan novin graditejstvon, podložan, jazikon neodređen, običajiman otvoren, prominjiv.

Koliko je nona danas ostalo kući, koliko nostaldije sakriveno povrj stari škura?

Mater mi govori: - Sramuj se ić' meju Vlaje! -

- A, ča je? Gren. Oću! -

Volila bi' da zazvoni Sv. Frane, da dâ znak za početak fešte sv. Duje, da zasviradu svirci, zaigradu balunčići na laštik, zavrtidu se bagulini u rukaman šetača, zaklopočedu krila o' drveni leptiri.

Ča će ti sićanje, ča uspomena, ako je ne rečeš na justa mlajariji?!

Isprid more, šporko, čudne boje o' Matejuške, a malo da'je, prema Braču, modri se lipota.

Dignen glavu i vidin da je sve žuto, crljeno, modro, da je sve šareno do Boga, da je vese'je oko nas.

Do stola polako dojde mršavi starac, u široken veštitu, koji mu je prin puno godin' bija 'a vita', i pita: - More li ovod za me jedno misto, ovod u ladu? - Okolo moga srca zaigralo je pinku tepla, lipa

i domaćeg. Bilo mi je ka da me deboto zagrlila ruka moga nona
Marka.

Split, 31. svibnja 1983. god.

ŠUFIT

Kad čovika dikod pozovu, mora se odazvat oli avižat da ne more doć. Pozvana san da dojden na feštu o' novega šufita, i to u osan uri, u crnu noć.

Ma, gren omar reć besidu o šufitu i sve lipo pozdravit.

Dragi moji kumpanji, okupjeni u šufitu, sve manje u movimentu, betežni koščic', u ramenin i škini s pizon ka o' Mosora, deliberana o' laštika, šuštini i buštini, bacijen se na kočetu i pušćan da se koččice same namistidu. Eko!

Ma, otila san vas pitat: - Kako to vi sa starin sviton, pa jin ne date počinit? U osan uri navečer, Gospe moja! Mi smo već, pod malon svićon, popili kalomelu i mentu, poslušali Vatikan, u osan i kvarat ružarij i dopo se vaja ripožat. A ondac, kad svi gredu leć, kad se višje nikor ne čuje po kući, ondac se mi dižemo na bukaletu, dopo počnemo pospremat, otvarat škafetine, armerune, ma ne samo jedanput vengo sto puti. Pospremamo, tresemo štracce kroz ponistre, tražimo izgubjene stvari, đirajemo do kužine i nazad. Namiščamo posal za ujutro, vazimjemo čakod za proštit i ondac jopet u kočetu.

Pokaj se za grije, za bis, ča si ga iskalila danas na muške, ča su vazeli pot od kave i odnili ga u kamaru di piturajedu i zaudobili ga. Pokaj se ča su dobili befel i ča si pozan tega prazni pot sakrila u 'frižider' da ga višje ne najdu. I budi arna Bogu ča te nisu obadali i ča su mučali. Kad opereš savist prid Bogon, čutiš kako ti batije srce i stari leroj lipo u duetu, slušaš i sitiš se da u nika godišća to nisi čula, da bi se samo zaletila u kamaru, uvik u priši, zaspala, probudila, istrčala i tako svaki dan, godine i godine. Gledala san i slušala tuje vrime, tuje noći i pospremanja, šušur tujega srca i nemira i uvik mislila da je to dil i o' mojega srca.

U državi u kojon san radila, šufiti su i ostave uvik bili za ono ča nikon ne triba, ostavjeno, zaboravjeno, ča ni višje vridilo ni boba, ča je proša rok, ča ni suvremeno... To se sto puti pospremalu i bacalo, jopet kupilo i štivavalo, kako je ko volija i tija... Bilo je i

darovščina, koje su tot pripadale, jer nisu nidir mogle. Tako bi ti šufiti bujali i resli do novega pospremanja. Povrj vrata obično bi bila targeta, ka radne aktivnosti - radionica kućnega meštra... Tega obično ne bi bilo nidir za vidit, a kamoli u šufitu oli u ostavi. Pari mi se da je to još straj iz ditinstva, kad bi nas naši stari stavjali u kaznu, pa čoviku tu ne godi. Jer, tu je uvik bilo škuro.

Ma, inšoma, šufit je uvik dobro doša. Slomi se kolo o karocete, baci na šufit; vrčinu ruzinavu na šufit, baguline, krocule, trapeze, daske, kuverte, pjumine, kušine, cavate, postole, vešte, kapote, valiže, borše, sve to u armerun, pa vrata forcaj da mu omar srce pukne...

E, lipi moji! Sad je drugo vrime. Ma, šufit je jopet na šufitu, a i oni stari šufit jedan je put bija novi i bila je fešta kad se sagradija a doša pusti svit oni' koji su dali pineze ka iz svoga žepa, slikali se omar u foje i notali se u libar. Kad je finila fešta, najprin ništa. Nikor se ni penja gori, a ondac malo pomalo, počeli smo se libit i ostavjat jopet ono ča nan ni bilo drago vidit, ča nan je smetalo, pa je na šufitu jopet reslo brdo koje smo tiščali u armerune, na škancije, a kad je bilo puno grubo za vidit, fikali smo još i bonigracju s koltrinion, da nan ne para oči.

Zato neka u vašoj državi šufit bude misto vridni' stvari. Nemojte stavjat targete na vrata i, Bože očuvaj, jude, da tu stojidu i radidu! Ko će tu radit, koga će adočavat, ko će ga vidit? Kad te nikor ne vidi, prid kin ćeš se pravit da radiš, da vridiš...?

Tu se najдите, kad imate šedutu, veseje! Tu se družite, tako se danas uža reć, i guštajte! I zapametite, nima rest višje o' šufita, to je vrj od svega, a povrj tega su samo tice i nebo!

Ma, otila san van pripovidit koju lipšu i ondac se sitin da se još uvik, kad petegulajemo, zna reć: - Ma, pusti je! Udrilo jon u šufit! Ol' ne vidiš!? - , ča oće reć, ka u glavu!

Pa i ja u ovo vrime, kad se smrkne, stavin traveršu i pospreman u mon 'šufitu' i još uvik učin odat malešna pod zvizdaman, kako je to lipo reka naš pisnik.

Finalmente, fala Bogu velikon ča van je naša pineze i jude o' mota, koji su nanovo izgradili ovi šufit.

Pisma *Samo Bog je jubav moja*, s kojim ću okončat ovo moje sićanje i pozdrav, svojim ričiman, pripada kući koja fešta novi šufit, jednako ka i meni u mojon kamari.

Sviman nazivjen sritan Božić!

Zdravi i veseli bili! Vaša stara socijala: Mira.

Na sv. Luciju, 13. prosinca 2003. god.

ŠKURE

Tribalo je puno force za odilit se od stari' škura, prijatejica o' mladosti, namiguša, gri'ja, s koji se trusila ispucana, stara zelena pitura, škura priklopjeni' na libar, nikad zatvoreni', škura korteđavanja, gri'ja kroz koje san ćirila svoje prve trubadure, pod kojim je na kiši čeka na me, da se urazumin i uzalud fišča. Bidan moj tić, a mater bi mu došla mojoj i vapila: - Ma, ča jon je? Ča je taka? Ol' ne vidi da je ka išempjan u nju? Jadni moj sokol, a lip mi je ka' slika! -

Poslin bi Mater kroz nji' gledala kako vrime teče, pripoznavala svit, bure, nevere i čekala da se vratimo.

Ondac, kad san i ja ostarila, doša je red na me.

Kad su ji iznosili ka mrce po skalinaman, poslidnji su put zaklapale gri'jan, a ja san ti sinjal razumila ka da vaja poč za njiman...

Noć je. Brije bura. Zima je. Ne odzivju se, ne potiče stara škura. Ne tuče se s vitron. Ne klapa, ne drču gri'je...

Škure moje, iza koji' se sve moglo sakrit: suza i vrime, grij i kazna, i sve to lipo zaklopit na libar.

Škura, još jedna mrva o' života, biži i ne moreš je fermat!

Split, 10. sičnja 2004. god.

BUTIGJERI I ZANAČIJE

Apena san se vratila iz grada, obuzela me nika žalost. Nidir poznatega. Nikor me ni pozdravija. S nikin se nisan fermala.

Ćutin se, ka' veli šudar, ča je pospuga pot i zavija žuje varoški' i luški' težakov, opra praj stare Rive s murvaman, tle stari butiga, pa sad, u za'nju, oće se ožažet i odanit.

Ulizla san u libar *Butigjeri i zanačija* i utonila. Potla malo vrimena, počeli su se javjat, pozdravjat...

U mojon kratkoj Domaldovoj ulici, osvanile butige o' konopi, sukna, engleski štofova, bjankarije, ženski kapelini, šaltur, paštice-rija, izrada i prodaja postoli...

U nona Marka, na škancijaman, teće, lonci i bronzini, do banka štivani štednjaci na drva, u škafetiniman brokve, vide, madrevide...

Ondac je, jedno jutro, nono reka: - Od sutra više neš uć' ovod, ven na vrata o' kuće. -

U teku o' butige nota je: - 28. vejače 1947. prestala radnja. Željezariju je preuzeja Gradski. -

Ja nisan ništa razumila.

Prid očiman prolazidu butigjeri i zanačije. Vidin i'. Adočajen, pozdravjan, dozivjen i', da barenko još pinku ostanu...

Kad se nikor ni ošerva, zatvorila san škure, i štivala i' u najlipji kvadar.

Dvi su se suze šekreto zakolotale niz obraze.

Fala' in!

Split, 9. studenoga 2005. god.

NAŠA KATE

Prolazin kratkon Šubićevon ulicon, prema Rivi. Pogledan u izlog Katine *Optike* i vidin prazne stalke u izlogu. Pogledan malo boje unutra: sve prazno. Di su nestale očale, moderni i starovinski okviri, one lipe valičice, u kojiman je bilo spremjeno sto vrsti okvira, mali ulaz, u još manju radijonu, u koju smo ćirili Katu, kako popravja očale, oli namišća mušterijaman na nos? Parilo je da je sve napravjeno po njezinoj miri. Pomislin: - Evo na! Priuređuje se i naša Kate! -, ali san se privarila.

Ulizan. Kate stoji nasrid butige. Zamotaje nike stvari u kartu...

- Di ćeš, Kate? -

Ona će, ka iz puške: - Iden ča. Zatvaran. Dosta je bilo! Znaš li ti da ja radin već pedeset godin? Ćer ide u Sloveniju. Muž je umra. Šta ću ja? Ne mogu daje. -

- Je. Sve je to lipo. Ima žena prav', ali se u gradu utrnila još jedna butiga z dušon. Nismo mi kod Kate samo popravjali očale. Fermali bi se, dobacili koju, čuli, pofalili se, koju doznali i uvijek sve fino, bez grubi besida.

- U novin butigaman, za nas, pinku starije, nima tega.

Naša je Kate iz vrimena, kad se cili svit poznavava, kad je grad govoriya i kad se smiya.

Fala ti, Kate, za tvoje vrimel!

Split, 14. studenoga 2005. god.

JAZIK ILI...

Najprin izajdeš vanka protegnit bokun noge, a ondac, za malo vrimenta, čekaš sist i pročakulat, počut ča svit govori, ča ga muči, ča boli, ča ga jidi...

Kratki su ti điri. Spustin se Domaldovon. Projden dnon Pjace, Šubićevo, priko Voćnega trga na Rivu, pa do Verbuma i Sv. Frane, a ondac Marmontovon do Pirje i na Pisturu, omar sist i ra-sfriškat se.

Pomalo, prin ol' poslin spize i pazara, skupi se svit, najdu se prijateji, rojstvo. Fermaju se na kavu oli na bibitu.

Sidin s prijatejicon, kad intra njezin rodijak. Sidne i on, pa udri beštimat. Ma, beštimja svaka druga rič. Ni mi bilo drago to slušat. Ostala san čut na koga je jidan, na koga tolike beštimje. Kad san sve čula i ja bi se jidila, ali ne bi beštimala.

Govori on: - Sin san o' Vlajine i Spličanina. Ma, naučili su me kako se triba ponašat. -

Završija je visoku skulu, ugledan i vridan muž. Otac i did. Pošten, jubi pravicu. Čovik na mistu. Eto, samo mu je beštimja prva na jaziku.

- Otvaran vrata o' dućana i ulizan. - priča on. - Za sebon ugledan ženu ruku puni borši, pa jon pridržin vrata da projde. Projde ona, a ja se okrenen i pitan: - Vi ste ka otili nešto reć? -

- Ne! - odgovori ona. -

- Ja sam mislija da ste rekli 'fala'. Ko te tako naučija, ko te doveja u grad...? - Beštimje, ajme!

Ondac doda: - Niki dan gren na velo parkirališće kraj starega Doma zdravja, kad iz Kavanjinove dojuri nika ženska u tonobilu. Da nisan brenza, udrila bi u me. Pustin je da uđe. Sritnemo se jopet, kad smo izlazili iz ostavjeni tonobila. -

- E, moja gospojo! Ne smite vi iz Kavanjinove drito na parkirališće! Znete li to? Skoro ste udrili u me. -

Ona odgovori: - Znete! To je mentalitet. -

- ... ti mentalitet! Koji te ... donija ovod, kad se nisi naučila ponašat, a kamoli vozit? - I iskrene još jednu vriću beštimji.

- Ma, nemojte mi ništa govorit. Ne znan ča triba napravit. Mislin da tribamo govorit, ispravjat, opominjat. Ako ne, ovi čedu nas pojist! Moja se dica ne čedu ovako ponašat, jer san ji' naučija kako triba. A, ne, ne! -

* * *

- Isprid dizala, u jednon zgradi, - nastavi on, - stojidu dva lipo uređena muškardina. Otvaradu se vrata i nas trojica ulizamo. Ja upren u botun za treći, a oni u botun za četvrti pod. Kad se dizalo fermalo, na treći pod, pozdravin ji i izajden, a oni kuco. Mučidu. Dospija san jin reć : 'U mon se gradu pozdravja, kad se izlazi iz dizala.' -

- Šta 'š ti sad? Ča je ovo, svitu moj? Pitan se: 'Di smo mi ovo? Ča se ovo dogodilo s nami? Ma, promislin kako i ne mo'š uvijek sve reć, jerbo bi moga ogrist, perke svak jema revolver, temperin i drugi pribor za ulipšavanje.' -

- Vidi ča se meni nikidan dogodilo na pazaru! - priča prijatejica.

- Kupujen zeje, a čovik, do mene, pjune žvaku: 'Lipo! Kako morete tu pjucat di se prodaje spiza?' -

On omar: - A, oklen ste vi? -

- Iz Splita! - odgovorin ja. On će: 'Ol' bi se vi karali!'

Vidin da se vas nakostrušija, da more bit i žešće, pa skupin spizu i nestanen.

Sad i ja jeman jednu, ma prez beštimja. Svaki misec gren jedan dan na poštu, onu velu, na Pisturi, pa i na prve športeline di se prodajedu buli, uputnice za šolde, filatelija. Ne mo'š o' čuda. Koja fineca, koja krejanca! Za svakega lipa rič, pozdrav! Svaki put potla tega, ostanen još pinku spremi sriću koju san intrala, rič tako lipu, jusku, teplu. Ma, tako ne samo jedanput vengo uvijek. Zarad tega mislin da to triba ispriповidit, napisat rič-dvi i stavit jin litrat u foje i podilit ti godiment s cilin sviton.

* * *

Jeman još jednu i to o službenican na športelinin o' Banke. Ča o' njizi čini Austrijanac, ča stranke, posebno penšjunati? Ako se ova-ko nastavi, triba' će i njiman dat povlašćeni staž.

- Vrag odnija vas i Austrijanca! Ča činite od nas, lupeži! Ča radite, kad ne znate?! Dajte posal drugiman! -

A one bidne mučidu i bez riči gledadu u zaslon.

- Ča se sad dogodilo? Asti sto! Nestalo je struje. Pâ je sistem. Ne znamo kad će doć struja. Kad dojde, tribat će još po ure da se podigne. -

- Ča je? Ne moremo van dat penšjune. Nimamo ji' na zaslonu. Nisu prispili. -

- Ča ste ondac javili priko Radija? - viču penšjunati:

- Ča dilite talone? Kako to? Ko je vazeja naše pineze? Bog zna ča činidu ovo od nas? Koja je ovo lupeščina?! -

Ma, pari se, Austrijanac ne će dug, a penšjune će dat kad država spusti pineze. Ča ste mislili? Ovo je samo fetica od Europe. Ni to još ni po tega.

Otila san reć: kad dojdeš jedanput na misec u banku, vidi se i čuje da smo svi skupa jadni i nezadovojni, bisni i nervožasti. Jedan je mladac upa s ulice drito na športelin, razdera se na službenicu, pripiritija i omar sve dobija i izaša.

Ma, i mi smo stariji šporkeg jazika. Grubo je to čut a i vidit kako se ženske u kapelinin vataju za vrat, izguravaju iz file i svaka oće učinit svoj red, pa se dere, dobacije. Treća priti, pa počne drčat, gubit rešpir, samo šta ne afana.

Kroz to vrime službenice gledadu zaslon, odgovaradu užganin penšjunatin, a kad su pinezi finalmente prispili, počele su radit jopet s pacjencom, slušajuć još uvik one najžešće. Kad i oni dojdu na red i dobiju u ruke ono pinku penšjuna, ka da se udobrovoje, pa priznadu: - Ča ćemo? Nisu ni one bidne krive! Nij in lako. Vaja i nji' razumit! -

Sa svin tin, mi ćemo jopet, dođućeg deseteg u misecu gledat isto u Banci Gradu. Nezadovojni i nervožasti. Pacjenca!

* * *

Izajdeš tako vanka iz Banke, pa pomalo, pomno, s pogledon na tle, kući. Za pinku starije, kilavije, pa i za one iz drugi' civilizacija, na znanje: vaja pazit! Jema tu dvi grube stvari. Prva, ulice i kalete su razdrmani stin. Gingolaješ se po njiman, a ni'dir i fali bokun, pa zapneš u bužu, privališ se i pribiješ. Tako san slomila tri rebra, a moja prijatejica ruku. Samo zato ča nismo gledale fišo u tle, ča nisan vidila bužu na putu, a ona rasparani dil o' Rive. Pa, sad, ako san po putu još s nikin u klapi, uvik govorin: - Pazi! Stoj! Vidi ovo! Priskoči! Zaobajdi! Gledaj doli! -

Ako 'š ošervat koga, ondac se fermaj, stoj na mistu i gledaj! Kad se uputiš daje, opet gledaj u tle. Je da tako pari da si spustija čunku, jer želiš zaobić nekoga oli ga ne želiš susrist. Ma, ča je sigurno, sigurno je.

Druga, šporkica od pasa na sve kantune. Oni ča se ne znadu fermat, vengo gredu naprid dignute čunke, upadnu u tu šporkicu i još je razvajadu po kaletan. Slušan škovacine, ča peredu ulice po noći, kako zaobilaze tu šporkicu, da je ne bi takli gumon, zarad vela smrada, a glavni perač je, s najjačin mlazon, tira u odvod. Padaju beštimje na jubiteje beštij, ka krupa.

Ritko 'š vidit jubiteja s vrićicon i gvanton, da poslin potribe jubimca skupja šporkicu u vrićicu. Višje je jubiteja koji odvežedu jubimca za potribu, a oni produžidu ka da nije njihov i skupe odalicu u ruku, da se ne vidi. Kad jubimac napravi ča je triba, opet dotrči a vlasnik ga lipo privati i opet priveže. Još gorje je kad jubimac jema, da prostitute, ritkost. Ondac vlasnik vazme foje, prikrije sve i gre daje. Pa, radi svega ovega, ja bi pridložila našoj vridnoj Jubi Vrdo'jak iz Čistoće, da nekoliko puta na šetimanu, mlaz prida vlasnicin beštij, pa neka nan oni operedu ulice i kalete o' starega grada.

Mora bit da je stanjala ljubav meju judiman! Čovik se ondac povirija pasu, koji mu je oduvik bija najvirniji prijatej. Lipo bi rekla pokojna Mansvjetovna: - Ča boje poznaješ jude, to višje voliš životinje oli beštje! -

Ja volin jude i pase, ma bojin se jedni' i drugi'!

Za ovi put, još samo jedna kratka. Otila bi pozdravit jednu mladu, šesnu mamu, koja je, prin desetak dan, razveselila svog benjaminka, kad mu je u Maje kupila malo veći revolver na vodu. Izajdu nji dvoje iz Maje, u predvečer, meju krcato svita, prolaznika, šetača. Mali počne parat ambalažu, da ča prin dojde do rivolvera, a mater priskoči u pomoć i, u dva đira, odlipi kartu i ta dva malo veća bokuna itne za sebon na tle. Nastavi ona, dignute čunke u arju, friškin riciman, našminkana, stisnuta struka, u visokin petan, ka ono: - Ko san, šta san!?, - pa naprid, ka da se ni ništa dogodilo.

- Di vi stojite, mlada gospojo!? Jema li u vašoj kući sić o' škovac'? Joli i' itate kroz ponistru? Oli štivajete prid tuja vrata? Ništa o' vaše liposti. Vi ste, ipak, mala šporkuja. Ča je još gorje, vi odgajate još jednega, zasad malega, šporkačuna. Sramujte se! - govorin u sebi.

Kroz kale i kalete, škropi nas voda iz bjankarije s tiramole. Kapje iz pitari. Lipidu nas kakice o' golubi, sakriveni' u lad podno kupa, po kantuniman špice o bresak, a u mon kantunu još jedna velika grancigula na škinu izvrnuta, roj mali mušic i mladi golub, koji ne more poletit, pa na skalini o' života čeka svoju smrt.

Na 35 stupanja čekan, pinku bave i largajen se od kompića.

Split, 22. lipnja 2003. god.

STARA RIČ

Ka šta te posal dikod odnese, tako te odnese i vrime penšjuna, pa i na lipa mista, samo najviše partiješ u mislin i stojiš na mistu i ne stojiš vengo sidiš.

Ma, kad se najdeš u velikoj i vicastoj tronaraščajnoj obitelji, onako svi skupa, nekako te sram samo jist, ležat, sidit. Ma, nisi nikad tako živija, Bože moj, pa te straj da ova mlajarija oko tebe ne privati to ka niki način i promisli da se i tako more durat. Zato moraš i ti radit, ne pravit fintu da radiš, vengo, zapravo, radit. Radit tako da se umoriš, da ne ostaviš ni pinku mista grubin mislin. E...!

Tribalo je najprin proć vrimenta, da se odlipiš od starega posla i struke, iako dobro znaš da ne mo'š daleko pobić.

Dan je još uvik kratak za sve šta triba napravit. Ma, i ja san usporila. A ondac, u to je upa i obavezni pižolot poslin obida, koji još više skraćije dan. Zato, kad zatriba, čipjemo i noć.

A, e? A, šta si ono mislila, kad si nikidan spomenila 'kuvarice'? Pa, ti znaš da nisan nikad kužinavala. To samo, koji put, za klapu, brujet o' grdobine oli škampe i ništa više. Slakusarije? Ma, kakve slakusarije? Od tega ništa ne znan, samo jaje s cukron. Eto ti na!

Ajmo ondac rič-dvi o tin 'kuvarican'! U trećen misecu prošle godine, otvorin u kužini vratašca o' kredence na bandu di na škanciji moja Ane čuva libre i ricete o' kuvanja. Uvatin tako one dvi najdražje, debele teke, u tvrdin korican, napisane lipin rukopisin s crnilon. Jedna je od pok. mame *Tatjane*, zapisana 1936., i druga od njezine mame *Milene*, i none *Antice*, iz 1920. godine. Druga je pisana talijanski (ajme, gledan i sićan se kad smo u skulu nosili držalo, pero i bočicu crnila, a na vrj klupe bila je buža, u koju bi stavili bočicu, a ondac spugačica, krasopis...: debela-tanka crta. Ma, šta ćemo poć govorit!).

Na puno su misti slova i cile riči toliko izblidile da san i' teško mogla proštit, a na mistin je nika kap razlila slova, bi' će kod parićavanja. To mi je bilo puno drago vidit. Ka niki živi sinjal. Kad

je stari *Meme*, prin puno vrimenta, uveziva kuvaricu u korice, izriza je priviše nike stranice, pa je na mistin falija i cili red, početak oli kraj reda o' ricete. Bog mu da pokoj vičnji! Kako je naša Ane baštinila mot i kuvarsku umitnost svoje none Tatjane, pomislila san, ma kako bi bilo lipo, Bože moj, da ja sve to pripišen u kompić, pa dan našen likovnjaku, nećaku *Mlađi*, da to uredi, pa izaberen još lipu kartu, starovinske patine, pa, pa, pa... Sve je to trajalo od travnja 2002. do Vele Gospe. Nisan virovala da ću to dovršit i doć do kraja. Bija je to velik i težak posal. Radila san i dvanajst uri na dan. Vrućina se popela na 37 stupanja.

Priskočila san i lipe banje na Žnjanu tega lita. Nije bilo ferma- vanja dok se nije sve napravilo i to kako triba. Mlađo je izvrsno obavija posal. Našla san lipu kartu ka staru i žmarivenu. Dvi su ku- varice ispisane po zanatu, u Jelića studiju kraj Semafora. Još jedan- put, fala vridnoj i strpjivoj gospoji Elzi. Kad bi se umorila, kad bi mi pale sve žunte, poškropila bi štivo s pinku jubavi i omar bi znala da ću izdurat i da će sve finit na dobro. Na kraju san bila kuntenta. *Kuvarice* san darovala svojoj Ani, u jedan obični dan, onako u prolazu, ka kad je čovik u priši, a mladi su uvik u priši. Oni koji su vidili ova dva smišna libra, pitali su zašto ji ne dan u štampu. Niki su tražili da ji prodan. Od svega tega ni bilo ništa. Dvi su kuvarice izrađene samo u jedan primjerak, unjulo: pro domo. Vižite koje su dolazile na kavu ili bićerin, kurjožasto su prigledavale ova dva libra i dale in lipu ocinu. Eto, tako san pomogla sačuvat staro kuvarsko štivo od propasti.

E, znan, a sad ćeš ti pitat: - A ricete! Oćemo li koju ricetu čut? -

- Ma ne, kakve ricete! - Tila san samo reć da se uvik more nešto nać za radit i pomoć svitu oko sebe, a ne da pomislidu da u penšjunu čekamo samo njojvu pomoć. Eto, o 'kuvarican' smo sve špjegali. To san samo dodala još dvi perle u kolajnu o' poslića, koji vežijedu moje dane u penšjunu. Naravno, sve se ovo sto puti ispri- povidi, priko telefona, s prijatejicaman, svituje, sluša, dodaje, minja... Ima i smija, a najviše na svoj račun, šta mi je puno drago.

Koji put na kavu u Get, a petak uvijek k Dunji na ribu. Kad nas čakod ušćipne, omar na telefon, sve priko telefona, prigled, dijagnoštika i likarije. A šta 'š! Mora te nikor čut! Zato i jemamo prijateje.

E, a ondac je, nakon ovega, počėja drugi izlet, koji još ni završija. Bog zna oće li i kad: riči stareg spliskeg govora. Izašlo je tega u nekoliko i više libri. Mislin napraviti nešto, prez veliki ambicjuni i jopet samo za kućnu potrebu, da se najde. Gre sporo, pomalo, ali nima priše!

Ova kašetica o' kompića, kako ga nazivjen o' mi'ja, čuva dosta stvari, pa ćemo i jopet malo pospremit, more i prinapravit.

Za penšjun san se spremala skoro dvi godine. Znaš, nije to lako. To su judi i to ti je ka da ostavjaš jednu veliku fameju, u kojoj je bilo puno jubavi.

Uvik san govorila kontra kompića, da je šćetan, da ni zdrav, ma usamjuje, ma sve samo ne dobro. Ondac san ga kupila, naučila šta mi treba i u nj štivala puno lipi riči, poruka, misli i slika. Tu su i indirici, na koje izlazin u svit i guštan u lipotan muzeja, svita i stari dvoraca... Ma, mo'š partit di te voja, di god oćeš. Morala san razumiti i pinku ingleškoga, toliko koliko mi treba za razoputiti šta i kako moran raditi u ovoj kašeti. Sve lipo šta dobijen u njoj i šta najden, omar podilin. Ima i grubi stvari, šporkarija. Pitan: - Kako dicu mo'š zaštititi od tega na internetu? -

Ja san, za se, nabavila jedan program koji take šporke poruke, kad označin njihov indiric, drugi put pripozna i ne pušća i u kompić vengo i briše ili vraća. Sto puti me uvati smij pa promislin: - Joj! Da mi je poslat ovin šporakčuniman svoju sliku i napisati što toliko jeman godin, ne bi mi treba više nikakvi program za pranje poruka. Pustili bi me omar na miru. Tako mi je nike godine pisa jedan študent iz Splita. Pisa je pristojno i tražija prijatejicu. Odgovorila sam mu i zamolila ga da me ne ometa. Napisala san koliko godin jeman, da san penšjunata i da nisan dobrega zdravja. On se ponovno javi i lipo škuža. Eto i pinku finije mladosti. Kompić mi vazimje puno vrimenta, a i ni lako dugo siditi. Nećak Ante ga

održaje i nadograđuje, kako se to reče. I ne samo on. Jeman i brzo-glasne učitelje za sve šta me zanima i šta oću radit, za slike, za muziku i za tekstove: moga Mlađu, Ivu i Mirelu. Cili stručni tim, perke neman pojma o temu i ne zanima me to! Jeman i tv-karticu unutra, ča oće reć da gledan TV lipo priko kabela.

To je daklen, veliki dil dana. Tu je i korešpodenca s famejzon i prijatejiman. Po koraka udesno je veliki stol i libri za okripu s kojiman dilin priostalo vrime.

A mediji? Šta ćemo reć?

Medije treba izabrat, ako i kad jemamo šta izabrat. Triba se čuvat. Svaki čovik zna šta smi a šta ne smi jist, šta mu škodi, od čega ga zaboli glava oli želudac, pa to onda ne ji. Tako se triba pripaziti i od medijske 'spize'.

Pitaš me šta čitan, šta pratin? - *Slobodnu* samo šonete. Ništa drugo! Ondac na šetimanu: *Hrvatsko slovo*, *Fokus*, *Glas Koncila*, *Radio Mariju*, posebno emisije dr. Ivančića, dr. Szabo, Relkovića, Borovčaka i drugizi. Da se ne zaudobi, tu je i *Hrvatski katolički radio*. Uvik slušan prava štiva, u kojiman nima beznađa, u kojiman uvik živi nada u mir, ponos. Žive štiva, u kojiman nikor ne pjuca po svomen svitu i narodu i svak zna šta je i zašto je tu. Užan reć da su moji sadržaji ekološki. I to je za me u ovin godinaman prava riceta, ma, likarija.

Na *ATV*, koji put 2 u 9, češće ne, *Forum* kadikad, a visti, ajme! *Dobro jutro Hrvatska* je izvrsna emisija, ali je ne mogu štivat u svoj orar. Izobrazbene emisije volin poslušat. Drage su mi. Slikopise ne gledan. -

Na kraju, za penšjun se triba na vrime pripraviti, pogotovo svit koji voli svoj posal. Ne, ni lako otić, a jopet ne smiš dopustiti da ti niko o mlaji' reče da si zaudobija ić oli da ti je kršćenica požmarila. Bože očuvaj!

Meni je naš dobri i veliki Bog u temu puno pomoga, pa me ni sad ne ostavja na cidilu. Ma, nikoga.

* * *

Jesmo li finili?

Šta pitaš jema li štagod šta ne volin? Bome da jema. Ne volin odit po dućaniman. Ma, to nisan nikad ni volila. Moje 'prijatejice' to dobro znaju, pa gredu prez mene. Uvik in dobacin, ka da ne ću:

- Nemojte zaudobit rusak i suvu ranu! -

Tako i ne znan ča sve prodavači činidu i jesu li pošteni.

Eto, kad smo kod tega, moran ispriповidit najfriškiju. Koji put, za prigodu, gren kupit koji darak i ulipšat ga s pinku cvića. Tija je život da tako u dvadeset dan dojden dvaput na isto misto. Drugi san put bila jučer, jer mi se puno svidija pitarić kućne sriće. Računan: lako ga je pazit i mazit. Drag mi je za vidit, pa neka mi čini divertimenat u sobi. Moja me bečka škola naučila da uvik iznova pitan za cinu, iako san znala da je ovi pitarić košta trideset kun, prije dvadeset dan, tu na iston mistu. U dućanu je bio još jedan kupac, a za bankon, do vlasnice, mlada radnica. Vlasnica je kupcu pripremala lipo cviće, a mlada se potrudila da mi pitarić spremi u veliki papirnati škartoc, jer san rekla da mi je to za kući i da ne triba ništa osobito. Pitan vlasnicu koliko stoji ovi pitarić. Ona omar reče: - Pedeset kun! - i nastavi posal. Izvadin pedeset kun ucilo i dan mladaj radnici, koja mi da saket s pitarićen, a ona mi vrati dvadeset kun nazad...

- Ali, - dodan ja, - gospoja je rekla pedeset kun? - Mlada pogleda vlasnicu fišo, a ona ponovi: - Pedeset kun! - i nastavi radit. Uzmen pitarić, izajden vanka na arju i uputin se kući.

- E, moja gospojo! Ovi pitarić danas, u Cvitnu vrtu, na Duilovu, zapada deset kun. Prid dvajs dan, tražili ste trideset a sad pedeset kun. Pa, to je škandalozno. Pa, to je za reć: lupeščina, pjaška! Sramujte se! Koje lipo cviće i izlog, a koji moral i koja šćeta da ste vi učitejica mladaj radnici! Vi to tako ka da drugovačije nikad i niste znali. Dojde mi da van pošajen policjota, inšpekciju i da na vas glas vičen svitu ime o' vaše butige. Kako vas ni straj o' Boga? -

Moja bi se vicasta tronaraščajna fameja incukala da ovo čuje. Još bi me kritikali ča nisan sve vratila i išla ča! Ma, meni je bilo žaj

ostavit za'nji pitarić kućne sriće. Vazela san ga, jer se lipo zove. More bit da ću drugi put proć boje, u nikoj drugoj butigi?!

U komeštibili nikidan, kupin stvari za 96 kun, a mala, koja je iston počela radit, kaže mi sto kun. Dan jon sto kun i izajden. Ferman se štitvat stvari u karocetu i čujen da vlasnica pita malu: - Jesi li gospođi vratila četiri kune? Di je račun? -

- Nisan. Zaboravila san. - odgovori ona. U dućanu je bija još jedan kupac iz susidstva.

- Da to nisi višje nikad učinila! - reče jon vlasnica. Ubaci se i susida: - Ovo je mali ali pošteni dućan. Kako ti misliš ovako radit, a iston si počela? Sramuj se...?! - Poslin nikoliko dan, čujen da mala traži posal na drugo misto, u markete, jer se ovoid ne isplati, rekla je!

E, moja draga! Maloj se oće market. Ovo je mali dućan.

Aj' ča! Ne ću višje.

Finilo je. Bilo je puno i priviše tega. Mali Uskrs i Bila nedija gredu kraju. Sutra je radni dan, dica jopet u skulu, a ja ću malo, po običaju, punit u prašinu po sobi, a ondac na posal.

Znan. Tila si me još pitat zašto ovi jazik? Ma, znaš šta! Špjegat ću ti, kad izustin splisku rič, pari mi se ka da san u mon izventanon đardinu i prez orara prikapan sićanja, zalijen delikano, punin bidunon, arna tako Božjon dobru za dar o' života. Ondac je to tamo, unazad, puno daleko, previšje i za brojit, pa ta stara rič dojde sama, nasloni se i namisti, po domaću. I kako 'š je potirat?!

Aj' ča!

Split, 1. svibnja 2003. god.

GOSPOJA DIVNA I JA

Prvi dan, u osan i po, pušta nas policjot prema športeliniman di se vadidu nove osobne iskaznice i putovnice. Zna se di smo, u Policijskoj postaji. Rano je jutro, zbiveni smo ka stado. Svak drži svoj biljet i gleda na zid, u semafor, koji pokažije numer koji je na redu i športelin do kojega moraš prispit.

Jur svi u potu, mlaji i stariji, gluvi, sa šćapiman, na kroculan, betežni, a jema i oni zdraviji, pa i oni požmariveni o' sunca s puškan, u fudri o' kože. Ča će oni ovod? Ka nas je malo. Ondac, niki svit zna di je i zašto je doša, ča čeka, a jema niki ča dojdu, izguraju se do prvega reda, gledadu u arju, okolo sebe, pa pitadu: - Ča čekamo? - Kad čuju zašto smo ovod, okrenedu se, iznova sve izguradu, pa izajdu i gredu na drugu bandu pitat di je to ča njiman triba, ka da to nisu mogli napraviti omar kad su ulizli.

Tako *mi*, oću reć stranke, a oni naši poslužiteji na isti športelin izdajedu napravjene iskaznice i putovnice, primaju stare i ne samo jedna vengo dvi službenice. Omar do tega, postavljen je športelin Spliske banke, da bidan svit ne mora ić u grad platiti doprinos za dokumenat. Da gre, barenko bi se rasfriška i prominija malo arju. Ali bi, more bit, izgubija red. Ondac jopet mi, svi u čoporu, izmišani, guramo se, kontraštajemo, stotinu puti jedni drugiman očemo špjegati di ko i ča ko triba napraviti, di ić..., dok se ne počnedu spuščati beštimsje. Bidan policjot, ča nikoga ne smi puščati da projde žutu rigu na tleju, ka zalipjen za športelin, ne more ni bekniti, a i da 'oće ko ga čuje o' puste graje i vike. Koja žuta riga? Svi su prvi i jedini, a njega samo ča nisu izili.

Jeman numer 79. Tišća se niki ča jema 225, pa ga pitan ča oće, a on će meni da je nervožast, da je već triput bija i falija ispunit karte, pa jutros jopet sve iznova... Kad, ferma se još niki i pita kome triba numer. Skoči ovi s 225 do mene i čovik mu da numer 94, pa izajde, jer nima force višje stat i čekati. Ni prošlo ni pet minuti, dojde nika ženska i pita jema li ko pinku veći numer, jer da ona

mora kući vazest još nike karte, ča je zaudobila i da ne će prispit. Ovi do mene, koji je prin jema 225, pa sad 94, omar skoči i vazme i treći numer od ženske i dobije 82, a njoj da 225. Alaga sriće u njizi! Ma, jesi vidija ti koji se posal napravija! Asti sto miši! Još malo pa 'š ti od 225 prispit i prije mene ča jeman 79. Tako ti je to u životu.

Kad dojde na semafor tvoj numer, moraš se omar probivat, gurat, gazit sve prid sebon za prispit na športelin, jerbo ako te nima za po minute i prin semafor već zatrubi i označije idući numer i gotovo je. Nima ti spasa. Moraš vazest novi numer i jopet sve iznova. Rekla san, čin vidin na semaforu moj numer 79, omar ću počet arlekat, pa nek se zna da san tu i da se borin za dospit do športelina. Tako je i bilo. Kad je doša na red moj numer 79, počnen arlekat, micat svit okolo sebe, probivat se i jedva prisipjen do športelina, u za'nji čas. Ka da san pomanitala. Mala me još pita: - A di ste!? -

- Da di san? U fili. -

Mala govori: - A, di su van veći litrati? -

- Ma, koji veći? Meni triba samo za osobnu iskaznicu. Za nju su uvik vridili mali. -

- Ma višje ne vrididu! Tribate donit veće! -

- Ča ćemo sad? Oćete li me jopet primit prez novega numera? -

- Oću, ako se danas vratite do kraja radnega vrimenta. -

Srića i Bog da je s menon bila moja prva pratilja s bicikleton. Brže-boje, dan joj kjuč o' portuna i kažen jon di stojidu litrati i već je za po ure bila nazad. Primila me mala na športelinu, a ovi iza tili su me izist.

- Ča je sad? Oli jopet ništa nije kako triba!? -

- E, gospojo! Na računalu stoji oznaka potraga, ča oće reć da ste bili izgubili iskaznicu. -

- Ma, nisan. Nikad je nisan izgubila! -

- Ovde stoji da jeste! -

- Ne moremo radit. Morate ić u Prvu postaju! To je omar tu, u ovoj zgradi, na II. pod, pa tražite gospoju Divnu, neka van to napravi i vratite se nazad! -

- Gospe moja! Ča je ovo danas? Ko će izdurat?! - Uputin se. Činin skale ka da jeman krila o' anđela. Letin, jer danas moran ovo okončat ol' ću pošempjat. Prispijen i najden gospoju Divnu. Ka da su mi se otvorila vrata o' raja. Mora bit da je na momen upotnon licu pripoznala očaj izmišan s umoron i straj da ne ću uspit sve to napraviti, a za drugi put višje niman voje ni force. Inšoma, gospoja Divna me razoružala krejancon. Lipo me pozdravi, dâ ruku, pozove me u ured, ponudi mi katrigu, da dojden do arje, nazove suradnicu u Drugu postaju i reče joj: - Jeman kraj sebe gospoju, za koju smo ti i ja ovod i tribamo jon pomoć da more napraviti novu iskaznicu.

- Uđe u kompić, reče joj niki broj i godinu 2001. I sve je bilo gotovo, za minut. Sitin se i rečen: - Prošla san šestdesetreću. Oprostite! Nemojte zamirit. Je, je. Sitila san se. Godine 2001. mi je, u auto-busu 17., ukraden takuin s pinezin i kartan. Poslin tri dana, jedno me dite nazove i reče mi da jema moj takuin s kartan. Išla san to vazest. Bila san prijavila kradju i pronalazak takuina. Napravljen je zapisnik u Drugoj postaji i ne znan ča sad čini ta oznaka u računalu. -

- Sve je u redu, gospojo! Nemojte se ništa mislit! Tribali bi sad ić još i na Bačvice u Drugu postaju, ali smo sve napravili i uredili priko telefona i računala. -

Kad san otila dat ruku, pozdravit je, gospoja Divna će: - Pustite gospojo! Gren ja s vamin! -

Spustile smo se u prizemje, di me je dopratila do športelina i kazala maloje da je sad sve u redu. Dala jon je moju staru iskaznicu, okrenila se, pružila mi ruku, pozdravila me i uputila se nazad, jopet na drugi pod, u svoj ured, na posal.

Divna gospoja Divna. U oven nesritnjen danu, Vi ste mi približili sliku o' raja!

Zato ne ćemo puno o onome 'malemu tiču i veliken kriču', ča radi na športelinu u prizemju, ča se jedva vidi, ma čuje se sve do Lovreta. Kolikogod da je vruće i teško, morate se svladavat, mladi moj tiču, a ne se kontraštavati sa sviton. Ko je to vidija tako? Samo gubite forcu. Najskoli to ni lipo čut. I ja san 37 godin radila sa

sviton i to nesritnin sviton, pa nisan nikad užala arlekat, ni mislila da jeman pravo na to.

More bit da bi se moglo čagod popraviti u pripremi tega posla, pa da van sviman bude lagnje, da sve bude na mistu i kako treba!?

Ovako je gospoja Divna sve pokrila svojon krejancon i treba virovat da meju vami jema još puno taki koji posal rade s pacjencon, skrovito.

Za misec dan bi će gotova osobna iskaznica. Ne će tribat ni numer, ni trumbeta o semafora, ni arlekat. Bogu fala!

Split, 23. lipnja 2003. god.

OBJELODANJENI RADOVI

- Četiri pjesme. [*to što mogu*]. Telegram, Zagreb, god. VII. (1966.), br. 303., str. 7.
- [*Ovako crna stojim kraj drva*]. Isto.
- [*Svagdje možemo biti sami*]. Isto.
- [*Ne plači dijete*]. Isto.
- *Voljenje* [pjesma]. Mogućnosti, Split, god. XIV. (1967.), br. 5., str. 491.-492.
- [*Ta dva mala slova JA*] [pjesma]. Isto, str. 492.
- [*Zašto dolazite...*] [pjesma]. Isto, str. 492.
- *Nakon neuspjelog bijega* [pjesma]. Isto, str. 493.
- *Ljubav* [pjesma]. Svačić [zbornik]. Zagreb, knjiga 1., travnja 1969., str. 403.
- [*Moja pjesma*] [pjesma]. Isto.
- [*Ljubav*] [pjesma]. Isto.
- [*Danas sam vidjela...*] [pjesma]. Isto.
- *Do mora* [pjesma]. Gdje, Split, god. I. (1969.), br. 1. [lipanj], str. 11.
- *Autobiografska* [pjesma]. Vidik, Split, god. XVI. (1969.), br. 9.-10., str. 152.-154.
- [*Dok oči lutaju*] [pjesma]. Isto, str. 153.
- [*Ljeto*] [pjesma]. Isto, str. 153.
- [*Stablo koje*] [pjesma]. Isto, str. 153.
- [*Dvorištem tvojim prolazim*] [pjesma]. Isto, str. 153.
- [*Moja pjesma*] [pjesma]. Isto, str. 154.
- *Vjernost* [pjesma]. Rast, Split god. I. (1976.), br. 1., str. 7.
- *Stara pjesma* [pjesma]. Rast, Split, god. II. [1977.?], br. 2., str. 51.
- [*Ljepotu doživih slučajno*] [pjesma]. Isto, st. 52.
- *IV verzija telefonskog razgovora ili nesporazum* [pjesma]. Isto, str. 52.

- [Služavka sam] [pjesma]. Isto, str. 52.
- *Split-Zagreb, via Majur* [pjesma]. Isto, str. 53.
- *Pružnim radnicima* [pjesma]. Rast, Split, god. III. [1978.], br. 3., str. 14.
- *U smiraj* [pjesma]. Isto, str. 14.
- *Beskućnik* [pjesma]. Isto, str. 14.
- *Naša ljubav beskrajna i velika je a grad ovaj malen je* [pjesma]. Isto, str. 15.
- *Uz more želja jedna* [pjesma]. Isto, str. 15.
- *Pružnim radnicima* [pjesma]. Vrijeme nas [knjiga], Zagreb, 1979., str. 30.
- *U smiraj* [pjesma]. Isto, str. 31.
- *Klub liječenih alkoholičara «Centar», Split 1966-1979*. Liječnički vjesnik, Zagreb, god. CIII. (1981.), br. 10., str. 475.-479.
- *Na dnu mora* [pjesma]. Sveta baština, Tomislavgrad, god. IX. (1990.), br. 11. (84.), str. 16.
- *Hrvatska* [pjesma]. Naša Gospa od Zdravlja, Split, god. I. (1991.), br. 1. (1.), str. 12.
- *Šapat* [pjesma]. Isto, str. 9.
- *Hrvatska* [pjesma]. Naša ognjišta, Tomislavgrad, god. XXII. (1992.), br. 1.-2., str. 16.
- *Hrvatska* [pjesma]. Fra Mario Jurišić, Krik ranjene duše [knjiga], Split 1994., str. 40.
- *Patnja* [pjesma]. Sunce, Split, god. VII. (2004.), br. 9., str. 18.-19.
- *Između udaraca – zraka Svjetlosti*. Isto, str. 17.
- *Deset godina rada Službe za pomoć i njegu u kući Doma Lovret*. Isto, god. VIII. (2005.), br. 11., str. 6.-7.
- *Šjor Pjero i njegova Jube*. Isto, str. 8.-9.
- *Osudujemo haaško kaubojsko ponašanje*. Hrvatsko slovo, Zagreb, god. XI. (2005.), br. 546. (7. X.), str. 28.
- *Toma i Ante, dva brata*. Sunce, god. IX. (2006.), br. 12., str. 12.-13.

Mira Donadini i Vlade Lozić

POGOVORI

U DARU I DODIRU VREMENA

Živimo u doba velikih suprotnosti. Njih osjećamo u uljudbenomu, gospodarstvenomu, znanstvenomu i u drugim životnim područjima. Mnogi žive u izobilju, razbacuju se i ne znaju što bi činili s viškom dobara a drugi mučno preživljavaju ili umiru, jer nemaju ništa ili najnužnije za život. Mnogi se pozivaju na jednakost i pravednost. Život je prema nekima kao majka a prema nekima kao maćeha.

Suvremeno društvo u nečemu napreduje, ali taj napredak, u nečemu, ugrožava čovjekovo dostojanstvo. Je li moguće da danas netko umire od gladi, da nema krov pod koji bi se sklonio, da ga se i najbliži odriču i ne uvažavaju kao osobu? Očito je da nešto nije u redu. Ovomu naraštaju manjka ljubavi. Svakomu treba svega pomalo ali najviše ljubavi. Svatko želi biti i živjeti ljubljen, ostarjeti časno i umrijeti dostojanstveno, kao čovjek.

Naša se vjernost mjeri prema umijeću i stupnju predanja ljubavi prema ugroženima i siromašnima. Krist se s njima poistovjećuje: - 'Jer ogladnjeh dadoste mi jesti; ožednjeh i napojiste me; stranac bijah i primiste me; gol i zaogrnuteste me; oboljeh i pohodiste me; u tamnici bijah i dođoste k meni.' - (Mt 25, 35-36) Bez obzira na dob i društveni položaj različiti su oblici siromaštva: očaj besmisla, manjak samopuzdanja, osamljenost, napuštenost starijih i bolesnih, zapostavljenost djece i obitelji. Pred tim izazovima kršćanin treba naučiti uriječiti svoj čin vjere, jer:

- Okupio nas je.
Ne našosmo ga!

u staračke domove,
među djecu bez roditeljske brige i ljubavi,
spriječiti samoubojstva očajnika,
sagraditi porušene crkve i domove,
biti malen i neznatan,
darivati mir,
biti put i istina izgubljenima,
ljubav onima koji ga traže. -

(*Muka našega Gospodina Isusa Krista*)

Treba nam dosjetljiva ljubav, ali ne kao suhoparna pomoć nego sućutna sa siromašnima. Ljubav nitko ne može zapovjediti, narediti. Ljubav prema bližnjemu je ono što vodi prema Bogu, jer kada zaziremo od bližnjega, od čovjeka, udaljujemo se i od Boga:

- Ako ne bude čovjeka,
srca, ako ne bude,
ako se zlo pomami,
tuđe zaželi,
ako naidemo,
na smrt pretučenoga,
vinogradarova baštinika,
ne prepoznamo ga,
i ne povijemo...,
ako radost postane samo imati
ako zaboravimo ljubiti,
svijet će potamnjeti
i bit će mrak. -

(*Na tragu*)

Ljubavi ima ili je nema. Ona ne može biti bezlična. Događa se u prostoru i vremenu. Pred nama je knjiga *Dodir vremena* g. Mire Donadini, koja ima životnu i dušobrižničku važnost. To je knjiga u

kojoj spisateljica pjesmom i prozom govori o naličju ljudskoga života, jer ono ljudima od užitka nije blizu, ali ono kao uteg pritišće i nitko mu ne može promaknuti.

Ona jednostavnim i probranim riječima, sažetim i 'isklesanim' rečenicama, punim osjećaja i sućuti, smjelo i slikovito piše o smislu života, opisujući zamršene i teške ljudske sudbine. Ne prigovara niti paniči, ne kori, ne tumači niti poučava, nego blago iznosi činjenice, s pouzdanjem upozorava i nadahnuto prikazuje stvarnost u nama i oko nas, onakvu kakva ona je. Knjiga govori i o svojoj spisateljici, o čovjeku i sredini u kojoj živimo. Međutim, ako mislimo da ga poznamo ili ako nam je to nepoznato, svejedno, ova će nam knjiga pomoći razbistriti neke dvojbe, pobuditi nadu, vratiti samopouzdanje, proširiti vidike i ponuditi ohrabrenje.

Spisateljica nehotice govori o svomu duhovnom rastu i sazrijevanju. U prvomu dijelu knjige, u pjesmama, dok je bila mlada, pisala je o prirodi, o nebeskim visinama i morskim dubinama, o beskrajnom zovu, o domovini i nepravdi, o čovjeku i srcu, o nemoći i prosjaku. O mnogočemu, ali tada s malo daljega. To je dovoljno da bi se osluhnulo na kojemu je tragu, da bi osjetila dodir vremena, njegovu snagu i poruku. Ova knjiga očituje njezino duhovno nastojanje i težnju za vječnim, i, kao napeta strijela, samo čeka svoj tren, da se 'odapne', da bljesne, da pokaže svoje blago, svoju dubinu. Što više živi, to više ona očituje čežnju za istinom i želju za ljubavlju među ljudima, za svetijim i pravednijim svijetom. Samozatajno i odvažno sluti o drugomu svijetu: o siromasima i patnicima, napuštenima i bolesnima, nemoćnima i starima. Ona u njima prepoznaje i nalazi smisao života, snagu molitve, vjere i poruku evanđelja. Iz njezinih se tekstova čita da ju je rast u vjeri učinio odvažnijom, poletnijom i učinkovitijom. Nema što izgubiti, jer, služeći siromašnima, sve dobiva. Zato zapisa: - Nakon rada s malodobnim prijestupnicima, u 41. godini života, Bog moj rad usmjeri prema starima i bolesnima, ostavljenima i zaboravljenima. Približi me ljudima koje sam dotada rijetko vidjela na ulici, kao pognute i usporene. - (*Bogatstvo siromašnih*)

Nakon toga je njezin život krenuo drugim pravcem. Otkada je Krist postao čvrsto uporište njezina života, ona zornije vidi, prepoznaje, voli i služi onima, kraj kojih je, kao i mnogi, gotovo na rubu prezira, prolazila bez osmijeha i razumijevanja. Zajedno sa č. s. Emom, koju su siromašni prozvali *Bogatstvom siromašnih*, odvažila se bez naknade obilaziti i pomagati patnicima nositi njihov životni križ. Što su više služili, to su više žedali, postajali su osjetljiviji prema drugima. Njezine pjesme, priče, molitve, njezini razgovori, koji su svjedočanstvo i odraz života, zahvala su siromašnima i bolesnima, nadahnuta evanđeljem. To su kristološki zaleti, jer ona u njima očituje svoju predanost Kristu i samoprijegornu ljubav prema ljudima na rubu društva. Spisateljica piše zašto objelodanjuje ovu knjigu: - Odlučila sam naše *Bogatstvo siromašnih* izvući iz njezinih potleušica i zabiti, osjećajući neodoljivu potrebu da bismo na ovim stranicama progovorili o patnji s kojom smo u radu sa starijim i bolesnim osobama neraskidivo povezani, koja je postala sastavni dio našega postojanja, pokazati kako se susreće, živi, dijeli, oblikuje s Kristovom pomoću i u njoj nalazimo svoj smisao. - (*Bogatstvo siromašnih*)

Knjiga *Dodir vremena* odjek je spisateljčina srca i vjere, ona je spoj iskustva i nade u bolju budućnost. Zapisala je neke stvarne životne sudbine, koje proživljuju pojedinci i zajednice, obitelji i narod. Piše o beskućnicima, o starima, za koje ne mare njihova djeca ni bližnji, o braniteljima, koji su ginuli za svoju Domovinu a ona ih sada zaboravlja, o nemoći bogatih i bogatstvu siromašnih. Posvješćuje predanost osoba koje dobrotvorno služe u *Domu za stare i nemoćne*, po stanovima, a na ulici prepoznaju i pomažu osobama, uglavnom, s 'ruba društva'. S neskrivenim osjećajem i čežnjom piše o svomu djetinjstvu, narodnim i vjerskim običajima, koji se, u raskršćanjeno doba, zaboravljaju i zapostavljaju. Odvažno, od srca, bez straha i susprezanja govori o radosti i ljepoti života služeći Kristu u zapostavljenima. U svojim razmišljanjima raspoznaje dobro od zla, razborito prosuđuje društveno stanje i njegov

utjecaj na čovjeka: - Čovjek kao da se sakrio. Kao da ga nema u dnevnom tisku, na tv-zaslonu...

Čovjek je izbrisan kao pogrješno napisana riječ u školskoj bilježnici...

Čovjek, s prevarenima i izigranima, s onima koji su nas obranili, a ostali su bez prava i svoje postrojbe, piše stranicu za Hrvatsku.

O čovjeku se ne će više šutjeti. Čovjek će ponovno postati nada na stranicama hrvatskoga tiska, snaga tv-zaslonâ, ne Zlikovac, ne Veliki brat nego Velik čovjek! - (*Čovjek II.*)

Prosjacima želi biti bližnji. S njima se suočila i suživjela već kao dijete. Suosjeća s patnjom 'malih': - Slušala sam kako stari Prosjak, prigušenim i isprekidanim zviždukom, odgovara ptičjem zovu i cvrkutu, koji se širio krošnjama u perivoju, skrivajući tako patnju pred znatiželjnim pogledima prolaznika. Jednoga dana starac više nije došao. Nije došao ni sutradan. Mama i Djed rekli su da ga je sigurno Bog pozvao k sebi i da mu više nije ružno.

Ta prva patnja nepoznatoga bila je: siromaštvo i glad, nemoć i osamljenost, ali i patnja o kojoj je prosjak šutio, kojoj se nije suprotstavljao, nije se na nju ljutio, nije kleo ni proklinjao, a kada je došlo njegovo vrijeme, Bog ga je sigurno bogato nagradio! - (*Patnja*)

Taj prvi doživljaj patnje bio je samo uvod petogodišnjakinji u druge oblike patnje, koju će ona poslije duboko spoznati i životom raspoznati. Donadini ne samo da ne bježi od patnje nego kao da je traži, jer je mnogo patnje, i kamo god pogleda s njom se susreće i rado je nosi, traži način kako s drugima osmisliti i podijeliti tuđu patnju kao svoju.

Gotovo svaki njezin naslov govori o smislu patnje. Ona i osobe koje rade u domovima za stare i nemoćne, čineći djela ljubavi, naviještaju Riječ Božju. Svjedoči da su okrpjeka i briga za dušu, osmijeh i ugodna riječ, trenutak slušanja i izdvajanje vremena često mnogo potrebniji od tvarne pomoći. Katkada se to čini beskorisnim, gubljenjem vremena i suvišnim. Zgražamo se i prolazimo kraj iznemoglih i oronulih osoba, ne uočavajući ih, olako

ih osudimo ili ravnodušno izbjegavamo, ne pitajući se zašto su takvi kakvi jesu. Možda se ne pitamo možemo li i mi nekada dospjeti na ulicu ili biti kraj spremnika za smeće, kako se nositi s patnjom pa i onom najmanjom? G. Donadini iskustveno jamči o snazi i onih koji pate i onima koji pomažu patnicima: - Ne znam za drugi put u patnji, nego otvoriti je, prikazati je Kristu i učiti kroz njegovu muku, nositi je, hodati s njom, ne ljuteći se na nju, ne okrivljujući drugoga, bespogovorno je nositi. Kad je preteška, treba odahnuti, ići s njom svima postajama, padati i ponovno ustajati. A zašto ja? Zato jer te Bog odabrao, jer zna da ćeš križ iznijeti do kraja, da 'tvoja patnja ima smisla', da će te preobraziti, pročistiti, izmijeniti, osposobiti da uočiš i tuđu patnju, da je uvažiš, obogatiš nadom, pomogneš podignuti i tuđi križ, dodati rubac, zahvaliti na daru patnje. - (*Patnja*)

Suvremenomu čovjeku treba izobrazba srca. Drugima se može posvetiti samo onaj čija je iskrena sućut plod molitve i ljubavi pa ona izvire iz srca. Današnjega bi čovjeka trebalo dovesti do iskustvenoga susreta s Bogom u Kristu, koji će u njemu pobuditi ljubav a njegovo srce otvoriti drugomu. Istom tada zapovijed ljubavi nije zapovijed nametnuta izvana nego je radostan učinak i "vjera ljubavlju djelotvorna" (Gal 5, 6). Izgradnji boljega svijeta pridonosimo samo onda kada činimo dobro, otvoreno zauzeti i ljubavlju oboružani, ondje gdje to treba. Kršćaninov naum i cilj je primjer milosrdnoga Samaritanca: srce koje vidi gdje treba pomoć i kada postupa u skladu s evanđeljem. U tomu smislu Donadini preporučuje: - Kada prepoznaš da ti je Bog na put doveo siromaha, poslušaj njegovu nevolju i pomози mu! Nekada će se dogoditi da ti Bog, zahvaljujući njemu, uzvрати, premda si mu pomogao bez osobne koristi, ne očekujući nagradu. - (*Prijatelj - dar*)

Knjiga je dobrodošla svima: starima i mladeži, zdravima i bolesnima, siromašnima i bogatima, visoko školovanima i manje stručnima, itd. Zašto? Zato jer su patnja i bol, 'radost i nada, žalost i tjeskoba', potreba drugoga i ljubavi zajednička odrednica svih ljudi. Onaj tko pati, u ovoj knjizi može naći duhovnu utjehu, Duhom

nadahnutu, i osjetiti da ima ljudi koji ih vole. Oni koji misle da ne pate ili se nisu životno susreli s patnicima i prosjacima, starima i nemoćnima, u njima može pobuditi osjećaj i želju da je njihova radost činiti dobro.

Ova je knjiga plod djelâ nadahnutih evanđeljem. Dok piše razumljivim jezikom o gotovo prezrenim ljudima, o njihovim potresnim životima, nevoljama i potrebi za ljubavlju, spisateljica u nama budi pitanje o smislu života. Njezine su priče misaone, bremenite smislom, jasne i pune životne pouke i poruke. Ona iznosi životne slike, u kojima se očituje složenost i jednostavnost, nenametljivost i osjećajnost. U njima vapi, moli, kriči. Zato veli: - Bože! Gdje si? Dokada će Tvoje dobro biti skriveno kao tajna? - (*Molitva I.*)

Ova će riječ, ovi će ispričani događaji, biti veoma korisni dušobrižnicima i njihovim suradnicima, potičući ih i osmišljujući dobrotvorni rad u našoj sredini i u našim župnim zajednicama, doprinos i nadahnuće otkrivanju ljudskoga dostojanstva i Božje ljubavi. U skladu s tim, spisateljica je, nastojeći izmiriti suprotnosti svijeta i života, u daru vremena i u dodiru s vremenom, zahvalno otvorena Božjoj volji, ona moli: - Danas sam Te susrela, pružajući Ti milostinju a Ti si se, licem bespomoćnoga prosjaka, blago nasmiješio.

Hvala Ti Gospodine za taj susret učini da budem osjetljiva prema onima, koji su sve izgubili, da im služim do kraja svojih snaga, kako i dokle Ti hoćeš. - (*Isuse u prosjaku*)

Dr. don Alojzije Čondić

MJERA ČOVJEŠTVA

Mira Donadini, umirovljena socijalna radnica, nije nepoznata splitskoj kulturnoj javnosti. Pjesme je i kraću prozu godinama objavljivala u različitim časopisima, zbornicima (*Mogućnosti, Svačić, Rast, Naša ognjišta, Sunce* itd.). Knjiga *Dodir vremena* donosi njezine dosada objavljene i neke neobjavljene zapise. Ima dvanaest poglavlja, različitoga izričaja i predmeta njezine obrade. Pisana je jasno i čitko. Poziva čitatelja da do kraja pročita ono što je započeo čitati.

Prva tri poglavlja su pjesme. Slijedi poglavlje pjesama i kraće proze, potom čakavskih pjesama. Druga poglavlja, od šestoga do dvanaestoga, donose, uglavnom, prozne zapise, od kojih je dio, u dvanaestomu poglavlju, na čakavici. Najuspjeliji mi se čine zapisi na čakavici, pjesme i proza.

Knjiga je mozaik različitih poticaja: mladenačko-ljubavnih, lirskih, domoljubnih i vjerskih. Budući da su zapisi nastajali od 1958. do 2006., knjiga je svjedok toga razdoblja. Tako, primjerice, u njezinim zapisima, možemo osjetiti strepnju, ljubav i ponos pri nastajanju suvremene Hrvatske. Autorica progovara o sebi, svojoj obitelji, svojim prijateljima, svojim radostima i gubitcima. Time je ova knjiga i životopisna, čime ona dodatno dobiva na važnosti. To je osobito posvjedočeno u zapisima i pjesmama posvećenima njezinu pokojnomu nećaku Anti Aničiću, njezinim roditeljima, njezinu djeću, itd.

Zapisi, pjesme i proza, napisani i objavljeni prije 1990. god., otkrivaju određeni spisateljičin nemir i nemirenje s postojećim stanjem u kojemu se nalazi njezin narod. To zrači i sa stranica posvećenih hrvatskim braniteljima i cijeloj Hrvatskoj (usp. XI. poglavlje). Spisateljica, koja se, u svojoj u 41. godini života, od rada s maloljetnicima, usmjerila prema starima, nemoćnima i bolesnima, ne propušta uočiti plemenite primjere ljubavi i skrbi prema bližnjima (usp. VII. i VIII. poglavlje: *Bogatstvo siromašnih i*

Svijetli trag). Život ju je naučio da «primjeri privlače» i da je jedno ostvareno djelo ljubavi potrebitomu korisnije od tisućâ lijepih riječi.

Najprivlačnije stranice u knjizi posvećene su tzv. «malim ljudima», osobama kojima je spisateljica posvetila najplodonosnije godine svoga života. Njezini «mali ljudi», koje svakodnevno susrećemo na ulicama našega Grada, imaju svoje ime, svoju tužnu «priču». Oni nisu samo ispružena ruka siromaha na pločniku, koju prolaznici često zaobilaze. Njezini «maleni», kojima su ona, potom njihovo *Bogatstvo siromašnih* (namjerno ispuštam ime osobe koja se krije iza ovoga «naslova», da je čitatelji sami otkriju!) i toliki drugi posvetili svoj život, toliko odudaraju od današnjega stanja u Hrvatskoj, koje vidimo na tv-zaslonima ili na naslovnicama dnevnih novina. Naime, s tv-zaslona i različitih naslovnica nude se uspješni moćnici ovoga svijeta; oni koji nemaju vremena za spisateljčine «malene». Za njih nema mjesta, osim možda samo u «Crnoj kronici». U jasnim, istinitim i životnim zapisima, sudbina brojnih «malenih» spisateljica razobličuje bijedu i lažnu veličinu suvremenih hrvatskih političkih i svakih drugih «izabranika» koji ne mare za «malene», za one koji nisu glasni, nametljivi, koji su nemoćni i gotovo nevidljivi, a ipak su vidljivi da «viču» bez glasa i riječi. Spisateljica govori u njihovo ime i za njih, a time ispituje našu savjest, jer kraj «malenih» često prolazimo kao da ih i nema. Tako doznajemo za *Renatu, Stipu, Anu* i druge.

Knjiga *Dodir vremena* nije samo svjedočanstvo određenoga vremena, ona je i bogoslovna knjiga, i to ne samo zato što njezina spisateljica posvećuje lijepe stihove nebeskomu Ocu, Isusu Kristu, Duhu Svetomu itd. Knjiga je bogoslovna prije svega jer govori o «malenima» ovoga svijeta i jer je ona, tako je doživljavam, zapravo, njima posvećena. Spisateljica podsjeća da je Krist postao malen i poistovjetio se s malenima ovoga svijeta. Krist je odabrao put malenih, nemoći, križa, patnje i boli, da bi posvjedočio svoju ljubav prema svakomu čovjeku, osobito onomu koji trpi, koji je napušten, nemoćan, malen.

Spisateljica knjigom želi potaknuti čitatelje, svoje suvremenike, da bi oni suosjećali s malenima i da bi, čineći dobro malenima ovoga svijeta, sami rasli u svomu čovještvu. Naime, jasno je da je mjera čovještva mjera ljubavi prema čovjeku.

Knjiga je dobrodošla, gotovo je nužna danas kada se povećava sebičnost i nebriga za čovjeka. Ona podsjeća na neotuđivo dostojanstvo svakoga čovjeka, koji nije manje čovjek ako nije bogat, tj. ako je siromašan, bolestan, nemoćan, malen. Nadam se da će brojni čitatelji posegnuti za ovom knjigom, jer će ih, vjerujem, ona obogatiti i potaknuti na sudbonosna pitanja o životu, patnji i smrti.

Dr. don Mladen Parlov

ŽIVOTOPIS

Mira Donadini rodila se u Splitu 15. svibnja 1940. godine. Osnovnu školu i gimnaziju završila je 1958./1959. god., a Višu školu za socijalne radnike, u Zagrebu, 1981. godine.

Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu upisala je jugoslavenske književnosti i francuski jezik, ali je to, nakon godinu dana prekinula. Da roditeljima ne bi bila na teret, zaposlila se i u Zagrebu radila osam godina.

U Split se vratila 1966. godine. Kao diplomirani socijalni radnik, zaposlila se u socijalnoj ustanovi. U svojoj četrdesetprvoj godini života, od rada s mladeži, prešla je u ustanovu za starije i nemoćne osobe, gdje je ostala do umirovljenja, 1998. godine.

Uspostavu hrvatske države dočekala je u *Domu za starije i nemoćne osobe*, na splitskomu Lovretu. Nakon tridesetsedme godine radnoga staža i pedesetosme godine života, otišla je u mirovinu.

Predano je i stvaralački radila, sa zadovoljstvom i ljubavlju s njezinim domskim prijateljima. Godinu dana prije mirovine, kupila je računalo i, s pomoću nećaka pok. Ante Aničića, zauzeto radila.

Svoje je radove objelodanjivala u novinama, listovima, časopisima i knjigama: u *Telegramu* (Zagreb, 1966.), *Mogućnostima* (Split, 1967.), *Svačiću* ([zborniku], Zagreb, 1969.), *Gdjeu* (1969.), *Vidiku* (Split, 1969.), *Rastu* (Split, 1976., 1977.?, 1978.?), *Vrijeme nas* ([knjiga], Zagreb, 1979.), *Liječničkomu vjesniku* (Zagreb, 1981.), *Svetoj baštini* (Tomislavgrad, 1990.), *Našoj Gospi od Zdravlja* (Split, 1991.), *Našim ognjištima* (Tomislavgrad, 1992.), u *Kriku ranjene duše* ([knjiga], Split, 1994.), *Suncu* (Split, 2004., 2005., 2006.) i *Hrvatskomu slovu* (Zagreb, 2005.)

U *Rastu* (god. III., br. 3.) bila je članica Uredništva i odgovorna urednica.

U travnju 2006. god. otvorila je svoju web-stranicu (www.donadini.net), na kojoj, u *Bogatstvu siromašnih* i *Mrvama od života*, objelodanjuje svoje priče, iskustva i razmišljanja.

Njezina je www poveznica ubrzo došla na katoličke međumrežne stranice.

KAZALO

OSTAVA SRCA	7
Skriveni	9
Prije proljeća	10
Zbog rastanka	11
Za tebe	12
Visina	13
Prosjaku	14
Ostava srca	15
Čudne zamjenice	16
U kleti	17
Proljeće	18
Prosvjedna pjesma iz 1965.	19
DALJINE	21
Moć i nemoć	23
Voljenje	24
Kroz prozor	25
Grana s Kozjaka	26
Bez tebe	27
Daljine	28
Vrijeme i ti	29
Dok	30
Nemir	31
Daleka	32
Tišina	33
Ljeto	34

DODIR VREMENA	35
Bez sebe	37
Ushit	38
Pod licem	39
Na dnu mora	40
Podne	41
Ti ničija	42
U Domaldovoj ulici	43
Život u prirodi	45
Prosjak	46
Oštro	47
Malo	48
Visoko	49
Velika dušo!	50
Hrvatska	51
Šapat	52
Dar generalu Gotovini	53
DO KRAJA	55
Na tragu	57
Kukolj	58
Pred Tobom	59
Muka našega Gospodina Isusa Krista	61
Ranama ojačana	63
Patnik	66
Oče!	67
Hvala, Oče!	69
Milosrdni Otac	71
Kruh vremena	72
Jedini kruh	74
Dobro jutro, Isuse!	75
U zoru	76

Tajna	78
VRIME	79
Rvacka moja	81
Pisma vrimena	83
Vrime	84
Bulentin za penšjun	85
Penšjun	86
Duba	87
SAMI ČOVJEK	89
Moć	91
Protuslovlje	93
Naši	95
Između tuđinacâ	96
Una	97
Sloboda ili ostatak sebe	98
BOGATSTVO SIROMAŠNIH	101
Služiti, Bogatstvo siromašnih	103
Vršnjakinje, Anina smrt	106, 107
Starost	110
Ti i starac	111
Čudo poziva	114
Prognani prijatelji	115
Mir u posljednji tren	119
Prosjaci	122
Biti star	126
Povratnici Vinko i Anka	127
Bez rešetaka	131
Starci i blagoslov	134

KAZALO

Naš Stipe	135
SVIJETLI TRAG	139
Ja i bol	141
Martino bogatstvo	142
Isuse u prosjaku!	144
Smisao za stara čovjeka	145
Milina ljubav	146
Božji sirotan	148
Otvorena vrata	150
Svijetli trag	151
Večerašnja molitva	154
Anđeo ljubavi	155
Svjetlo došašća	158
Karitas	161
Žličica dobrote	162
VRIJEME KUŠNJE	165
Mrva, mrvica	167
Vrijeme kušnje	169
Gospa, Dresden i Hrvatska	171
Prijatelj - dar	174
Nehotični susret	176
Radio Split o blagdanu sv. Dujma	178
Bog u momu srcu	180
Čovjek I.	185
Čovjek II.	186
Zlo	187
Snaga odozgo	189

USUSRET	191
Mrva od sata	193
Patnja	194
Zora	197
Djevojčica sa šibicama	198
Na zebri života	200
Neka bude volja Tvoja!	202
Ljubav - ostavština	205
Dobri Markica Damjanović	207
Molitva I., Molitva II.	209, 210
Moja Srećica	211
Sretan Božić i Nova godina!	213
Uboštvo	214
DO KRAJA VREMENA	217
Hrvatski vojnik Mario Luetić	219
Molitva vjernika	220
Poziv	222
Hrvatska sloboda i hrvatsko sužanjstvo	224
I u momu srcu Vukovar svijetli	233
Slobodna Božja Hrvatska	235
Antin odlazak u vojsku	243
Posljednja vatra	245
Do kraja vremena	247
Grobljanske staze	249
Bože!	251
Ti i božansko	252
Tvoja muka	254
Kao krv	255

PUT ZAUVIK	257
Ivka Iveša iz Srinjina	259
Šjor Pjero i njegova Jube	261
Toma i Ante	265
Marko i Margita	268
Modra lipota	271
Šufit	273
Škure	276
Butigjeri i zanačije	277
Naša Kate	278
Jazik ili...	279
Stara rič	284
Gospoja Divna i ja	290
Objelodanjeni radovi (<i>Mira Donadini i Vlade Lozić</i>)	295
Pogovori	297
U daru i dodiru vremena (<i>dr. don Alojzije Čondić</i>)	297
Mjera čovještva (<i>dr. don Mladen Parlov</i>)	304
Životopis	307
Kazalo	309